

Str.

- 7: *Když se roznesla zpráva, že Jeho Eminence...* — V polemice proti pasivní politické taktice poukazovala mladočeská strana na to, že kardinál arcibiskup kníže Bedřich Schwarzenberg (1809—85) a hrabě Lev Thun (1811—88), představitelé české státoprávní šlechty, opustili trpný odpor a dostavili se do panské sněmovny, kdykoliv se projednávaly otázky církevní. Počátkem ledna 1876, kdy se v panské sněmovně říšské rady jednalo o návrhu zákona o zevních právních poměrech klášterních společenstev (který sněmovna poslanců už přijala), mluvili proti osnově mj. Schwarzenberg a hr. Lev Thun, panská sněmovna však zákon 18. ledna 1876 schválila; arcibiskup pražský ráčil... *vytvořiti veškeré příspěvky* — oznámil městské radě, že roční příspěvek 1200 zl na pražské chudé a 2000 zl na chudobinec u Sv. Bartoloměje nebude dále platit pro zvýšení daní z důchodů; *co napsal...* Št. Pollach — arcib. rada Pollach ve zprávě o příjmech a vydáních kard. Schwarzenberga uvedl: roční příjmy 115 000 zl, udržování konzistoře, daně, správa panství, služebnictvo, koně 63 000 zl, příspěvek k náboženskému fondu 43 784 zl, k osobní výživě arcibiskupa a k udílení podpor 8216 zl; *Neue freie Presse* — vídeňský list nacionalistických liberálů, vych. od 1864; *když...* *vešel poprvé do Prahy* — kníže Bedřich Schwarzenberg pocházel z Vídně, od r. 1835 byl arcibiskupem v Solnohradě, od r. 1850 v Praze;
- 8: *Anežka Česká* (1208—82), dcera Přemysla Otakara I.; blahoslavenou prohlášena 3. 12. 1874, k svatořečení nedošlo. O připravované fotografii nejnovější české „svaté“ a o agitaci klerikálního deníku Čech viz NL 27. 1. 1876; *podobizna Jiřího Poděbrada* — k čtyřstému výročí úmrtí J. z P. (22. března) připravovala Umělecká beseda velkou národní slavnost v květnu 1871 při obvyklých oslavách svatojanských. K slavnosti nedošlo, neboť zastupitelstvo pražské obce odmítlo dát namalovat podobiznu Jiřího a městská rada zamítla zasazení pamětní desky;
- 9: *Pius IX. ... památnými slabými a dogmaty* — r. 1864 vyhlásil papež Pius IX. (1792—1878) sylabus, seznam hlavních novověkých bludů. Vatikánský koncil uveřejnil počátkem r. 1870 jedenadvacet kánonů týkajících se církve. Mnohé z nich musily být opraveny pro protesty některých vlád a pro silnou církevní opozici na koncilu, zejména proti dogmatu o papežské neomylnosti. Přes všechnen odpor bylo toto dogma 18. 7. 1870 vyhlášeno; *nastávající městský park* — dnešní Vrchlického sady, založené r. 1876 na místě někdejších novoměstských hradeb; *František Dedk* (1803—76), maď. vůdce liberální

opoziční strany; měl velké zásluhy o vyrovnání rakousko-uherské v r. 1867; rok po smrti Napoleona III. — bývalý franc. císař zemřel 9. ledna 1873;

- 11: *Dávali Škroupova Dráteníka* — 3. února 1876 v Král. zemském českém divadle (benefice herečky Maislerové-Sákové); *Ať je rád, že není živ* — František Škroup zemřel 5. února 1862 v Rotterdamu; *Máme teď Smetanu, ... mluví se o něm jinak než s úšklebkem?* — viz např. anonymní fejetony staročeského deníku *Politik* z 12.—26. září 1874 „O českém divadle“, v nichž byl Smetana napadán, že má velkou gáži jako skladatel, první kapelník, umělecký ředitel a ředitel operní školy (Spol.* III, 416), nebo nájezd Hudebních listů na Smetanu, že se dožebává podpory (viz *Umění*, 241); „*Kde domov můj*“ — ještě r. 1860 byli stiháni účastníci manifestace o svatojanských slavnostech za to, že zpívali písně Hej Slované a Kde domov můj? (DK I, 19);
- 12: „*vídecké lidu*“ — čeští představitelé tehdejší národní strany, především F. L. Rieger; „*naives Volk!*“ — „naivní národ!“; *cyklindr na hlavu* — v pražské společnosti šedesátých let bylo nošení cylindru považováno za projev německého smýšlení (srov. DK I, 276); *Pester Lloyd* — něm. liberální deník v duchu maďarském, vydávaný od r. 1854 v Budapešti; *Cimbál a husle* — sbírka vyšla v r. 1876;
- 13: *maďarská svoboda, která netrpí slovenských škol* — po provedení dualismu v r. 1867 nastala na Slovensku maďarizace úřadů a škol. Slovenská gymnasia byla zavřena, r. 1875 byla zrušena Matica slovenská, její sbírky a jmění zabaveny; *Maďaři... se nanovo s říší vyrovnají* — Maďaři žádali na vídeňské vládě svobodnou tržbu, zrušení dovozních cel, náhradu potravní daně z cislajtánských výrobků, které se prodají v Uhrách, a samostatnou uherskou cedulovou banku. Jednání o nové „vyrovnání“ s Vídní se táhlo několik měsíců a bylo pro Maďary úspěšné; *J. Hrudka, krejčí... v Carréově cirku* — nizozemský cirkus Oscara Carrého hostoval tehdy u Státního nádraží (dnešní nádraží Praha-střed). Ke konci představení byla pořádána anglická honba na jeleny, které se zúčastnilo 40 jezdců a jezdkyň. Mezi ně se přihlásil i pražský krejčí J. Hrudka (viz DK III, 71); *Jezdec na rychlém oří...* — obměněné verše z 11. výstupu Schillerovy hry *Valdštejnův tábor*;
- 15: *Krásné, teplé dny!*... — V r. 1875 bylo povoleno českým sněmem k dostavění Národního divadla 300 000 zl. Na sklonku r. 1875 bylo vyplaceno 60 000 zl, zbytek měl být poukázán až po řádném stanovení právního poměru českého národního divadla k zemi. Zemský výbor potvrdil v sezení 29. 3. 1876, že ND bude po dostavění odevzdáno do zemské správy. 4. dubna 1876 byl schválen návrh

* Zkratkami Spol., *Umění*, DK, Div., MC, *Žerty*, Lit., Stud., B. odkazujeme na svazky *Česká společnost*, *Výtvarné umění a hudba*, *Drobné klety*, *České divadlo*, *Menší cesty*, *Žerty, hravé i dravé*, *Literatura*, *Studie*, *krátké i kratší*, *Bdsně ve spisech Jana Nerudy*.

komise, aby zbytek subvence byl vyplacen ve třech ročních lhůtách. Proti hlasoval ústavověrný Němec Heinrich, který nesouhlasil s tím, aby na české divadlo platili němečtí poplatníci. Uváděl mj., že většina českého národa subvencí opovrhuje. Mladočeský poslanec Sladkovský hájil české požadavky a obvinil z bojkotu subvence staročechy, ačkoliv zpočátku staročeští předáci se odvolávali na potřebu podpory ze zemského fondu; *aby národ měl své školy vysoké* — staročeská žurnalistika bojkotovala rovněž mladočeskou petiční akci na podporu žádosti o zřízení české university. Žádost byla v jednání sněmovní komise v dubnu 1876 pohřbena;

- 16: *Lichtenberg* — Georg Christoph L. (1742—99), něm. fyzik, filosof, satirik a překladatel; *Francouzi ... mohou mít od Němců ... pokoj* — v r. 1875 bylo Německo připraveno začít novou válku s Francií, jež se začala vzpamatovávat z porážky v l. 1870—71. Rusko a Anglie daly však Bismarckovi najevo, že nedopustí novou porážku Francie;
- 17: *městský ndš park* — viz vysv. k str. 9; *Jakýsi spolek* — „Jízdecký a jezdecký spolek pro Království české“ (NL 5. 4. 1876); *Posavadní družstvo ... skládá si svoje věcičky* — počátkem dubna 1876 došlo ke změně v družstvu Čes. zem. divadla. Odešel též dosavadní ředitel staroček Jan Nepomuk Maier (1818—88), v l. 1862—66 první kapelník Prozatímního divadla; ve své funkci (od 2. 11. 1874) proslul velkou šetrností. Z obecenstva dostal Maier při odchodu úmrtní věnec „v černé roušce“, prý od vdovy po zpěváku Juliu Součkoví, který spáchal sebevraždu po Maierově výpovědi (v prosinci 1874). Předseda nového, mladočeského družstva dr. Jan Strakatý (1835—91, v l. 1870—72 umělecký ředitel Proz. div.) představil nového ředitele Rudolfa Wirsinga (1814—78), bývalého ředitele něm. divadla v Praze; *doktor Dašek* — JUDr. Josef D. (1841—89), advokát v Praze; *Arénu přenesou ... k Volšanám* — v NL ze 7. 4. 1876 bylo oznámení, že Aréna na hradbách je na prodej; koupil ji za 1500 zl člen staročeského družstva;
- 18: *tiše odchází pan Maier* — viz fejeton „Pan Maier se loučí“ v NL 7. 4. 1876 (Div. V); *Vděční divadelní dělníci ...* — narážka na Maierova úsporná opatření po nastoupení ředitelské funkce, o nichž přinášely zprávy mladočeské listy; v prosinci 1874 strhl dělníkům při divadle po 15 kr a odepřel štědrovečerní dárek;
- 19: *aniž by byl velký žoldán dekretoval* — týká se pověsti, že turecké vojsko vtrhne do Černé Hory; *nadávky na svobodomyšlnou stranu* — staročeské listy *Politik* a *Pokrok* útočily na svobodomyšlnou stranu pro změnu v divadelním družstvu, kritizovaly jmenování nového ředitele, žádost o zemskou podporu, soustavně bojkotovaly činnost českého divadla. *Politik* přinášela od 16. dubna 1876 jen repertoár německého divadla, *Pokrok* rovněž přestal oznamovat představení českého divadla. Přitom se *Politik* snažila zdržet milovníky českých her od návštěvy českého divadla i zprávami o chystaném vybudování

- „arény proti Pštrosce“, která měla být „jediným pravým národním“ divadlem;
- 20: Na Smíchově si uspořádali koněčkové ... závod — dostihy ve dnech 17. a 19. dubna na Císařské louce; pražští holubi — šlechtické závody ve stělbě na Císařské louce na Smíchově 18. dubna (na ohrazeném závodisti). Vklad pro stěelce byl 20 zl; 78 holubů zastřelených uvnitř závodisti obdrželi chudí města Smíchova;
- 21: Rieger ... byl ... intendantem — Prozatímního divadla v l. 1862—66; Troje rozchuravění se zarazilo proud repertoáru — 20. 4. 1876 pro ochuravění Betty Fibichové se dávala místo ohlášeného Verdiho Troubadoura komická opera Giroflé-Giroflá od Charlese Lecocqa na slova od A. Vanlooa a E. Letteriéra; 22. 4. pro ochuravění Julie Šamberkové a Marie Bittnerové místo Nejnovějšího škanálu, komedie od Theodora Barriéra, Dumasův Pan Alfons;
- 22: veškerá politika velké goethovské „pfuj!“ — výrok opilého studenta v Goethově Faustovi: „Šeredná pšeň! Politická, fuj! Ohavná!“ (v překl. Ot. Fischera); Durch der Politiker schiefe Brille... — Pro křivě brýle politiků je morálka fraškou; Seume — Johann Gottfried S. (1763 až 1810), něm. spisovatel, viz MC, 163;
- 23: Nebohý, pomilovánhodný Bismarck — v berlínském parlamentě se v dubnu 1876 projednávala železniční předloha o převodu pruských státních drah do vlastnictví něm. císařství. V parlamentní debatě vystoupil i říšský kancléř Bismarck. Pro nesouhlas s návrhem zákona o říšských železnicích a pro jiné neshody s kancléřem odstoupil náčelník kancléřství, státní ministr Delbrück, dlouholetý Bismarckův spolupracovník; Co vše se teď například namluví zas o Uhřích! — viz vysv. k str. 13; nebude-li válka — viz vysv. k str. 16; v Berlíně se koncem dubna rozšířily pověsti o chystaném vojenském zásahu Německa na Balkáně ve prospěch Ruska;
- 24: českému národu už není potřeba českého divadla — viz vysv. k str. 19; Teatro Averino — Teatro salone italiano, dřevěná aréna na Vinohradech, zal. r. 1875 italským impresáriem a ředitelem pantomimické a baletní společnosti Eugeniem Averinem. Na počátku r. 1876 se o arénu zajímal F. L. Rieger, neboť staročeské divadelní družstvo uvažovalo o vybudování konkurenčního divadla. Tajemník Averinova divadla W. Fingerland, osobní přítel politika a novináře J. S. Skrejšovského, vedl se staročeským družstvem tajná jednání, k dohodě však nedošlo. Budova byla r. 1880 zbořena;
- 25: s třemi sty ... podpisy ... — výbor Měšťanské besedy pražské zastavil na žádost svých 320 členů odbírání NL, poněvadž „napadají čest mužů o vlast naši nejzasloužilejších“ (Pokrok 4. 5. 1876). Důvodem byl kritický postoj a výtky NL k oslavě F. Palackého na Žofíně 23. dubna 1876, jež se stala „výlučnou staročeskou manifestací“, poněvadž účast mladočeských osobností na ní byla odmítnuta. Odběr NL odhlásily i jiné besedy, např. Malostranská a Občanská beseda na Smíchově; Neue freie Presse — viz vysv. k str. 7;

- 26: i loterii ve prospěch národního toho ústavu mafili — Sbor pro postavení ND v čele s dr. Sladkovským byl počátkem r. 1874 v těžkých finančních nesnázích. Aby zajistil náklady na dostavění ND, vyzval národ k novým sbírkám. Proti tomuto návrhu vystoupily staročeské listy;
- 27: z českého divadla ... do německého — viz vysv. k str. 19; Maticе lidu — lidová knihovna stejnojmenného spolku pro vydávání laciných českých poučných knih, zal. r. 1867 Ed. Grégrem; umlčovat i titule českých spisů — např. Vítězslava Háška, člena redakce NL; srov. Spol. III, 430; proti pasivnosti vůči školství českému — poněvadž důvěrníci českých poslanců došli r. 1872 k názoru, že setrvání na pasivním odporu ve školské otázce je pro český národ škodlivé, ponechali okresním zastupitelstvům na vůli, zda budou do školních rad volit či nikoliv; viz Spol. III, 280—282; nikdy se starat o českou universitu — viz vysv. k str. 15;
- 29: Stojíme pořád na prstech... — V červenci 1875 vypuklo v Hercegovině povstání, jež se rozšířilo na všechny turecké provincie slovanské. Rakousko, Rusko a s výhradou i Anglie předložily 30. ledna 1876 Turecku nótu, v níž se žádaly důkladné opravy ve veřejné správě vzbouřeného území. Sultánovým slibům z 11. února 1876 povstalci nevěřili a pokračovali v boji, rozdmýchávaném zejména z Černé Hory a ze Srbska. Místní povstání mezi Sofií a Plovdivem Turecko krutě potlačilo v několika týdnech bašibozuky. Rakousko, Německo, Rusko, Francie a Itálie hodlaly podat v Cařihradě ostrou nótu, k níž se Anglie nepřipojila, ale mezitím došlo v Turecku k palácovému převratu. 29. května donutila nová vláda sultána Abdula Azize (1830—76), přívržence pokrokových snah, pak strany staroturecké, k abdikaci; později byl A. v palácovém vězení popraven. Nástupcem se stal jeho synovec Murad V. (1840—1904, vzdal se trůnu ještě v r. 1876), ve skutečnosti však vládl Midhat paša, představitel mlado-tureckého hnutí. Ohlásil změnu ústavy, zároveň se však postavil proti požadavkům vzbouřených krajů křesťanských i proti jejich chráněncům. Zástupci velmocí od podání berlínské nóty upustili; most Sirath — v muslimském náboženství most užší než vlas a ostřejší než meč, který vede přes pekelnou propast a po němž musí jít všichni zemřelí; přejdou ho jen spravedliví; *Monker a Naker* — podle islámského učení posmrtní soudci činů člověka; jak *Andrássy říká* — hrabě Julius A. (1823—90), maď. státník, po rakousko-uherském vyrovnání ministerský předseda, stál ve vnitřní politice na stanovisku rozdělení moci v habsburské říši mezi Maďary a Němci, v zahraniční politice byl pro sblížení Rakousko-Uherska s Německem. Když se ho jeden z uherských delegátů v cislajtánské delegaci zeptal po berlínské konferenci, na níž jednalo Německo, Rakousko a Rusko o východní otázce, na jak dlouho je mír zajištěn, odpověděl, že na rok. Na otázku, co potom, *Andrássy* odpověděl: „Tak zcela určitě nikdo nemůže předvídati budoucnost. Avšak moci

- shodnou se vždycky od případu k případu." (NL 23. 5. 1876); *šofta* — softa, posluchač vyšších škol v Turecku; po dlouhém studiu arabštiny a koránu se stává hodžou, chodžou (učitelem); *ulem a mollach*... — ulemové, muslimští náboženští učenci, vykladači náboženského zákona; *mollach*, čestný titul správců vysokých úřadů, které jsou ve spojení s bohoslužbou nebo svatým právem; imámové zastávají vlastní funkce bohoslužebné. V NL ze 7. června 1876 byla otištěna vysvětlení některých tureckých jmen;
- 30: *co se týče těch překladů Sandových děl do češtiny* — Konsuelo a Hraběnka z Rudolštatu (Ž. Podlipská, 1864), Markýz Villemer (B. Záleská, 1874), Nalezenec (1876) aj.; „*Was lärmst du...*“ — „Proč tak povykuješ, vždyť přece víš, že spím?“; *spolek Čechů v Sasku* — 10. 6. 1876 přinesly NL zprávu, že československý spolek v Berlíně věnoval 27 marek a Česká beseda ve Stuttgartě 22 marek na zřízení náhrobku spisovateli Karlu Herlošovi (Jiří Karel Reginald H., vl. jm. Herloszsohn, 1802—49, německočeský spisovatel; pro své romány německy psané čerpal látku z českých dějin, z doby husitské a pobělohorské) v Lipsku. Zároveň vyzvaly vlastenecké spolky v Čechách, aby také na dohotovení náhrobku přispěly;
- 31: *„braceletpénitence“* — le bracelet — náramek, la pénitence — pokání;
- 32: *„casus belli“* — důvod k válce; *Rusové ... utrhli do dunajských zemí* — po porážce Ruska spojenými evropskými velmocemi a Tureckem v r. 1854 a po pařížském míru r. 1856 poklesl vliv carského Ruska v Evropě, Turecko se stalo ještě závislejší na Anglii a Francii. Rakousko bylo za krymské války neutrální; *Vysoká porta* — dř. název turecké vlády; *dnes je Turecku úzko* — viz vysv. k str. 29; *zprávy ... o Prusácích* — válka Rakouska s Pruskem v r. 1866; viz Spol. II, 39—122; *Všude se debatuje jen o Srbech, Černohorcích a Turcích* — viz vysv. k str. 29. Na počátku června 1876 Srbsko ultimativně žádalo, aby mu bylo svěheno uklidnění Bosny, Turecko stejně důrazně vyzvalo Srbsko, aby odzbrojilo. Spor vedl k vypovězení války 30. června 1876 mezi Srbskem a Černou Horou na jedné a Tureckem na druhé straně;
- 33: *Přispějme sbrkami* — „dary na podporu rodin bojovníků slovanských za samostatnost a svobodu“, odevzdané redakci NL do 7. 7. 1876, činily přes 7500 zl; *pohled na žurnalistiku videnskou a peštskou!* — vystoupila jednoznačně na podporu Turecka; *sirotek Louisa-Malá* — 27. 6. 1876 ve franc. hře Dva sirotci od d'Enneryho a Cormona představovala sirotka Louisu tragédka Otýlie Sklenářová-M. (1844 až 1912), členka Proz. div. od r. 1863;
- 34: *Frochard-Hynková* — Magdaléna Hynková, roz. Nikolaiová (1815 až 1883), česká herečka charakterních úloh, hrála žebračku La Frochard; *Pierre-Slukov* — Pierra, syna žebračky La Frochard, předvedl Vojta Slukov (vl. jm. Jakub Vojta, 1847—1903), český herec Proz. i Nár. div., představitel rolí hrdinných a charakterních; *Henrietta* — hrála ji Marie Bittnerová (1854—98), česká herečka, v Proz. div. v l. 1873

až 1877; *Denney* — Adolphe Philippe d'Ennery (1811—99), franc. dram. spisovatel; *Ambigu* — Ambigu-Comique, pařížské divadlo (zal. r. 1769) pro melodram a vaudeville, na němž se dříve hrály veselohry, výpravné kusy, pantomimy a komické opery; *Saint Martin* — Porte S.-M., pařížské divadlo; balet *Sylvia* — *Sylvia* neboli *Dianina nymfa* od franc. skladatele Léo Delibes (1836—91); premiéra v pařížské Opeře 14. 6. 1876; „*sans-culotte*“ — „bez kalhot“. *Sansculottes*, bezkalhotníci, na počátku Velké revoluce franc. označení pro příslušníky chudých vrstev a radikální revolucionáře; *tylét* ... *za Jakubem do nebe* — podle biblického vyprávění viděl patriarcha Jakob ve snách žebřík sahající od země do nebe, po němž vystupovali a sestupovali andělé; *budem přítomni Hálkově oslavě* — pomník Vítězslava Háška byl slavnostně odhalen 2. července 1876. Háškov pomník s básníkovou bystou v Praze od B. Schnircha (z r. 1881) stojí na Karlově nám.;

- 36: *po onehdejším mém fejetonu* — z 1. července 1876 (str. 32—35); *čtíte Hamra-Purgstalla* — Josef von H.-P. (1774—1856), něm.-rak. orientalista a dějepisec; „*karaul*“, tur. opevněná strážnice, srub; na *Václavském náměstí* „*u Turků*“ — dům na místě č. 817, pojmenovaný podle majitele Jana Turka z Rosenthalu; „*u 3 Turků*“ — č. 94 ve Valentinské ul.; u „*mouřenína*“ — č. 282 v Mostecké ul.; u „*2 nebo 3 mouřenínů*“ — „*U dvou mouřenínů*“ v Jungmannově ul. č. 21—13, „*U tří mouřenínů*“ na Staroměstském nám. č. 931; u „*2 nebo 3 divých mužů*“ — na Staroměstském nám. býval dům č. 24 U dvou divých mužů, na Malostranském nám. hostinec v č. 1—18 U divokého muže (U divokých mužů); „*3 divé*“ — *Retězová 224/7*; *ariérgarda* — zadní voj;
- 37: „*Jeruzalém*“ — v Konviktské ul. mezi domy čp. 294 a 293 bývala ulička do Jeruzaléma. Bylo to místo v zákoutí, na němž Milíč z Kroměříže vystavěl r. 1372 kapli a při ní domek pro kající ženy a druhý pro sebe. Později dostali kapli cisterciáci; „*babylónská věž*“ — Šlikův palác na nároží Ferdinandovy (dnešní Národní) tř. č. 61—24; dříve se tu říkalo U Zutrů nebo Babylónská věž; *pašalik* — tur. území spravované pašou; *pražský šematism* — adresář z roku 1875;
- 38: *Milan* — Milan Obrenović (1854—1901), kníže a král srbský. Vedl dvě války s Tureckem (1876 a 1877), r. 1882 prohlásil Srbsko královstvím; *Nikita* — bratr srbského knížete Milana, vůdce Černohorců; *Fliegende Blätter* — ilustr. humoristický týdeník mnichovský, zal. 1844; *Pester Lloyd* — viz vysv. k str. 12; *Ch. D. Grabbe* — Christian Dietrich G. (1801—36), voj. auditor; *Neue freie* — viz vysv. k str. 7; *Fremdenblatt* — vid. vládní list, vycházející od r. 1847, do r. 1849 jako list „hlavního a sídelního města Vídně“; *Čerňajev* — Michajl Grigorjevič Č. (1828—98), ruský generál; vyznamenal se při hájení Sevastopolu v r. 1855. R. 1875 vystoupil z armády a stal se novinářem. Později vstoupil do srbské armády a velel jí r. 1876

ve válce proti Turkům, byl však 30. září u Alexince poražen. Na propagační cestě přijel 12. ledna 1877 do Prahy, ale téhož dne byl vypovězen;

- 39: *Mučet el Nebi* — inzert v NL 7. 7. 1876;
- 40: *Srbové bijí se výborně* — po bojích 9. a 10. července se nejvýznamnější úspěch jevil na bojišti armády timocké; *Vlajković* — Đoko V., nar. 1831, srbský bojovník, 1854-9 ve službě ruské; *Čolak-Antić* — 13. července 1876 přinesly NL zprávu, že Č.-A. pronikl se svou armádou až k Novému Pazaru a odstřeluje už město; *Lešjanin* — Miloško L. (1833-96), srbský generál, r. 1880 ministr vojenství; *Alimpić* — Ranko Alimpić (1826-82), profesor a ředitel vojenské akademie v Bělehradě, v l. 1863-74 ministr války a veřejných staveb. Když vypukla válka Srbska s Tureckem, byl A. postaven v hodnosti plukovníka v čelo drinské armády. Tato armáda překročila 3. 7. 1876 řeku Drinu a několikrát Turky porazila. Alimpić byl za statečnost jmenován generálem; *Čerňajev* — viz vysv. k str. 38; *Gacko* — osada v Hercegovině, kde v té době stála větší část černohorského vojska, jemuž velel kníže Nikola, proti turecké armádě pod Muktarem pašou; „*Haben's kan Türken g'sehn?*“ — „Neviděl jste nějakého Turka?“; *kníže Nikita* — viz vysv. k str. 38; *Srědec* — starší název Sofie. Podle zpráv hodlalo Turecko vytvořit ve Srědci a okolí rezervní armádu 40 000 mužů. Jen za týden tam bylo dopraveno po železnici 25 praporů a 10 baterií; *insurgovati* — vzbouřit; *Brána Trajanská* — Červená věž, průsmyk v Sedmihradských Alpách;
- 41: *Zach* — František Alexandr Z. (1807-92), nar. v Brně; r. 1848 se zúčastnil svatodušních bouří v Praze, r. 1849 odešel do Srbska, založil tam vojenskou akademii, později se stal srbským generálem a několikrát se vyznamenal v bojích proti Turkům;
- 42: *jistí pdnové ... símě rozbrojil zandšejí také na Moravu* — po smrti historika Františka Palackého (26. května 1876) došlo k pokusům o smír mezi stranou mladočeskou a staročeskou. J. S. Skrejšovský, považovaný zvláště od Moravanů za hlavního strůjce rozbrojení, však počal se svými přáteli útočit na moravské národní poslance pro jejich aktivní politiku a tvrdit, že jim jde hlavně o smír s Vídní; J. S. Skrejšovský ... co „*Václav Tříštka*“ — viz Spol. III, 433-436;
- 44: *Budítovj* — zprvu nepolitický, od r. 1868 politický katol. list, vych. od r. 1864 v Čes. Budějovicích;
- 45: *Také české studentstvo zase se hýbe* — na maďarské protislovanské demonstrace odpověděli čeští studenti obsáhlým osvědčením (NL 4. 11. 1876);
- 46: „*pereat!*“ — „ať zhynel“, tehdejší obvyklý výraz pro projev nespokojenosti; *ochotnické představení divadelní* — čeští ochotníci volkovití na západní Rusi uspořádali 21. 11. 1876 české představení frašky *Zlý duch Lumpacivagabundus* aneb *Ludrácký trojlístek* od něm. komika a dramatika Johanna Nep. Nestroye (1801-62); „*Johann Wetzko aus Prag in Österreich*“ — „Jan Vecko z Prahy v Rakousku“.

Jde pravděpodobně o Josefa Vecka (1843—97), člena něm. zem. divadla; jeho bratr Čeněk Vecko (1834—74), tenor Proz. div., odešel z finančních důvodů v r. 1865 k něm. divadlu; *resurs* — beseda, bu-dova spolku; „*Ja — das ist interessant!*“ — „*Ano — to je zajímavé!*“; *Policejní strážníci obsadili i letos ... Bílou horu* — Bílá hora byla střežena 8. 11. 1876 policií zbytečně; k žádné národní demonstraci nedošlo;

- 47: *Pamětní večer Purkyňův* — byl uspořádán Spolkem českých mediků 17. 11. 1876 v Konviktském sále. Předtím (1. 11. 1876) byl Janu Purkyňovi odhalen na Vyšehradském hřbitově pomník (nákres od prof. české techniky Pacolda, kamenickou práci provedl smíchovský kameník Koutek); *pamětní deska na rodný dům Vítězslava Háška* — podle NL z 19. 11. 1876 chtěl odhalit na rodném domku V. Háška v Dolínku Spolek akademiků severozápadních Čech Říp v r. 1877 pamětní desku; *pomník Fügnerův ve velkém parku* — v dnešních Vrchlického sadech (viz vysv. k str. 9); k realizaci pomníku nedošlo; *pomník Jungmannův* — byl odhalen 17. 5. 1878 (společně dílo A. Barvitia a L. Šimka); *pamětní den Míkovcův v divadle* — Ferdinand Břetislav M. (14. 12. 1826—62), dram. spisovatel; bojoval za zvýšení úrovně českého divadla a za pochopení tragédií W. Shakespeara; *200leté jubileum ... Václava Hollara* — Václav H. (1607 v Praze — 25. 3. 1867 v Londýně), český grafik; *Svatobor* — spolek k podpoře českých spisovatelů a umělců, zař. r. 1861 z podnětu Fr. Palackého; *roku 1623 první úplné sebrání děl Shakespeareových* — v Londýně pod názvem „Komédie, historie a tragédie pana Williama Shakespeara. Uveřejnění podle věrných původních opisů“; *dramatikův obraz byl doprovoben několika vzletnými projevy, mj. od oxfordského matematika Leonarda Diggese, příbuzného Thomase Russella, který měl podle Shakespeareovy závěti dozřít nad splněním poslední vůle*; viz též Div. II, 272;
- 48: *Levý* — Václav L. (1820—70), sochař; *Ecce homo* — Ejhle člověk. Podle biblického vyprávění slova Piláta, když ukazoval Židům zmučeného Ježíše s trnovou korunou na hlavě; *Františánské náměstí* — nyní Jungmannovo v Praze 1;
- 49: *Knihla příslovi, Kazatel, Kniha moudrosti, Jesus Sirach, Žalmy* — části a apokryfické knihy Starého zákona; *Hermann* — Arminius, vůdce germánských Cherusků, vítěz nad Římany v bitvě v Teutoburském lese r. 9 n. l.; *Shakespeara jsme slavili* — velké slavnosti v Praze v r. 1864 k třístému výročí narozenin W. Shakespeara (viz Div. II, 297—299); *Ferdinand Kürnberger* (1823—79), něm. spisovatel, novinář a kritik, žijící od r. 1867 v Rakousku;
- 50: *návrh, aby radnice byla vyzdobena podobiznou Jiřího Poděbrada* — viz vysv. k str. 8; *Gutzkow* — Karl Ferdinand G. (1811—78), něm. básník, romanopisec a dramatik, člen družiny Mladého Německa;
- 51: „*Když růže zdobí...*“ — verše od perského básníka Háfise, chodži Šems-ud-dín Mohameda (zemřel 1389); *Shakespeare do Macbetha*

- napsal — „Ještě zde to páchne krví; všechny vůně arabské nenapustí tuto malou ruku.“ (Macbeth, V/1, překlad J. V. Sládka); „every inch a king“ — každým coulem král; „Rast' ich, so rost' ich“ — „Když odpočívám, rezavím“;
- 52: *František Haisz* (1818—99), lidový písničkář pražský (viz *Žerty*, 183); od roku 1862, — „když byla ta velká voda“ — DK I, 120;
- 53: *komparserie* — souhrn komparsů n. režie komparsů; *Gesslerovi žoldnéři* — Gessler, císařský náměstek ve Švýcarsku v Schillerově hře *Vilém Tell*; „*Švédové v Praze*“ — hist. zpěvohra od J. Pečírky a E. Züngla, hudba od J. N. Škroupa, poprvé v Proz. div. 22. dubna 1867; *Cesta kolem světa* — román J. Verna, zdramatizovaný franc. dramatikem d'Ennerym; v úpravě A. Puldy poprvé v Nov. čes. div. 28. 9. 1876. Hra byla provedena s velkou výpravou, při pohřbu ind. knížete bylo na scéně na 200 osob. Jde o scénu, kdy Adoua, vdova po knížeti, měla být po indickém způsobu upálena a je zachráněna Phileasem Foggem (NL z 27., 28. a 30. 9. 1876); *Vlast* — hist. drama franc. spisovatele Victoriena Sardoua (1831—1901);
- 54: v *Konviktském sdle „pašijové hry“* — hry Schneiderovy společnosti, která napodobovala pašijové hry v Oberammergau v Bavorsku; v Praze byly zahájeny 26. 2. 1874 v někdejší zábavní a přednáškové síni v Praze 1, Bartolomějská ul.;
- 55: *je nds Čechů sedm miliónů* — Alois Vojtěch Šembera (1807—82), čes. kulturní a literární dějepisec a filolog, od r. 1850 profesor české řeči a literatury na vídeňské universitě, dokončil podle zprávy NL (2. 3. 1877) sčítání československého národa, jež uveřejnil v *Muzejníku* jako „příspěvek k etnografii československé“: Čechů 4 895 404, Slováků na Slovensku 1 756 267, v Uhrách vůbec 1 951 125, židů mezi Čechoslovany bydlících 203 300; *Thorwaldsen* — Bertel T. (1770—1844), dán. sochař; *Oehlenschlaeger* — Adam Gottlob Ö. (1779—1850), dán. básník a dramatik, prof. estetiky v Kodani; *Holberg* — Ludwig H. (1684—1754), dán. polygraf a dramatik, prof. filosofie a historie v Kodani; *Ewald* — Johannes E. (1743—81), dán. spisovatel, dramatik; *Beshow* — Bernhard von B. (1796—1868), švéd. básník, psal dramata ze švédských dějin; *Bjoernson* — Björnsterne B. (1832—1910), nor. spisovatel; *Selské novely* vyšly v překl. H. J. Mejsnara v Táboře 1875;
- 56: *Bergsoe* — Wilhelm B. (1835—1911), dán. přírodovědec, básník, novelista a romanopisec; *Oersted* — Hans Christian Ö. (1777—1851), dán. fyzik, od r. 1806 prof. na universitě, od r. 1829 řed. polytechniky v Kodani. Český výtah z jeho spisu *Aanden i Naturen* (Duch v přírodě) vydal Jakub Malý v ČČM 1853; *Tegnér* — Esaias T. (1792—1846), švéd. básník, autor hrdinského eposu *Píseň o Trithiovi*; *Almqvist* — Karl Jonas Love A. (1793—1866), švéd. spisovatel; kromě pedagogických, historických a náboženských studií psal básně, dramata a povídky; *Wetterbergh* — Karel Antonín W., pseud. Onkel Adam (1804—89), švéd. básník, novelista a romano-

- pisec; *Bremerová* — Fredrika B. (1801—65), švéd. spisovatelka; *Knorringová, Carlénová, Schwarzová* — Sophie Marg. K. (1797 až 1848), *Emilia C.-Flygaré* (1807—92), *Marie Sofie Schwartz* (1819 až 1894), švéd. spisovatelky, známé hlavně sociálními romány;
- 57: *kadet-feldvébl* — kadet šikovatel, rotmistr; *portepé* — poutko s třapcem na jilci poboční zbraně jako odznak vojenské hodnosti; „*Du, Kamerad!*“ — „*Ty, kamaráde!*“;
- 58: *Tacitus o starých Němcích* — římský dějepisec Publius Cornelius T. (55 — asi 117 n. l.) ve spise *Germania*; *krajtlová poltuka* — zelná; *Kašpar Hauser* (asi 1812—33), něm. nalezenec, pocházející patrně z aristokratických kruhů německých a vychovaný v podzemní úzké místnosti o vodě a chlebě; jeho životní osudy budily v třicátých letech minulého století v Německu velkou pozornost;
- 59: *sfolie* — kambala; *víc než pětatřicet krejcarů* — v r. 1873 propukla v Evropě hospodářská krize, která se nejsilněji projevila v Německu a Rakousku; trvala do r. 1879; *dominikánský kostel* — kostel sv. Jiljí v Husově ul. na Starém Městě; *stavme si domy z papíru, jak v Americe již činí* — podle zprávy NL z 26. 3. 1877; *Schliemann* — něm. archeolog Heinrich Sch. (1822—90), objevitel kultury mykénské; přispěl též k objevení kultury egejské; „*sě v črn les tamo...*“ — počátek zpěvu Oldřich a Božena RK;
- 60: „*z črna lesa vystupuje skála*“ — úvodní verše zpěvu *Záboj a Slavoj* RK; „*ach vy lesi, tmaví lesi, ...*“ — verše první strofy písně *Opuštěná* RK; *plumzok* — pytel, ranec; *hrát „na krále“* — na peška; *desky pravdodatné* — *Libušina soudu* RZ;
- 61: *krejčt ... inzerter hlásá* — *Jakub Rothberger*, Nové Město, Ovocná ul. 767; *Fidlovačka* — v r. 1877 se jí zúčastnilo na 20 000 lidí;
- 62: *Jan Bockelson* (Jan z Leydeny, 1510—35), hol. krejčt, vůdce novokřtěnců. Opanoval Münster, prohlásil jej za říši síónskou a sebe za krále. R. 1535 dobyl münsterský biskup města, J. B. byl zajat a popraven; *Weitling* — *Wilhelm W.* (1808—72), něm. socialistický teoretik, pův. krejčovský tovaryš;
- 63: *hrabě Stadion* — *Rudolf von Stadion Warthausen* (1808—82), místodržitel v Čechách v r. 1848; *macherlohn* — mzda; *Ehret die Schneider ...* — Ctěte krejčt, šijí a zhotovují nádherné šaty pro pozemské hňupy; obměna *Schillerových* veršů; *Thorwaldsen* — viz vysv. k str. 55;
- 65: *Jifí Fox* — *George F.* (1624—91), angl. kazatel; *Jakub Boehme* (1575 až 1624), zhořelecký švec, něm. myslitel a teosof; *Augusta* — *Jan A.* (1500—72), vyučený kloboučník, biskup jednoty bratrské; *od Zlaté štičky* — *Nerudův omyl*; v *Karlově ul. 180/20* na Starém Městě byl hostinec *U modré štičky*; *dům U zlaté štičky* stál v *Praze 1, Dlouhá tř. 705/16*; *palác Clamův* — *Clam-Gallasův* v *Husově ul. 20* na Starém Městě;
- 66: „*siemandl*“ — *das Siemandl*, dobrák, bačkora;
- 68: *píseň politická píseň ošklivá* — viz vysv. k str. 22; „*Vyšel už carův*

manifest?" — Ve válce s Tureckem (viz vysv. k str. 32) měli sice Černohorci u Trebinje a Podgorice úspěchy, Srbové však byli odražení, poněvadž se na ně soustředil hlavní útok a poněvadž chtěli zároveň zasáhnout do Bulharska i do Bosny. Po porážce u Dunaisu musili ustoupit do údolí Moravy. Srbsko se obrátilo 28. srpna 1876 k velmocem s prosbou o pomoc. Turecká vláda na jejich žádost zastavila svůj útočný postup, ale když kníže Milan nepřijal těžké podmínky pro příměří, udeřila na Srbsko znovu. Po dobytí Deligradu a po vítězství u Kruševce 29. října 1876 měla otevřenou cestu na Bělehrad. Na nátlak Ruska povolilo Turecko dvouměsíční příměří, později ještě prodloužené. Srbsko z obavy, že bude ponecháno bez pomoci, uzavřelo s Tureckem 1. 3. 1877 mír na základě stavu před válkou. Jednání s Černou Horou o podobný mír se nesetkalo s úspěchem pro neústupnost Turků. Dne 24. dubna 1877 vydal car Alexandr II. v Kišiněvě manifest, jímž vyhlásil Turecku válku. Porta přinutila přivoláním posil generála Gurka k ústupu na severní svah Balkánských hor a k obtížnému hájení tamních postavení, zvláště průsmyku Šipky;

- 69: *Když začla válka mezi Pruskem a Francouzskem* — r. 1870, viz Spol. III, 56; *Geibel* — Emanuel G. (1815—84), něm. básník; *Und wenn die Not ...* — A neláme-li nouze železo, láme železo nouzi; *ten řecký kalendář* — juliánský, užívaný východní církví; *Šumen* — město v sev.-vých. okraji Bulharska; od konce 18. stol. turecká pevnost, již Rusové nikdy nedobyli; *Bismarck tedy ... neodstoupil* — podle zpráv něm. listů požádal B. 1. 4. 1877 (při svých 62. narozeninách) císaře o zproštění ze svých úřadů (byl říšským kancléřem, předsedou státního ministerstva pruského a ministrem zahraničních věcí). Jako důvod odstoupení uvedl oslabené zdraví, ale v novinách se psalo o různých důvodech politických, např. o jeho požadavku provést velké opravy a o otázce rusko-turecké. Vídeňské listy projevíly nad ohlášeným Bismarckovým odchodem politování;
- 70: *náš vlastenecký pan kardinál* — 8. dubna 1877 vyzýval na valné schůzi Katolické jednoty pražský arcibiskup Schwarzenberg přítomné, aby se účastnili pouti do Říma k oslavě padesátiletého biskupství Pia IX. Když mluvil o „degradaci“ Říma na hlavní město národní, prohlásil také, že „všechny věci křesťanské a božské obětovány byly modle nové doby — modle národnosti“ (NL 10. 4. 1877). Schvaloval papežův boj proti procesu sjednocení Itálie, probíhajícímu od padesátých let 19. stol., v němž nejvýraznější postavou byl Giuseppe Garibaldi a jenž byl ukončen 20. 9. 1870, když po vítězství Prusů nad franc. císařem Napoleonem III., papežovým ochráncem, obsadila vojska italského krále Viktora Emanuela II. Řím, stejně jako to, že se Pius IX. prohlásil vatikánským vězňem a odmítl tzv. garanční zákon z r. 1871, jímž mu italský parlament přiznal právo suveréna, ponechal Vatikán a určil roční dotaci 322 500 lir. NL z 10. 4. 1877 reagovaly na kardinálovy výroky hlavně úvodníkem

„Národnost modla nové doby“ bráncem národní individuality proti středověkému univerzalizmu; *chystají ... adresu českých dětí* — viz zprávu NL z 13. 4. 1877; *pražská úmrtnost* — na interpelaci NL z 8. 4. 1877 k pražskému zastupitelstvu ve věci pražského zdravotnictví Rieger prohlásil, že argument vysoké úmrtnosti v Praze je „většinou jen pouhý švindl; na koho prý dojde, ten umře, ať žije v Praze nebo v lese“;

- 71: „*Starý Dunaj! Slovanská feko!*“ — citát z románu Kirdžali od Michala Czajkowského (1804—86), pol. historického romanopisce, který se zprvu pohyboval ve společnosti ruské; po listopadovém povstání, jehož se zúčastnil, odešel do emigrace. — Rusko, sledující na Balkáně své imperialistické cíle, vystoupilo na ochranu slovanských národů, které povstaly proti turecké feudálně absolutistické nadvládě. 24. dubna 1877 vyhlásilo Turecku válku. První podstatné úspěchy měli Rusové v Arménii: v polovině května se zmocnili Ardahanu a mířili k Erzerumu. Na evropské frontě překročilo ruské vojsko, v jehož čele stál bratr cara Alexandra II. velkokníže Mikuláš, ke konci června Dunaj u Zimnice a Svištova; předvoj pod vedením gen. Gurka dospěl v polovici července až k Balkánskému horstvu, překonal slabě chráněná sedla a ohrožoval Plovdiv a údolí Marice. Situace se změnila, když Osman paša obsazením Plevna ohrozil pravý bok ruského postupu a když Turci novými posilami donutili gen. Gurka k ústupu na severní svah Balkánských hor a k obtížnému hájení průsmyku Šipky. V Asii Rusové musili upustit od hájení Karsu a ustoupit až na ruskou půdu. Po tuých bojích se ruské vojsko zmocnilo 10. prosince 1877 Plevna, 3. ledna 1878 gen. Gurko porazil druhé hlavní vojsko sultánovo, 16. ledna byl ruský předvoj u Plovdiva, 20. ledna obsadil Drinopol. V Arménii gen. Malikov dobyl Karsu a postupoval na Erzerum a Trapezunt. Turecko začalo vyjednávat s velkoknížetem, který s ohledem na Anglii neobsadil Cařihrad, o příměří; bylo podepsáno v Drinopolu 31. ledna 1878;
- 72: *Walhalla* — panteon něm. slavných mužů na východ od Donaustaufu nad Dunajem (nedaleko Řezna); *Břetislav* — Bratislava; „*kavas*“ — ozbrojená stráž; *čarda* — krčma v pustě;
- 73: *Vloni ... znovu válka* — viz vysv. k str. 32;
- 74: *Derster* — Silistria, město v rum. Dobrudži, na pravém břehu Dunaje, býv. silná turecká pevnost; *S. P. Q. R.* — zkratka lat. senatus populusque Romanus; *Poldci opět se ... staví v řady nepřátel Slovanstva* — polská emigrace vydala přes varování Čzasu a jiných polských listů provolání, jímž volala polské legie do boje proti Rusku; *Čajkovský odpykal ...* — viz vysv. k str. 71. Cz. později přestoupil k islámu, přijal jméno Mehmed Sadyk paša, za krymské války organizoval pluk otomanských kozáků. Na konci života přijal občanství ruské a vrátil se na Ukrajinu; skončil sebevraždou;
- 75: *Papež požehnal tureckým zbraním* — 30. dubna 1877 papež v řeči k savojským poutníkům zaútočil na Rusko jako na bludařskou, roz-

- kolnickou moc; poželhal zbraním francouzským — Napoleon III. poskytl papeži v r. 1867 pomoc proti Garibaldiho útočícímu na Řím, zbytek papežského státu; *Itálie byla poražena u Custozy* — r. 1848 zvítězil u ní Radecký, r. 1866 arcikn. Albrecht; u *Králové Hradce* — porážka rak. vojsk pod Benedekovým vedením ve válce s Prusy 3. července 1866; *zadovky* — po porážce v r. 1866; „Dieses muß ich ... lassen!“ — „Toto už musím říci po pravdě!“;
- 76: *hrají „suspendu“* — odkládají; *velkoknížecí feditel* — velitel ruských vojsk velkokníže Mikuláš; *Mürzzuschlag* — lázeňské město ve Štýrsku;
- 77: „o čase“ se stěhujícího — viz vysv. k str. 105;
- 79: *že jsem „frivolní“*, *že si ... tropím žerty „i z praotce Čecha“* — viz DK III, 189; *adresy papežovi* — nepřátelské stanovisko papežovo k Rusku (viz vysv. k str. 75) vyvolalo v Čechách četné demonstrace proti papežovi a proti adrese papežovi, na niž sbírala podpisy Katolická jednota; *že jsem vydal nějaký nový spis* — *Zerty*, hravé i dravé; „ve Francii ... obrat ve prospěch ultramontanismu“ — prezident MacMahon, straník klerikálům, povolal za min. předsedu vévodu Audiffreta-Pasquiera, představitele orleanistických reakčních politických sil;
- 80: „Diese Annahme ...“ — „Toto pojetí je velmi obtížné, ale obtíž zmizí, když se ho vzdáme.“; *Proutkové aleje na Svatováclavském náměstí* — 5. 5. 1877 bylo ukončeno vysazování stromů na Václavském náměstí. Poslední dva pajasany zasadil u býv. Koňské brány pražský purkmistr Skramlík;
- 81: *nad klášterem voršilek* — mezi Národní třídou, ulicí Voršilskou, Ostrovní a Divadelní; *Jiřík Lobkovic* — viz vysv. k str. 199; *hardinl Schwarzenberg* — viz vysv. k str. 7;
- 83: *homines rerum...* — lidé v politice nejzkušenější; „u Charouzů“ — v Praze 2, Václavské nám. 834/23; *návrh, aby prý všem rakouským úředníkům stvrdlo se* — podle NL z 25. 5. 1877; *bez Proutkových alejí!* — viz vysv. k str. 80; „Spießbrutenlaufen“ — běhání uličkou, trest mrskáním;
- 85: *Pius IX. už zase slaví něco* — 50. výročí biskupské hodnosti (3. 6. 1877); *přítele, který zpívá krásně baryton a také pořád něco slaví* — Josef Lev (1832—98), operní pěvec; 1. května 1877 slavil 35. narozeniny, 11. května 1877 dávana v jeho prospěch opera Vilém Tell; „Evviva Pio Nono!“ — „Ať žije Pius Devátý!“;
- 86: *královna Isabela ... dvacátý milión* — Isabela II. Maria Luisa (1830 až 1904), špan. královna; r. 1868 byla vypuzena ze země. Údaj o 20 miliónech uvedl ve svém spisku o papeži amer. spisovatel Vilém Howitt; *Antonelli* — Giacomo A. (1806—76), kardinál, od r. 1848 státní sekretář; *monarchou pozemským ale už není* — viz vysv. k str. 70; *Ugo Bassi* — Giuseppe Ugo B. (1801—49), it. vlastenecký kněz, garibaldián;
- 87: *dal přivést z Paříže ... pěknou gilotinu* — podle NL z 8. 2. 1878;

- Ze stěch klášterů voršilek ... — podle NL z 2. 6. 1877 ozdobilily pražské voršilky kostely papežskými žlutobílými prapory, aby vyvolaly demonstrace na oslavu papeže Pia IX.; *klášter šedivých panen* — Praha 1, Bartolomějská ul. 1; *Proutkové aleje* — viz vysv. k str. 80;
- 92: *Háfis* — viz vysv. k str. 51; *Hrajme si s rúžemi, ...* viz. vysv. k str. 68 (o balkánských událostech);
- 93: *zajata armáda dvou set tisíc mužů* — franc. armáda v Metách ve válce s Prusky v r. 1870; *do povětří vyhozený monitor* — viz NL 19. 6. 1877; *o asijské bitvě u Zejdekkanu* — 16. června 1877; *redakce Čecha ... spořádala si dva ... sbory, jeden „revolverový“ a druhý „torpédový“* — nepřátelské projevy proti papeži pro jeho stanovisko k Rusku (viz vysv. k str. 75) byly uveřejňovány jak v časopisech mladočeských, tak i staročeských. V polemice s nimi dokazoval klerikální deník Čech, že papežova slova se netýkala Slovanstva a slovanské myšlenky, nýbrž krutého pronásledování katolíků ruskou vládou. 2. června 1877 byla na hranici na Žižkově spálena podobizna papeže, text jeho dogmat a časopis Čech. V noci z 19. na 20. června byla uspořádána demonstrace před redakcí Čecha v Řetězové ul. 5. NL, Politik a Brousek nebraly událost vážně, zato podle Čecha z 21. 6. 1877 bude proti takovému „rotám“ „pouhý revolver nedostatečný obranný prostředek. Pomalu budeme nuceni redigovati ... pod ochranou dotýkacích torpéd na vratech“; „*damenstift*“ — ústav šlechticů;
- 94: *prý máme českou šlechtu* — Riegrova a Palackého konzervativní politická koncepce spolupráce se šlechtou, která vedla k rozštěpení národní strany; *Bedřich Velký psával* — B. II., pruský král v l. 1740—86, „filosof ze Sanssouci“, byl od mládí ve stycích s Voltairem; psal filosofické, historické a politické spisy;
- 95: *Já a pan páter Nykles jsme ... proti ... vyučování zdarma* — 27. 6. 1877 byl ve sboru pražských obecních starších předložen návrh, aby od školního roku 1877/78 bylo na pražských obecních školách občanských a měšťanských vybíráno školné. Odpůrci návrhu dokazovali, že je v rozporu se zákonem o povinné školní docházce a že se přičlil usnesení obecních starších města Prahy z r. 1873, kdy bylo v Praze zrušeno školné a marně se očekávalo, že tak učiní i jiné obce. Farář Nykles mluvil o bezplatném vyučování jako o plané frázi. Proti návrhu hlasovalo jen šest obecních starších, z nich jen jediný Čech (dr. Škarda); „*Nejlepší, co víš ...*“ — z Goethova Fausta I;
- 96: *Michelet* — Jules M. (1798—1874), franc. filosof, dějepisec a spisovatel; „*L'éducation du garçon...*“ — „Vychování chlapce znamená organizovat sílu, pěstovat pěstitele“; *nádeník přec nepotřebuje šesti škol?* — na býv. triviálních školách byla školní docházka od 6 do 12 let. Teprve říšský zákon o obecních školách stabilizoval osmiletou školní povinnost; *kvinkvendální* — pětiletý; *Penn* — William P. (1644 až 1718), kvaker a lidumil;
- 98: *Cože je poezie?* ... — od 12. 7. 1877 byl hlavní stan vrchního velitele velkoknížete Mikuláše v Trnově, jehož Rusové dobyli proti velké

přesile po krátkém boji. Trnovo bylo v l. 1186—1393 hlavním městem středobulharského carství. V bitvách na řece Marici (1371) a na Kosově poli (1389) a dobytím podunajských pevností (1393 až 1396) bylo Bulharsko podmaněno Turky;

- 100: *ulevujem raněným jižním bratřím* — dary raněným Jihošlovanům podle výkazu NL činily 21. 7. 1877 přes 16 000 zl;
- 101: *Pio Nono* — viz vysv. k str. 9 a 85; *Brigham Young* (1801—77), vůdce a organizátor sekty mormonů. Působil jako kazatel v USA a v Kanadě, od r. 1835 jeden z 12 apoštolů a r. 1838 jejich předseda; podle NL z 30. 9. 1877 zanechal 17 žen a 86 dětí; „*halífe*“ — petruský haléf, peněžní sbírka na papeže, zal. r. 1859; *Josef Smith* (1805—44), zakladatel sekty mormonů; jejich učení je směs názorů přejatých z různých náboženství; *kardinal Antonelli* — viz vysv. k str. 86;
- 102: „*zjevení*“ — zakladatel sekty mormonů J. Smith tvrdil, že se mu dostalo zjevení na mosazných deskách, jež našel s pomocí anděla na pahorku Cumorah u Palmyry; *Elohim* — mocnosti, v bibli bůh; *Lichtenberg* — viz vysv. k str. 16; *naše chroby finanční* — státní dluh Rakousko-Uherska během r. 1876 vzrostl o 57 miliónů zl. Na říšské radě se projednávala v září a počátkem října 1877 tzv. berní oprava, znamenající ve skutečnosti zvýšení daní. Byla zavedena mj. nová osobní daň z příjmů k úhradě státního deficitu;
- 103: *padělané čtyrkrejčary* — zpráva NL ze 4. 10. 1877; *Tagesbote ... přinesl ... zprávu* — týká se lokálky z 5. 10. 1877 v T. aus Böhmen, pražském něm. deníku, vydávaném od r. 1852 Davidem Kuhem (1818—78, poslancem něm. liberální strany), o divadelní ceduli žižkovského spolku Olymp; *Bezovka* — býv. hostinec s velkým sálem na Žižkově v Prokopově ul. čp. 586;
- 104: *Člověk věru neví, kam teď hlavu obrátit.* — Gen. Schilder-Schuldner, velitel 1. brigády 5. divize, spoléhaje na malý počet Turků v Plevně a na jejich špatné zásobování, dal příkaz k útoku na vršky plevenské, jež velitel IX. armádního sboru Krüdener opomenul obsadit. V bitvě u Plevna 20. 7. 1877 byli Rusové přes velké hrdinství se značnými ztrátami poraženi. Po nezdaru útoku na Plevno byl vrchní velitel plevenské armády Zotov nahrazen generálem Totlebenem, proslavivším se za krymské války, a za náčelníka štábu měl být povolán jeden z nejstarších ruských generálů, Kotzebue; šéf dunajské armády Lewicki byl v nemilosti a čekalo se, že bude co nejdříve odvolán. — V Sedmihradsku bylo odhaleno tajné organizování dobrovolnické legie, která měla vpadnout Rusům do zad. Koloman Tisza (1830 až 1902, od r. 1875 ministr vnitra a min. předseda, bezohledný maďarizátor) v dolní sněmovně popřel, že jde o vnitřní revoluci, připustil však, že pod cizími jmény byly do Maďarska dopravovány zbraně. — V Paříži v téže době vrcholilo napětí mezi republikány a monarchistickými vládními kruhy, které chtěly zajistit MacMahonovi (viz vysv. k str. 79) vítězství při volbách. Vzdor rozsáhlému teroru, zatýkání republikánů a vojenské pohotovosti zvítězili republikáni a tím

- padla naděje monarchistů; „*Allons, enfants de la batt'rie!*“ — „Již vzhůru, děti baterie!“, obměněný začátek Marseillaisy; slovní hříčka s la batterie a la patrie (vlast); *napoleonovská tragédie* — porážka Francie ve válce s Pruskem v l. 1870/71; *et tutti quanti* — a všichni ostatní;
- 105: *Nepokojčický* — nar. 1813, náčelník generálního štábu armády dunajské; *dvě velkoknížata* — Mikuláš a Michal Nikolajevič; *svatý Havel, činže!* — platila se kolem 6. ledna (na Tři krále), 24. dubna (na sv. Jiří), 25. července (na sv. Jakuba) a 16. října (na sv. Havla);
- 106: *novou daní „z přijmů“* — viz vysv. k str. 102; *svatý Colomannus ... oběšen* — pro podezření ze slovanského vyzvědačství, zemský rakouský patron;
- 107: „*Je ku podivu, jak velkého... dojmu... docílil spisovatel ...*“ — V říjnu 1877, v době, kdy se vedlo vyšetřování sedmihradské rebelie (viz vysv. k str. 104), projednávala říšská rada vyrovnání s Uhry (viz vysv. k str. 13). Podle pešských novin Maďaři hrozili, že uherské ministerstvo K. Tiszy odstoupí, nebude-li dosavadní základ vyrovnání od Cislajtánie přijat. Noviny též oznámily, že v polovině listopadu se odeberou rakouští ministři do Pešti, aby za císařova předsednictví jednali o všech otázkách vyrovnání. Přitom mělo být zároveň rozhodnuto o celní a obchodní smlouvě s Německem. Stále více se počítalo jen s provizóriem pro nemožnost projednat všechny předlohy o vyrovnání do konce r. 1877; *kuvek* — módní mužský kabát;
- 108: „*La Bourette*“ — druh hedvábné látky; *Akademický spolek* — Akademický čtenářský spolek v Praze, zal. r. 1849; přestěhoval se z Ferdinandovy (nyní Národní) tř. 26 na Perštýn 13; *Merkur* — Obchodnický spolek Merkur přestěhoval do Kožné ul. v Praze 1; *Remeslnická beseda* — Remeslnicko-živnostenská beseda pražská se přestěhovala do Havelské ul. 496 na Starém Městě; *jičínská záložna ... odmítla i prodej losů na Národní divadlo* — ve prospěch ND byla v září 1877 povolena věčná loterie (slosování 31. 12. 1877). Bylo vydáno 100 000 losů po 3 zl; jejich prodej převzala Živnostenská banka pro Čechy a Moravu v Praze. Jejím prostřednictvím bylo rozesláno po 50 a 200 losů členům divadelního sboru, dále velké množství losů záložnám a jiným úvěrním ústavům, okresním zastupitelstvům a obecním radám a jednotlivým šlechticům. Ti, kdož losy vrátili, byli v novinách jmenovitě uváděni a kritizováni; *Malice lidu* — viz vysv. k str. 27;
- 109: *máme-li budoucně být činni* — mladočeši zesílili agitaci proti politice trpného odporu (srov. např. řeč Jul. Grégra v Rakovníku 23. 9. 1877, NL 25. 9. 1877). 15. října 1877 otiskly NL „Otevřený list vůdcům národních stran českých“, v němž se vystupuje proti staročeské politice ve jménu české veřejnosti; *na našeho divadelního referenta se herci hněvají* — Neruda vytýkal (NL 17. 10. 1877, viz Div. V) hrubé jazykové poklesky Šamberkovi a Šmahovi a zvláště Gabriele Ōchsové (Exové); *Závis z Falkenštejna* — historicko-romantická opera od Jindřicha Böhma s hudbou Jos. Rich. Rozkošného, pre-

- miéra v Zemském českém divadle 14. 10. 1877; und herbstlich scheu — slovní hříčka ze sloves scheißen a säuseln;
- 110: Aman Ekmeke — Jednou z největších událostí rusko-turecké války bylo vítězství Rusů u Plevna; bojovalo se o ně téměř pět měsíců (viz vysv. k str. 104). Velitel tureckého vojska Osman paša vybudoval z Plevna silnou pevnost. V říjnu 1877 se podařilo gen. Gurkovi Osmana pašu obklíčit. Pokusy Mehmeda Aliho a Sulejmana o jeho osvobození se nezdařily. 10. prosince byl Osman hladem a zimou donucen k výpadu z pevnosti. Při něm byl sám raněn a Plevna bylo dobyto;
- 111: Marko král — syn krále Vukašina, vládl 1371—94, hrdina jihoslovanské národní epiky; Rada — Arda, pravý přítok Marice u Drinopole; Tundza — levý přítok Marice; poslední Paleolog — Konstantin XI. Dragades (1405—53), od r. 1448 byzantský císař z poslední dynastie byzantského císařství; bránil Cařihrad proti přesile Turků, padl 29. 5. 1453 a s ním východní říše římská; Atmeidan — Atmaydan, závodistiště; kaiky — malé turecké lodi nebo ozbrojené bárky mořských loupežníků; Kiblah — kibla, v islámu směr, jímž se muslim při modlitbě obrací (k svatyni v Mekce);
- 112: Murad III. (1546—95), tur. sultán, vládl od r. 1574; Josua — izr. vůdce, nástupce Mojžíšův, dobyvatel Jericha a Palestiny;
- 113: J. Trojan, filosof a prorok německý — Johann T. (1837—1915), něm. spisovatel, humorista, polit. satirik, od r. 1862 spolupracovník časopisu Kladderadatsch; „Jo, in Beneschau, do ist der Himmel blau“ — „Jó, v Benešově, tam je nebe modré“;
- 114: Kolem svatého Jana Křtitele — 24. června;
- 115: Papež a Turek budou ... potřebovat ... mnoho peněz — viz vysv. k str. 71, 85—86, 101, 104; České divadlo obdrží definitivního ředitele — r. 1877 se stal po Wirsingovi ředitelem Král. zem. čes. divadla dr. Josef Dašek (viz vysv. k str. 17). Artistická stránka byla však svěřena Frant. Kolárovi (viz vysv. k str. 140), Daškovi ponechány jen otázky ekonomické. Koncem r. 1877 věnovaly denní listy značnou pozornost definitivnímu obsazení místa ředitele českého divadla. Dašek vyvracel domněnky, že by se o toto místo ucházel; připomínal svoje říjnové prohlášení, že by je natrvalo nepřijal. Ve veřejné hovorně NL (22. 12. 1877) vybízelo 85 členů české činohry a opery Daška, aby i nadále zůstal v nejužších svazcích s divadlem. Dašek navrhl spojenému družstvu, jehož byl místopředsedou, jako kandidáty na místo definitivního ředitele J. Maiera, P. Švandu ze Semčic a J. Lukeše. Byl zvolen J. N. Maier (viz vysv. k str. 17); ředitelského místa se opětně ujal 1. 2. 1878;
- 116: za Tiberou leží mrtvola — Pius IX. (viz vysv. k str. 9) zemřel 7. února 1878 ve věku 86 let; „de mortuis“ — De mortuis nil nisi bene — O mrtvých jen dobře; Volali ho ... tříkráte jmenem — podle zprávy v NL 9. 2. 1878; „orbi et urbi“ — „všemu světu a městu (Římu)“;
- 117: dal popravovat, věznit — viz str. 86 a 87 a vysv.; svými dogmaty —

- viz vysv. k str. 9; Arbuez — Pedro Arbuez (1441—85), předseda inkvizičního soudu v Zaragoze ve Španělsku, zavražděný za protinkvizičních bojů; za svatého prohlášen r. 1867; *vyslovil heslo: „Necítím s nikým!“* — srov. NL 9. 2. 1878; *šehnat zbraním otrokářů* — za občanské války v Sev. Americe (1861—65) byl Pius IX. první, kdo uznal vládu jižních států; *zbraním Turků* — viz vysv. k str. 75; *Rehoř XVI.* (Bartolommeo Cappellari, 1765—1846), papež od 2. 2. 1831 do 1. 6. 1846; *za posledního koncilu* — vatikánského (1869—70), viz vysv. k str. 9; *Pius ... si dal ... postavit pomník* — Pius IX. je pochován podle své poslední vůle v chrámě sv. Vavřince v Campagni na silnici vedoucí v Tivoli. Pius IX. dal kostel opravit, okrášlit velkými freskami. Nad sarkofágem je nápis papežem samým stanovený: „Zde odpočívá Pius IX., papež, narozený 13. května 1792, zemřel ... Modlete se za něj.“; *umřel první italský král* — Viktor Emanuel II. (1820 — 9. 1. 1878), od r. 1849 král sardinský, od r. 1861 král italský;
- 118: „*Marné volání*“ — verš Máchova mota k Máji a k Cikánům; „*Rusové jsou už v Cařihradu*“ — podle telegramu z Londýna 7. 2. 1878. Ve skutečnosti ruské vojsko Cařihrad neobsadilo; poražené Turecko uzavřelo s Ruskem mír. Koncem března 1878 navštívil vrchní velitel ruský velkokníže Mikuláš tureckého sultána jen se svou družinou;
- 119: *když se papež pochovává* — při pohřebním obřadu v chrámu sv. Petra byli přítomni jen kardinálové, papežské dvořanstvo, diplomatický sbor, celkem asi 400—500 osob. Hlavní vchod chrámu byl z obavy před nepokoji uzavřen; *camerlengo* — komoří, přednosta apoštolské komory; *několik miliónů* — v psacím stolku zesnulého papeže Pia IX. byl mimo poslední vůli nalezen malý balíček s nápisem „Mému nástupci“ a dva milióny franků v papírech francouzské banky; *kardinál Schwarzenberg* — viz vysv. k str. 7; *porfyrovou dlaždičku v Svato-peterské bazilice* — srov. Spol. III, 203;
- 120: *Eneáš Silvius* — E. S. Piccolomini (1405—64); jako zástupce kurie u císaře Fridricha III. dlel r. 1451 v Čechách na benešovském sněmu, v l. 1458—64 byl římským papežem s jménem Pius II. Napsal protihusitsky zaměřenou českou kroniku (*Historia Bohemica*); *pro samý Bospor* — zprávy o obsazení Cařihradu Rusy (viz vysv. k str. 118) a vplutí anglického válečného loďstva do Bosporu; *Šest lidí otráveno na Smíchově* — podle lokálky NL z 15. 2. 1878 byl v domě č. 30 na Smíchově otráven kávou s falšovaným mlékem dělník z Ringhofferovy továrny se svou manželkou a čtyřmi dětmi;
- 121: *nynejšího pana měšťanostu nepozoruju* — purkmistra Emiliana Skramlíka; bydlil v Eliščině (nyní Revoluční) tř. čp. 1082 na Novém Městě; *J. Neruda v Konviktské ul. 28 na Starém Městě*; *Hrozí nám mír* — z Trnova bylo 13. 2. 1878 oznámeno, že do Drinopolu byli pozváni turečtí plnomocníci, aby pokračovali v jednání o mír; *ani mezi Němci a Francouzi* — viz vysv. k str. 16; *Hermann Sallmayer* — rak. básník, nar. r. 1823;

- 122: *panu Jáchymovi, toho času Lvu XIII.* — 20. 2. 1878 byl zvolen novým papežem kardinál, papežský komoří Gioacchino Vincenzo conte Pecci (1810—1903), rodem Ital; jako papež přijal jméno Lev XIII.; *teď je na české falzifikáty doba nějak zlá!* — v l. 1875—86 třetí období bojů o Rukopisy. J. Gebauer po r. 1877 odlišuje jazyk RKZ od ostatních staročeských jazykových památek. Jagič výkladem o povaze epiky u národů slovanských (1876) rovněž zvikal četné důvody obránců pravosti Rukopisů. Ad. Patera podal r. 1877 důkaz, že Hanka je autorem většiny českých glos v *Mater verborum*. Na základě toho vyloučil A. V. Šembera Rukopis zelenohorský ze svých Dějin řeči a literatury československé; *Pražské noviny* — vládní deník (od 1786 do 30. 6. 1864); *maršál Pelissier ... Peltšek* — Jean Jacques Aimable P., vévoda z Malakova (1794—1864), franc. maršál, za krymské války r. 1855 velitel I. sboru; tvrzení o českém původu (Pelíšek) zaznamenal Neruda už v *Hlasu* 6. 9. 1863, *zrov. Lit. I*, 359;
- 123: „*Vaterland*“ — vídeňský deník, založený (r. 1860) a financovaný Lvem Thunem; *Lev Velký* — sv. Lev I. Veliký, papež v l. 440—461, z Tuscie, církevní spisovatel; *Zahodí syllabus, svlékni neomylnost* — viz vysv. k str. 9;
- 124: „*Staří*“ se už s „*mláďými*“ neperou — důvěrníci strany staročeské a mladočeské se dohodli koncem r. 1877 na podmínkách míru a utvořili státoprávní klub; *Zato se perou „staří“ mezi sebou* — 1. ledna 1878 uveřejnil staročeský novinář J. S. Skrejšovský v *Brousku* článek „*Co dělat?*“, v němž vystoupil proti taktice pasivní opozice. Na základě tohoto článku se rozvinula polemika, která vyústila ve skandální aféru, při níž byl Skrejšovský donucen odstoupit časopis *Politik* družstvu. V redakci došlo ke konfliktu Skrejšovského se zástupcem družstva arch. Tierhierem, jenž se těžce zranil pádem ze schodů. Skrejšovský byl předvolán k soudu, ale byl osvobozen; *proč nejsou Rusové už v Cařihradu* — viz vysv. k str. 118. Ruské listy žádaly obsazení Cařihradu i za cenu války s Anglií. Podle telegramu z Londýna (23. 2. 1878) oznámil car Alexandr telegraficky sultánovi, že přeručí vyjednávání a dá obsadit Cařihrad, nebude-li rychle uzavřen mír (NL 24. 2. 1878); *jaké máš asi příjmy* — podle NL z 12. 2. 1878 odkázal Pius IX. svému nástupci na uhrazení výdajů papežské stolice roční důchod třiapůl miliónu lir a určitou každoroční částku pro bývalé papežské úředníky; viz i vysv. k str. 119; *nemluvíme teď o ničem jiném než o daních, o dani z květy ...* — ke krytí schodku ohlásil rak. ministr financí de Pretis zvýšení cel a zavedení nových cel na potraviny. Na Předlitavsko připadlo zvýšení daní o 9 1/2 miliónu zl;
- 125: *sokolské šibřinky* — 2. 3. 1878 v místnostech Sokola pražského, dnes Sokolská tř. 1437/43 na Novém Městě;
- 126: *Mír tam dole je už uzavřen* — válka rusko-turecká byla ukončena 3. března 1878 mírem v San Stefanu. Turecko postoupilo Rusku Kars, Bajazet, Batum a Ardagan, uznalo úplnou nezávislost Rumun-

ska, Černé Hory, Srbska a zavázalo se dát úplnou samostatnost Bulharsku. Rusko získalo zpět jižní Besarábii, odtrženou od Ruska po krymské válce; *kdože bude tím novým bulharským knížetem* — Alexandr Battenberský, synovec ruského cara Alexandra II.; knížetem od 1879 do 1886. R. 1866 byl zajat, vyvezen ze země, vzdal se trůnu; zemřel jako rak. generál (hr. von Hartenau); *jakou as vypíše první daň* — viz vysv. k str. 124; *ministr Crispi* — Francesco C. (1819—1901), ital. státník, stoupenec Mazzoniho, spolubojovník Garibaldiho. V l. 1861—65 vedl v italské sněmovně republikánskou levicí, pak stranu radikálně monarchistickou; r. 1876 jmenován předsedou sněmovny, později ministrem vnitra a min. předsedou. V zápase o státní moc v r. 1878 byl obviněn z dvouženství. Crispi uzavřel r. 1854 na Maltě pouze církevní, a tudíž dle tehdejšího občanského zákona právně neplatný sňatek a r. 1878 se podle zákonných předpisů znova a platně zasnoubil. Musil však odstoupit; s ním padlo celé ministerstvo Depretisovo; *nejmenovaný „silný švec“* — výtržnost 4. 3. 1878 v Slupské ul., viz NL z 6. 3. 1878; *místo hovězího ... koňské maso* — podle zprávy NL z 9. 3. 1878; *„Z toho času dívky okročně na koních jezdíce“* — z tzv. Dalimilovy kroniky z počátku 14. stol.; *degout* — nechut, odpor;

- 127: *Veuve Cliquot* — značka franc. šampaňského vína; *Kniha moudrosti* — viz vysv. k str. 49; *kniha Genesis* — v Starém zákoně první kniha Mojžíšova;
- 128: *sanctuarium* — svatostánek;
- 129: *rada Jonas* — Emil Jakob J. (vl. jm. hr. Löwenbalk von Hohenthal, nar. 1824), žurnalista, vstoupil do holštýnských služeb, autor novel a cestopisů; *Bellucci* — Giuseppe B. (1827—82), it. malíř; v r. 1860 bojoval jako dobrovolník za nezávislost Itálie;
- 130: *hrabě Onofrius* — Antonio Onofri (1759—1826), it. politik, má hlavní zásluhu o zachování nezávislosti San Marina; *hrabě Borghese* — Marcantonio B. (1814—86), podporovatel umělců a známý mecenáš; jeho salóny v letech třicátých až sedmdesátých byly střediskem římské šlechty, učenců a umělců; *consiglio* — rada;
- 131: *I daně jsou směšně nízké* — nářezka na zvýšení daní v Rakousku, viz vysv. k str. 102 a 124;
- 133: *Pofíšká brána* — stávala v místě dnešní křižovatky Na počítě; *na staveništi Národního divadla* — ve prospěch Národního divadla byla pořádána národní loterie (slosování 30. 6. 1878); vynesla přes 100 000 zl (v polovině dubna 1878 asi 76 000 zl). Kamenické, truhlářské a jiné práce byly konány mimo divadlo; v jeho prostoru bylo v té době zaměstnáno asi 90—100 dělníků;
- 134: *práve teď se chystáme „oslavovat“ Jungmanna* — viz vysv. k str. 47; *znějí na Sekvaně fanfáry* — Světová výstava francouzské republiky v Paříži byla otevřena 1. května 1878; *pokoušení mnohem bližšímu, roku 1873* — Světová výstava ve Vídni, viz Stud. II, srov. též Spol. III, 285; *Při zahájení výstavy hrdla jejich hudba* — při zahájení Svě-

tové výstavy v Paříži byli v rakousko-uherském oddělení, vyzdobeném sochami od vídeňských umělců, shromáždění všichni hodnostáři a členové rak. komise, vyslanecský personál a uherská kapela v stejnokrtoji. Po ukončených obřadech se seřadil průvod v čele s prezidentem MacMahonem a procházel výstavou. U rakousko-uherského oddělení byl průvod uvítán rakouskou hymnou a hlučným, napřed Maďary smluveným Eljen! Po skončeném představení hráli maďarští hudebníci uherskou hymnu;

- 135: *uzdor roku 1871 národ nesmírně pokročil* — porážka Francie ve válce s Pruskem v l. 1870—71; *République française* — franc. republikánský list; citáty jsou z úvodního článku 1. května 1878; *Komenského Orbis pictus* — Svět v obrazech (1657);
- 136: *svatojanská akademie žurnalistická* — akademie Spolku českých žurnalistů v Novoměstském divadle 16. května 1878; Neruda organizoval její kulturní pořad; *o jubileu paní Malé* — Otýlie Sklenářová-Malá, viz vysv. k str. 33. Jako slavnostní benefiční představení byla hrána 6. května 1878 v Novém českém divadle Panna orleánská; před 15 lety (3. 5. 1863) v ní Malá zahájila svou uměleckou dráhu na českém divadle; *duševním otcem Besedy byl jsem já sám* — Beseda byla sestavena koncem r. 1862 na podnět J. Nerudy tanečním mistrem K. Linkem z prvků národních tanců; poprvé 13. listopadu 1862, viz Dop. I, 581 a Umění, 422;
- 137: *z Vídně ... zvěsti ... nadšené* — v r. 1861 vystupovala Otýlie Sklenářová-Malá s velkým úspěchem v Josefském divadle ve Vídni v úloze Mílady v Töpfrově *Duchu času*; *Přál bych, aby jich přišlo moc...* — podle NL z 16. 5. 1878 přibýlo do Prahy drahou 29 900 osob (kromě návštěvníků z pražského okolí); *brouk kolorádový* — mandelinka bramborová;
- 138: *že se mně ten park ... nelíbí* — viz str. 132; *někdo z kmene Áróh nebo Levi* — Áróh, podle bible z kmene Levi, bratr Mojžšův, první velekněz. Levité, izraelský kmen, potomci Leviho, syna Jakubova. Nerudova nechuť k židům byla zaměřena proti příslušníkům buržoazie, většinou politickým stoupencům něm. liberálů;
- 139: *je po slavnosti* — odhalení pomníku J. Jungmannovi, viz str. 134 a vysv. k str. 47; *čtyřmécítma* — čtyřadvacet; *Mnoho hostí letos v Praze nemáme* — viz vysv. k str. 137; *slavili základ pomníku* — 14. července 1873, viz Spol. III, 324—326; *odhalení pomníku Hermannova* — viz vysv. k str. 49; *imponderabilie* — nevažitelné, nepostížitelné věci nebo vlivy; *Jahn* — Friedrich Ludwig J. (1778—1852), „otec německého tělocviku“; založil pro mladé muže první letní cvičiště u Berlína r. 1811. Autor spisu *Das deutsche Volkstum* (Německá národnost), 1810;
- 140: *akademie českých žurnalistův* — viz vysv. k str. 136; *Bendl ... Černohorci* — dvě scény opery Černohorci sklad. Karla Bendla (1838—97) na slova J. O. Veselého; *Duofák* — viz str. 142; *deklamace ... básně Záboj* — báseň „Záboj, Slavoj i Luděk“ z RK přednesl český herec

- Jakub Seifert (1846—1919), člen Proz., později Nár. divadla. Uspořádání živých obrazů řídil František Karel Kolár (1829—95), herec, ředitel Královského zemského českého divadla; z jeho kreslířské tvorby byly obilbeny politické satiry v Hum. listech; *hudební pozdrav ... zasláný ... Bellou* — Shledání, koncertní ouvertura pro velký orchestr, od Jána Levoslava B. (1843—1936), slovenského cfrk. skladatele; *Výstava umělecká* — na Zofině od 14. dubna do 4. června 1878; viz Umění, 310; *výstava živého ptactva* — v Měšťanské besedě, uspořádaná Českým spolkem k ochraně ptactva v Praze od 15. do 17. května 1878;
- 141: *výstava českých knihkupců* — Výstava českých knih, časopisů, hudebnin, map a zeměkouli v letním salóně Střeleckého ostrova od 14. května 1878; speciální výstava 18 knihkupců; *biblický žebřík* — viz vysv. k str. 34; „*Serpens si non ...*“ — srov. B. II, 45, Kosmické písně, báseň č. 27;
- 142: *Pívodova skladba národní* — „Lásky spor a smír“, chorální výjev z národních písní pro smíšený sbor a sóla s průvodem orchestru od Františka Pivody (1824—98), hudebního pedagoga, majitele pěvecké školy v Praze, odpůrce B. Smetany;
- 143: *Včera měli čeští knihkupci ... u Meningra banket* — 17. 5. 1878 se konala na Střeleckém ostrově schůze 35 českých knihkupců za předsednictví Jar. Pospíšila; byl založen Spolek českých knihkupců; *přibýlo cylindrů* — viz vysv. k str. 12; „*Chapelier de Paris*“ — pařížský kloboučník;
- 144: *doktor Feistmantel* — MUDr. Otakar F. (1848—91), od r. 1874 geolog v Kalkutě, od r. 1883 prof. mineralogie a geologie na české technice. Ve dnech 16.—18. května uspořádal v Průmyslovém muzeu (U Halánků) na Betlémském nám. výstavu indických rukodělných výrobků, které nashromáždil na svých výzkumných cestách po Indii;
- 145: *Tak je mně nějak smutno.* — V červnu 1878 vyšla vlastním nákladem staročeského žurnalisty J. S. Skrejšovského česky a německy brožura „*Skrejšovský a družstvo Politiky*“. Skrejšovský v ní dokazuje, že se zadlužil ve volebních zápasech z ohledu na staročeskou stranu. Vypravuje historii své tiskárny, družstva Politiky, polemiky s Riegrem, případu arch. V. Tierhiera (viz vysv. k str. 124). Skrejšovský byl do 16. dubna 1878 ve vyšetřovací vazbě. Po propuštění chtěl zaujmout znovu místo hlavního redaktora Politiky, ale družstvo mu oznámilo, že už s ním nepočítají. — Proti Skrejšovskému vyšly dvě brožury: kanovník Karlach vydal spisek „*Dr. Karlach a Skrejšovský*“ a z tábora dr. Riegra vyšla s podpisem „*Z konsorcia*“ v německém jazyce brožura „*Das Konsortium der Politik und J. S. Skrejšovský*“. V první brožuře bylo vypsáno finanční jednání mezi Skrejšovským a dr. Karlachem, ředitelem Svatováclavské záložny, od r. 1873. V druhé spisku — *Družstvo Politiky a J. S. Skrejšovský* — se vyvracejí tvrzení Skrejšovského. Mj. se mu vytýká, že začal vydávat

Epochu, třebaže se zavázal, že po dobu vycházení Politiky nebude vydávat po deset let politický list v něm. jazyce; *Poslanec Istoczny ... na uherském sněmě* — ve schůzi 12. 6. 1878; „*Dobrá, vyhodme je!*“ — o vztahu J. Nerudy k židům viz vysv. k str. 138;

- 146: *Loterie ve prospěch Národního divadla* — viz vysv. k str. 133;
- 147: *legát* — odkaz; *kongres diplomatů v Berlíně* — Rusko, znepokojené demonstrací angl. válečného loďstva před Cařihradem, posunulo své pozice až do San Stefana; tam byl uzavřen 3. března 1878 s Turky mír; Turecko uznalo nezávislost Rumunska, Černé Hory a Srbska a zavázalo se dát Bulharsku úplnou samostatnost. Pro Bosnu a Hercegovinu zajišťoval mír samosprávu pod dozorem Rakouska a Ruska. Anglie, Rakousko a Německo přiměly Rusko k revizi sanstefanské mírové smlouvy na kongresu v Berlíně (trval od 13. června do 13. července 1878). Berlínským kongresem byl značně zmenšen válečný úspěch Ruska. Ministr Andrassy dosáhl, že Rakousko-Uhersku bylo přiznáno právo obsadit Bosnu a Hercegovinu, Anglie získala Kypr. Srbsko a Černá Hora byly značně poškozeny, místo velkého bulharského státu vzniklo malé knížectví. Východní otázka nebyla berlínským kongresem trvale rozřešena, naopak vztahy mezi zúčastněnými velmocemi se silně zhoršily;
- 148: *vomitivní* — dávicí;
- 149: *Jedno — dvě — tři jubilea* — 29. června 1878 oslavila Česká beseda liberecká 15 let svého trvání, kolínský Sokol pořádal slavnost k dokončení stavby spolkové budovy, započaté před 5 lety, v Dolínku byla odhalena deska na rodném domku V. Háika; 30. června desítileté jubileum založení Dělnické besedy karlínské; *taž loterie pro velké Národní divadlo* — viz vysv. k str. 133; *musíme žebrot* — podle NL z 22. 6. 1878 zbývalo ještě 26 000 nerozprodaných losů; *Husův den* — v Kostnici byla 6. července 1878 odhalena M. J. Husovi deska. Z Čech bylo návštěvníků poměrně málo, zastoupeny však byly zahraniční spolky. Slavnostními řečníky byli dr. Strakatý a farář Pospíšil z Humpolce. Oslavu Husovy památky zakázali okresní hejtmani Plzně, Rakovníka, Turnova, Slaného; *Nekropolis* — „město mrtvých“; na valné hromadě Svatoboru 16. 6. 1878 podal dr. J. Jireček návrh, aby na Vyšehradském hřbitově byla část pozemku rezervována pro zemělé členy Svatoboru;
- 150: *montura* — služební oděv, uniforma; *pamětní desku na hrob Augustina Smetany* — na evangelickém hřbitově karlínském byl 7. července 1878 ozdoben hrob Augustina Smetany (1814—51), doktora a suplenta filosofie, katolického kněze exkomunikovaného z církve pro filosofické názory, pamětní deskou od A. Sandtnera. Policie shromáždění zakázala, mladočeský novinář J. Barák nesměl pronést řeč;
- 153: *srdce onoho pruského faráře* — jistý pruský farář choval jako rodinnou relikvii péro, jímž král Bedřich IV. podepsal poslední rozsudek smrti. Farář poslal nyní toto péro korunnému princí, aby ho použil k pode-

- psání rozsudku smrti nad atentátníkem Hödlem, klempířem, popraveným 16. 8. 1878 za výstřel na císaře 11. 5. 1878. Korunní princ dal dar uložit v hohenzollernském muzeu a vyslovil faráři poděkování za jeho „vlastenecký“ úmysl; *ortel smrti pro Nobilinga!* — Karl Eduard N. (1848—78), něm. anarchista, spáchal 2. 6. 1878 atentát na císaře Viléma I. a sám se zastřelil; *Hödel* — atentátník H. při večeři před popravou připil na zdar Komuně; *Jean Paul* — vl. jm. Jean Paul Friedrich Richter (1763—1825), něm. romanopisec, satirik; *Čech ... sděloval ... výtah z taxy v pražské porodnici* — taxy uveřejnily později (27. 12. 1878) i NL;
- 154: *tituly celé řady skluzkých německých spisů* — 13. 8. 1878 uveřejnil kat. deník Čech seznam „nemravných“ německých knih ve výloze jednoho pražského židovského knihkupectví; slíbil, že sbírku časem ještě rozmnoží; „*pan rada Dederer*“ — František D. (1816 — 17. 8. 1878), od r. 1868 policejní rada; měl na starosti oddělení pro věci tiskové, spolkové a divadelní; u *lože Havlíčkova* — v noci z 15. na 16. prosinec 1851;
- 155: s *hercem S.* — s Jakubem Seifertem (1846—1916), hercem Proz., pak Nár. divadla; *slavnost borovská* — konala se 19. srpna 1862 v Borové. Neruda pro ni napsal báseň Karlu Havlíčkovi Borovskému (B. I, 383) a byl redaktorem brožury „Na památku Karla Havlíčka a slavnosti borovské dne 19. srpna z r. 1862“ (Praha, Slovanské knihkupectví); *Tonner* — Emanuel T. (1829—1900), spisovatel a politik, zprvu mladočech, později staročech, první ředitel Československé obchodní akademie v Praze; *policejní rada Weimann* — Karl W. (1804—1866, kdy se oběsil);
- 156: *na sochu Jungmannovu* — viz vysv. k str. 47; *o krvavém pankráčím tábore* — v den císařových jmenin 4. října 1868 byl uspořádán na Pankráci tábor lidu, na němž volalo dvacet tisíc účastníků po uskutečnění české korunovace; tábor byl rozeznán vojskem, přitom postřeleny dvě osoby; viz Spol. II, 456—458;
- 157: *Hlavní rána už tam dole padla...* — 29. července 1878 zahájilo rakouské vojsko pod velením barona J. Filipoviče okupaci Bosny a Hercegoviny, které dostalo do správy berlínským kongresem (viz vysv. k str. 147). Obsazení země narazilo na silný odpor moslimského obyvatelstva, které se obávalo ztráty svého privilegovaného postavení. Turecký velitel v Bosně usiloval o to, aby se k moslimským povstalcům připojilo i křesťanské obyvatelstvo. Rakousko-Uhersko diplomacií hr. Andrásyho bylo zataženo do zdlouhavé gerily, v níž povstalci byli podporováni Tureckem, avšak bez vypovězení války. Rakouská vojska obsadila Brod, 19. srpna se zmocnila Sarajeva, ale pro velký nepřátelský odpor musila být posilována, takže v Bosně a Hercegovině bojovalo 160 000 dobře vycvičených a vyzbrojených rakouských vojáků, z velké části slovanského původu. V našich novinách otiskovány stále výzvy k obyvatelstvu, aby pomohlo dary raněným krajanům na frontě a jejich rodinám ve vlasti.

- Okupace Bosny a Hercegoviny byla skončena koncem října 1878 — do té doby stála 60 miliónů zl —, ale úplný klid v zemích nenastal a také Turecko proti ní protestovalo; *Minulý týden pan Dedera* — viz vysv. k str. 154; *Pan Daňek zemfel* — Čeněk D. (1826—93), průmyslník; 19. srpna 1878 věnoval 25 000 zl na založení německé vyšší dívčí školy v Praze. Noviny připomínaly i to, že Daňkovi agenti přemlouvali rolníky k stavbě cukrovarů i na nevhodných místech, poněvadž Daňkův závod do nich dodával stroje;
- 158: *Po venkovských městech ... němčoufi všechno* — srov. úvodník NL z 20. 8. 1878 „Kapitola o renegátství“, kritizující, že na pražských ulicích, ve veřejných místnostech, na obecných a středních školách, v divadle se ozývá němčina; „českým zdjímům sloužící“ časopis — staročeský list Politik, vycházející v německé řeči (viz Spol. III, 28—31); *ti, kteří odsoudili český národ ... k nečinnosti* — viz vysv. k str. 124; *do Paříže* — viz vysv. k str. 134;
- 160: *oslava Karla IV.* — slavnost na památku pětistého výročí úmrtí Karla IV. 29. listopadu 1878 za účasti spolků; spis „Karel IV.“ — od dr. Josefa Kalouska (1838—1915), prof. českých dějin na pražské universitě, zemského poslance, staročecha; vyšel tiskem nákladem Jos. R. Vilímka pod názvem „Karel IV., otec vlasti. Ku pětistoleté památce jeho úmrtí, jejíž oslava dne 29. listopadu 1878 pojí se s otevřením mostu Palackého v Praze, sepsal dr. Josef Kalousek...“;
- 161: *V pondělí byly volby* — v doplňovacích volbách do zastupitelstva pražské obce 25. 11. 1878 zvítězili za Staré Město staročeští kandidáti JUDr. Karel Leopold Klaudy, advokát v Praze, zemský a říšský poslanec, v l. 1867—69 starosta Prahy, a Karel Kleinberg, továrník a majitel domu, za Malou Stranu JUDr. Karel Seeling, advokát; *dle obrazu Petra Meixnera co Gambri* — Petr Meixner (Maixner, 1831—84), český malíř historický, mj. autor obrazu Karel IV. co dítě v žaláři (*Gambri-nus, báječný král ve Flandrech, patron pijáků, prý dal první vařit pivo*); *Otakar Zeithammer učinil prý ... otce vlasti sám* — 19. 11. 1878 byla v staročeských listech uveřejněna kandidátní listina pro doplňovací volby do pražského obecního zastupitelstva. Výbor pod vedením O. Z., náměstka starosty, jmenoval především kandidáty staročeské; poněvadž kandidátní listina vyšla příliš pozdě, nemohly být zorganizovány veřejné schůze pražských voličů; v druhých a třetích sborech Starého a Nového Města byla aspoň na protest sestavena samostatná kandidátní listina. Vesměs však byli zvoleni kandidáti staročeští; *providence* — prozřetelnost, opatrnost;
- 162: *při ... volbách nechtěli volit* — ze 4755 voličů při doplňovacích obecních volbách se dostavilo pouze 1564; *v Americe ... se topí ... parou* — viz NL z 27. 11. 1878; *pivo se teď bude prodávat na váhu* — podle zprávy NL z 15. 11. 1878 se usnesli hostinští v Teplicích, že podají říšské radě žádost, aby se pivo od sládků kupovalo jen podle váhy a tak se zabránilo ztrátám při odbírání piva; *Karlíček Bum — ještě neumfel* — lokálka NL z 15. 11. 1878 „Ubohý Karlíček!“ vyvracela zprávu o smrti „Karlíčka

- bum", vl. jm. Rud. Kadlečka, syna domácího pána, nedostudovaného gymnasisty, velmi dobrého pianisty, který se pomátl z nešťastné lásky. Po letech se vrátil do Prahy, živil se hrou na piano v hostincích. Pro zhoršení choroby byl dán do ústavu na Karlov; *při pohřbu přítele Ruffra* — Eduard R. (1835—16. 11. 1878), něm. spisovatel, od r. 1864 žijící v Praze; psal též česky a francouzsky;
- 163: *At jak chci napravo šife hledím* — obměněný verš z Předzpěvu Kollárovy Slávy dcery („Napravo šife hledím, nalevo zrak bystře otáčím“); *Jugurta* — numidský král, popravený v Římě r. 104 před n. l. po prohrané válce s Římany v l. 111—105; *Němec Schliemann* — viz vysv. k str. 59; *pan K.* — Knobloch na Betlémském nám., Nerudova hospůdka; *Timon aténský* — ve prospěch Spolku českých žurnalistů 30. 12. 1878 v Král. zem. čes. divadle;
- 164: *komediantství meiningské* — herecká družina vévody Jiřího II. z Meiningen v Durynsku; koncem sedmdesátých let 19. stol. hráli i v Praze; srov. (Div. V) J. Neruda, Herci majninkští, Lumír 1878; *přednášku Brehmovu* — Alfred Edmund B. (1829—84), něm. přirodozpytec a cestovatel, od r. 1863 ředitel zoologické zahrady v Hamburku, přednášel v prosinci 1878 v žofínském sále v Praze; *Překlad* — první souborné vydání Shakespearových dramát v češtině bylo vydáno nákladem Matice české v l. 1854—72; překl. J. J. Kolár, Jakub Malý, Jos. Čejka, Fr. Doucha a Lad. Čelakovský; *staletá oslava ... v Praze* — slavnosti v r. 1864 k třístému výročí narozenin W. Shakespeara (Div. II, 297—299);
- 165: *několik ... pochvalných dekretů ... Posla z Prahy* — pozvání ku předplacení na denní noviny Posla z Prahy na rok 1879 (27. 12. 1878); otištěny dvě strany „úryvků z přátelských dopisů o Poslu z Prahy“;
- 166: *pozornost žurnálů k popravě Španěla Olivvy Moncasího* — 4. 1. 1879 byl popraven v Madridu O. Moncasi, který se pokusil o atentát na španělského krále. V zamítnutí žádosti o milost se uváděla jako jeden z důvodů potřeba výstrahy sociálním revolucionářům; *garotta* — železný kruh ke škrcení; *Citovaný již spis manželů Düringsfeldů* — Ethnographische Kuriositäten v Nerudově fej. z 9. 1. 1879 (NL); Ida von D. (1815—76), něm. spisovatelka, autorka četných rodinných a historických románů; překládala české písně a pověsti, se svým mužem (Otto von Reinsberg) vydávala národopisné práce; *Giuseppe Pitré* (1843—1916), it. lékař, prof. demopsychologie na univ. v Palermu, zakl. it. folklóru. Výtěžky národopisných studií jsou uloženy v 25 sv. Biblioteca delle tradizioni popolari siciliane (1871—1913);
- 167: *Trapani, Marsala, Paceco, Noto* — přístavy a města v záp. a jižní Sicílii; *boje s vojskem bourbonským* — království Obojí Sicílie získali Bourboni r. 1735, ztratili je r. 1860, kdy Garibaldi porazil král. vojsko a donutil je ke kapitulaci;
- 168: *sv. Jana Křtitele, jenž sám byl stat* — viz vysv. k str. 353;
- 170: *v Praze narodil se ... Číňan* — čínskému dvornímu umělci Vay-Dhele-Arr-You, který zavítal do Prahy, se narodil syn Otokar; *Lev XIII.*

nemá peněz — peníze po zesnulém papeži, které byly uloženy v cizině, zmizely. Aby se papež Lev XIII. dostal z finanční tísně, rozhodl se pořádat v římských kostelích sbírky petrského halife; *Národní divadlo bude mít ... tolik míst k stání* — výbor Sboru pro zřízení ND schválil počet míst: 1619 sedadel, 531 místo k stání; *dohodil dvě děvčata do „veřejného domu“* — ve Velké Kaniži v jihozáp. Maďarsku byly dvě sklepnice v stáří 16 a 18 let pro dluh 40 zl donuceny zástupcem městského hejtmana vstoupit do „hanebného ústavu“ v jeho domě. O koupi děvčat byl uzavřen úřední protokol (NL 1. 2. 1879); *zapovědit polským židům příchod do lázní* — podle NL 1. 2. 1879; o Nerudově poměru k židům viz vyav. k str. 138;

- 171: *Rebeka u studny* — podle vypravování Starého zákona našel Abrahámův sluha pro syna svého pána Izáka manželku Rebeku u studně; Rebeka porodila po dvacetileté neplodnosti dva syny, Ezaua a Jakoba; *dcera faraónova ... Mojžíška* — podle biblického vyprávění našla dcera egyptského krále v rákosí u břehu řeky ošatku s tříměsíčním hebrejským dítětem; dala je vychovat pod jménem Mojžíš;
- 172: *Westermanns Monatshefte* — W. Illustrierte deutsche Monatshefte, rodinný časopis beletristického a populárně vědeckého obsahu, zal. 1856 nakladatelem Georgem Westermannem (1810—79) v Brunšviku; *Ausland* — „týdeník pro vědu zabývající se duševním a mravním životem národů“, ve Stuttgartu - Augsburgu od 1826; *Deutsche Revue* — Německá revue „o veškerém národním životě přítomnosti“, v Berlíně od r. 1876; *Neue freie Presse* ... začíná psát — o smíření s Čechy! — V doplňovacích volbách do říšské rady v říjnu 1878, v nichž se shodli staročeši a mladočeši na společné kandidátce, se vyslovily některé volební skupiny pro vstup do říšské rady za určitých podmínek. V té době byl učiněn i pokus o smíření Čechů a Němců v Čechách, tentokrát ze strany německé na poradách v Emmersdorfu u Wörthského jezera; za Čechy vyjednával dr. Rieger, za Němce dr. Fischhof a Etienne, hlavní redaktor víd. listu Neue freie Presse (viz vysv. k str. 7). Emmersdorfské úmluvy byly předloženy důvěrníkům ústavověrné německé strany, zvl. Herbstovi. Ten byl pro ně nejprve získán, ale pak je příkře odmítl. Etienne uveřejnil 25. 12. 1878 a 1. 1. 1879 v NFP články, v nichž doporučoval dohodu s Čechy a vyslovoval přesvědčení, že čeští poslanci po vstupu do českého sněmu obešou i říšskou radu. Myšlenka o možném vyrovnání Čechů s ním. burž. liberály našla odpůrce ve vládě (Presse) a zpočátku také v maďarském táboře (Pester Lloyd). Náhlým úmrtím Etiennovým byla jednání rozbita;
- 174: *Po šlesvické válce* — v r. 1864; Dánsko v ní bylo poraženo Rakouskem a Pruskem a musilo se zřici Lauenburska, Holštýnska a Šlesvicka; *Po válce francouzsko-německé* — v l. 1870—71;
- 175: *oběti trubčenského svatebního moru* — viz fej. 16. 3. 1879, DK IV; *nešťastný Segedin* — při projednávání segedínské katastrofy (12. 3. 1879) v uherské sněmovně vyšlo najevo, že se už 14 let poukazovalo na

nedostatečné zabezpečení města před záplavami. Ani záchranné práce nebyly řádně organizovány. Na Segedinské se sbíralo po celé Evropě, v Římě, v Paříži, v Londýně, v Berlíně. Cislajtánii zachvátila úplná sběrací horečka. Ve Vídni zástupci šlechty rodové a finanční (a žurnalistiky) se radili o plánu velké loterie, z níž by připadlo půl miliónu Segedinu. Velkou pomoc slíbil majitel bankovního domu Rotschild a kněžna Metternichová;

- 176: *jakous zdbavu* — uspořádal ji výbor maďarského výpomocného spolku vídeňského, srov. NL 26. 3. 1879;
- 177: *Jsou teď dvě strany ...* — Šest jičínských porotců podalo stížnost k ministerstvu spravedlnosti proti předsedovi krajského soudu dr. Ellenbergrovi-Röthleinovi. Žádali zadostiučinění proti Ellenbergrovu obvinění z nespravedlivého rozhodování. Rovněž pět jičínských advokátů a trestních obhájců podalo memorandum k pražské advokátní komoře pro omezování práv a činnosti obhájců;
- 179: *Divíme se u Renze miss Lurlyně* — od 19. 3. do 21. 4. 1879 hostoval v Teatro italiano v Praze cirkus Arnošta Renze. 21. 3. vystoupila poprvé americká „vodní královna“ Miss Lurline z Bostonu. Nákladem V. J. Jelínka, knihkupce na Vinohradech, vyšla franc. polka Lurline od Karla Schulze; *Divíme se Národnímu divadlu* — v druhé polovině r. 1878 byly pronášeny stížnosti na pomalý postup prací, ačkoliv byly potřebné peníze po loterii ve prospěch ND po ruce, a na neopatrnost při uskladňování materiálu;
- 180: *za nynějšího moru* — v té době se objevovaly časté zprávy v novinách o moru v Číně, na Rusi a jinde. V Čechách byl rozšířen dobytčí mor;
- 181: *Prager Abendblatt* — večerník úředního listu Prager Zeitung; vycházel od r. 1867;
- 182: *podobizna „Turnvatera“ Jahna* — viz vysv. k str. 139; *Figaro* — vídeňský satirický časopis; *Kikeriki* — vídeňský humoristický časopis; *Co říkáte té schůzi v Linci?* — Sjezd ústavověrných poslanců v Linci 31. 8. 1879 se konal po všeobecných volbách do říšské rady v červnu 1879, po nichž německé buržoazní liberální levici hrozila ztráta vládní pozice ve prospěch konzervativců, s nimiž se hodlali spojit čeští poslanci. Na sjezd v Linci se dostavilo 74 poslanců, 49 pozvaných nepřišlo. Sjezd projednával otázku další taktiky, vyslovil se na obranu rakouské ústavnosti a kritizoval svízelnou hospodářskou situaci, způsobenou militarizací státu (výdaje na okupaci Bosny a Hercegoviny); *Suetonius* — C. S. Tranquillus (asi 70—160), tajemník císaře Hadriana, římský dějepisec, životopisec císařů od Caesara po Domitiana;
- 183: *Slezsko — tomu natluku* — narážka na slezské války, pro Prusko vítězné (první v l. 1740—42, druhá 1744—45, válka sedmiletá 1756—63); *jak Tacitus praví* — viz vysv. k str. 58; *„Deux Furians ...“* — Dva furianti od Antonína Dvořáka (1841—1904); *„Réves par Smetana“* — klavírní skladba Šny, 1874—75;
- 184: *co nově zvolený důvěrník svobodomyšlné strany* — 14. září 1879 se

konal v Praze třetí sjezd národní strany svobodomyšlné. Za předsedu zvolen zase dr. K. Sladkovský, za místopředsedu znovu dr. Prav. Trojan; *velký vojevůdce Taylor* — Zachary T. (24. 9. 1784—1850), prezident USA; od r. 1838 byl generálem, vyznamenal se ve válce s Mexikem r. 1847; *Anglie uznala neodvislost Severní Ameriky* — Versailleskou smlouvou z 3. 9. 1783; *Theofrastus Paracelsus Bombastus de Hohenheim* — Philippus Aureolus Th. B. de H. (1493—24. 9. 1541), švýc. lékař a chemik, v l. 1526—28 prof. lék. fakulty v Basileji; *Pro dnešek se ale ujímám jen pražských holubů* — v NL byla 21. 9. 1879 zpráva, že divocí holubi mají být vypuzeni z Prahy; byla vyslovena naděje, že magistrát tento záměr neprovede;

- 186: 200 000 „pamětníků“ — Praha měla na počátku r. 1879 bez předměstí (Karlína, Smíchova, Vyšehradu, Vinohrad a Žižkova) asi 179 000 obyvatel (včetně 7000 voj. posádky);
- 187: *přípravy na říšskou radu* — viz úvodní vysv. k str. 188; *Vídeňdci ... skvěle ... uvítali Bismarcka* — 22. září 1879; do hotelu Imperiálu, kde byl ubytován, ho přišel navštívit sám rak. císař. Rovněž český tisk věnoval návštěvě B. ve Vídni značnou pozornost (např. úvodníky NL 23. 9., 25. 9. a 28. 9. 1879). Za důvod k návštěvě uváděly noviny především německo-rakouskou koalici v zahraniční politice proti Rusku a Francii. Víd. list *Neue freie Presse* vysvětloval nadšení vídeňského lidu nadějí, že Bismarck pomůže ústavověrné straně zase k nadvládě nad Slovany v Rakousku; *Rakousku ... roku 1866 uspořádal Sadovou a o Benátky je připravil* — po prohrané bitvě u Sadové r. 1866, která znamenala porážku Rakouska ve válce s Pruskem, odevzdal František Josef I. Benátsko franc. císaři Napoleonu III.; ten je mírem vídeňským (3. 10. 1866) postoupil Itálii; *Půjdu se na to také podívat* — viz MC, 343; *Byl jsem ve Vídni roku 1861* — viz Spol. I, 50—63; *svatý Marek* — jeden ze čtyř evangelistů;
- 188: *Začíná se deváté sese schůze první...* — R. 1863 se většina českých poslanců nedostavila do zasedání říšské rady, poněvadž viděli, že se jim nejen nepodaří změnit Schmerlingovu únorovou ústavu z r. 1861 a získat rakouskou vládu pro federalismus, ale že se rodí program na přetvoření rakouské monarchie na stát dualistický. Ohrazení českých poslanců bylo čteno ve 4. schůzi říšské rady (25. 6. 1863); nebylo uznáno za dostatečnou omluvu neúčasti, poslanci byli proto zbaveni mandátů. Politikové české buržoazie nastoupili cestu pasívní opozice. Nejostřejším projevem českých politiků proti dualismu byla tzv. deklarace z 22. srpna 1868, v níž čeští poslanci odůvodnili nemožnost své účasti nejen v říšské radě, nýbrž i na českém sněmu. — Vleklá vládní krize v Rakousku byla rozřešena v únoru 1879, kdy padlo ministerstvo Auerspergovo. Do přechodného ministerstva dr. Stremayera se vrátil hr. Eduard Taaffe (1833—95), od 7. 3. 1867 ministr vnitra, po vyrovnání s Uhry náměstek min. předsedy a správce policejního ministerstva v „občanském ministerstvu“ (24. 12. 1867 — 12. 4. 1870), v němž vláda složena převážně z centralistických

liberálů většiny poslanecké sněmovny — dr. Herbsta, Leop. Hasnera a dr. Giskry; v l. 1869—70 jako min. předseda usiloval o dohodu mezi Čechy a Němci v českých zemích a v říjnu 1879 se stal předsedou vlády definitivní. Němečtí liberálové, kteří se oháněli liberalistickými a demokratickými hesly, avšak svou politickou praxí se zdiskreditovali, byli zatlačeni do opozice. Vláda hr. Taaffeho, jejímž programem bylo ukončit období státoprávní opozice a udusit lidové sociální hnutí, nepatřila formálně k žádné straně, ale ve skutečnosti se opírala o konzervativní a reakční koalici šlechty a buržoazie, zvl. slovanské, již slibovali ústupky v ohledu národnostním. — Počátkem srpna 1879 vyjednávali čeští zástupci ve Vídni o vstup do říšské rady. České listy vítaly, že v nové vládě je Čech dr. Alois Pražák (1820—1901), vůdce moravských poslanců jako ministr krajan (v l. 1881—88 ministr spravedlnosti). Ministr zahraničních věcí hr. Andrassy odstoupil, pozice maďarské byly tím oslabeny; jeho nástupcem se stal baron Heinrich Karl Haymerle (1828—81, od r. 1869 vyslanec v Aténách, 1872—76 v Haagu, od 1877 velvyslanec v Římě). Strana mladočeská na valném sjezdě 14. září 1879 stanovila zásady pro své poslance, jimiž se mají v říšské radě řídit. Klub strany staročeské se rozhodl 5. října opustit pasivní odpor. Z českých a moravských poslanců (vstoupili na říšskou radu již v lednu 1874) ve Vídni byl vytvořen „Český klub na říšské radě“. Hr. Taaffe sliboval Čechům za jejich upuštění od trpného odporu příznivější volební řád pro český sněm a provedení jazykové rovnoprávnosti v úřadech. Říšská rada byla svolána na 7. říjen 1879 (zasedala do 25. května 1880). Při vstupu do ní odevzdala česká deputace (dr. Rieger a hr. Jindřich Clam-Martinič) císaři státoprávní ohrazení, v němž se tvrdilo, že česká delegace i nadále hájí svůj starý státoprávní program; lid měl být přesvědčen, že spolupráce české buržoazie s reakční rakouskou vládou je pouze taktický manévr. Dne 8. října přivítal císař v trůnní řeči poslance „milého Království českého“ a nabádal k všeobecné shodě, smíření a umírněnosti. Osvědčení českých poslanců bylo přečteno v poslanecké sněmovně 9. října, souhlasné vyjádření v panské sněmovně téhož dne. Za těchto podmínek skončili čeští poslanci 7. října 1879 vstupem do vídeňského parlamentu období trpného odporu; *absistence* — neúčast; *Hein* — Franz von H. (1808—90), moravský politik, něm. centralista, od r. 1861 předseda poslanecké sněmovny říšské rady; *Kuranda* — Ignaz K. (1811—84), německorakouský novinář a liberální politik, od r. 1867 říšský poslanec; krajní centralista, nepřítel Čechů a ostatních Slovanů; *Tinti* — Karl Wilhelm T., nar. 1829 ve Vídni, poslanec dolnorakouského sněmu a člen poslanecké sněmovny rak. říšské rady; *Figuly* — Ignaz Karl F. (1807—75), rak. právník, politik; *Kotz von Dobruží* — Kristian Kotz von Dobruch (1806—83), zemský a říšský poslanec, vicepresident místodržitelství v Košicích, pak v Brně;

189: *Wolfrum* — Karl W. (1813—88), průmyslník, něm. liberál, poslanec

českého zemského sněmu za Ústí a Teplice, v l. 1867—83 říšský poslanec; *Kronauetter* — Ferdinand K. (1833—1913), rak. politik, od 1873 člen poslanecké sněmovny rak. říšské rady, výmluvný řečník; *Brestl* — Rudolf B. (1816—81), rak. státník, vynikl jako řečník na sněmu kroměřížském, zemský a říšský poslanec, r. 1868 ministr; *Beer* — Adolf B. (1831—92), něm. historik, člen panské sněmovny; *Gyulay* — Ferenc hr. G. (1798—1868), rak. generál, r. 1859 vrchní velitel rakouského vojska ve válce proti Francii a Sardínku. Po porážce 4. 6. 1859 u Magenty se vzdal velitelství; *Benedek* — Ludwig von B. (1804—81), ve válce Rakouska s Pruskem v r. 1866 vrchní velitel rakouského vojska. Utrpěl porážku u Hradce Králové 3. 7. 1866; po ní upadl v nemilost; *Figaro, Kikeriki* — viz vysv. k str. 182; *Táborskou linií* — nářezka na karikatury ve víd. humoristických listech, viz též MC, 343n.; táborskou linií je asi míněna dráha přes Čes. Budějovice; *Ziemiakowski* — JUDr. Florjan Z. (1817—1900), pol. politik; pro politickou činnost 1840 vězněn, 1848 zvolen do rakouského říšského sněmu, na němž postupoval s německou levicí 1863—65 vězněn, od 1867 haličský zemský a říšský poslanec; na říšské radě pracoval pro politickou kooperaci s Němci, 1873—88 ministr krajan pro Halič; *Praždk* — viz vysv. k str. 188;

190: *hrabě Taaffe* — viz vysv. k str. 188; *Beust* — Friedrich Ferdinand B. (1809—86), saský diplomat, od r. 1866 rak. ministr zahraničních věcí, hlavní strůjce vyrovnání rakousko-uherského v r. 1867. Od 7. 2. 1867 do 24. 12. 1867 min. předseda. R. 1871 se přičinil o zmaření vyrovnání s Čechy na podkladě fundamentálních článků. 6. 11. 1871 propuštěn, jmenován vyslancem v Londýně (do r. 1878), pak v Paříži (1878—82); *Giskra* — Karl G. (1820—79), moravský Němec, advokát, jeden z vůdců nacionalistických německých liberálů a mluvčíc protičeské politiky. Od r. 1861 moravský zemský a říšský poslanec, v l. 1867—70 ministr vnitra. Jako předseda centralistických a liberálních Němců měl podíl na prosincové ústavě z r. 1867; *Reichsratsalmanach* — Almanach říšské rady; byl vydáván německy Sigmundem Hahnem. První ročník (pro sezení 1867) vyšel v Praze, další (1873 až 1874, 1879—80 etc.) ve Vídni; obsahuje životopisy členů říšské rady; „*Staatspreis*“ — „státní stařec“; *hrabě Hohenwart* — Karl Siegmund hr. H. (1824—99), rak. konzervativní státník, 4. 2. — 28. 10. 1871 jako min. předseda ztroskotl při pokusu o státoprávní vyrovnání s českými politiky. Po svém pádu vůdce strany práva v říšské radě, od r. 1897 člen panské sněmovny; *monsignore Negrelli* — Nikolaus N., nar. 1801, r. 1824 vysvěcen na kněze, prof. na orientální akademii ve Vídni, knihovník císa. Ferdinanda, říšský poslanec (od 1877), člen tyrolského zemského sněmu (od 1878); *dr. Fandlerík* — JUDr. Josef Fandlerík (1839—95), právník a moravský politik, od r. 1871 moravský zemský poslanec strany staročeské, v l. 1873—91 říšský poslanec, od r. 1884 předsedíc moravského zemského výboru; *Sám jsem si zajel sem* — viz MC, 343;

- 191: *panská sněmovna* — říšská rada se dělila na sněmovnu panskou a poslaneckou; v panské byli zástupci vysoké aristokracie a kléru, jmenovaní doživotně panovníkem, v poslanecké zasedali zástupci volení zemskými sněmy; *velká kniha* — misál, velká mešní kniha; *Kutschker* — Johann B. K. (1810—81), arcibiskup ve Vídni v l. 1876—81, kardinál, spisovatel; *arcibiskup Wierzchlejski* — Franz Xaver Ritter von W. (1803—84), polský metropolita Lvovský, odpůrce papežské neomylnosti; *hrabě Taaffe* — viz vysv. k str. 188; *za Skotskou branou* — ve vídeňské sněmovně; *Sembratowicz* — dr. Josef S. (1836—98), haličsko-ruský metropolita uniatský, prof. bohosloví na Lvovské universitě, kardinál; jako arcibiskup byl členem panské sněmovny a haličského zemského sněmu;
- 192: *v ceně za několik Zbirovů* — o Zbirovu n. Zbirohu (u Rokycan) se v té době mnoho psalo ve spojitosti s Bethelem Henrym Strousbergem (1823—84), pruským finančníkem a železničním podnikatelem. R. 1868 koupil Zbiroh a v jeho okolí chtěl vybudovat hutní průmyslové centrum. Strousbergův finanční úpadek v r. 1875 byl dlouho soudně projednáván; *Bývalého předsedu pana Heina* — viz vysv. k str. 188; *kníže Adolf Auersperg* (1821—85), rak. státník, něm. ústavověrný velkostatkář, 1867—70 nejvyšší zemský maršálek v Čechách, 1871—79 min. předseda; viz vysv. k str. 188; *Stremayer* — Karl Ritter von S. (1823—1904), od r. 1850 suplent římského práva na universitě ve Štýrském Hradci, 1870—79 rak. ministr kultury a vyučování, president nejvyššího soudního dvora. Po pádu Auerspergovy vlády na krátký čas min. předseda; *Rechberg* — Johann Bernhard Graf von R. und Rothenlöwen (1806—99), rak. diplomat a státník, 1859—60 min. předseda a min. zahraničí, do r. 1864 min. zahraničí. Ve šlesvické válce v r. 1864 (viz vysv. k str. 174) se zúčastnil uzavření míru mezi Rakouskem a Pruskem na jedné straně a Dánskem na straně druhé. Spor o společně spravované území Holštýn-Šlesvik byl Prusku záminkou k válce s Rakouskem v r. 1866;
- 193: *Tschechischer Dreschflegelstyl* — český klackovský, obhroublý sloh; výraz poslance Giskry (viz vysv. k str. 190) o české deklaraci v šedesátých letech (viz vysv. k str. 188); *Plener* — JUDr. Ignaz P. (1810 až 1908), něm.-rak. státník; 1860—65 min. financí, od r. 1867 min. obchodu, v r. 1870 min. předseda, od r. 1873 člen panské sněmovny; nacionalista, liberál; *Herbst* — Eduard H. (1820—92), prof. trestního práva na universitě v Praze, něm. liberální politik ostře protičeského zaměření, v l. 1867—70 min. spravedlnosti. Později se pokoušel vytvořit uzavřené území německé v Čechách, v němž by se úřadovalo výhradně německy. V osmdesátých letech ustoupil z politické činnosti; *Schmerling* — Anton Sch. (1805—93), rak. státník, tvůrce únorové ústavy z r. 1861, v l. 1861—65 min. předseda. Od r. 1867 byl vůdcem ústavodárné strany v panské sněmovně a opozice proti hr. Taaffemu a zejména proti jazykovým nařízením Pražákovým; „*Wir können warten*“ — „Můžeme čekat“; Schmerlingův výrok při

vyhlášení pasívního odporu (viz vysv. k str. 188); *Banhans* — JUDr. Anton B. (1825—1902), rak. státník, něm. ústavověrný velkostatkář, zemský a říšský poslanec, 1870 min. orby, 1871—75 min. obchodu; *Beust* — viz vysv. k str. 190; kníže *Czartoryjski* — Jerzy Czartoryski (1828—1912), vůdce haličských federalistů, stoupenec slovanské vzájemnosti a dohody rusko-polské; v l. 1869—91 vůdce klerikálů v rak. poslanecké sněmovně; spisovatel a kritik; *od pohřbu ... Jaroslava Čermáka* — čes. malíř J. Č. (1831—78) zemřel v Paříži 23. dubna a byl nejprve pochován na hřbitově Père Lachaise. Později (7. 7. 1878) byly jeho pozůstatky převezeny do Prahy a pohřbeny do rodinné hrobky na Olšanech. Na přání knížete Jiřího Czartoryského, Čermákova švagra, byl sarkofág opatřen deskou s nápisem: „Milovanému bratru — slavnému mistru — Jaroslavu Čermákovi.“ (srov. NL z 9. 7. 1878); *hrabě Trautmansdorff* — Ferdinand z T. (1825—96), rak. státník, diplomat; 1868—72 velvyslanec ve Vatikánu, od 1872 člen, od 1879 předseda panské sněmovny; *hrabě Lev Thun* — viz vysv. k str. 7; *J. J. Krasník* — vld. žurnalista;

194: *Také se tomu říká „bankl“ nebo „ládl“* — o vstupu českých poslanců do říšské rady viz vysv. k str. 188;

195: *Takový čestný ... parlament* — od r. 1873 rozmnožen počet poslanců z 203 na 351; *kordiální* — srdečný; *hrabě Taaffe* — viz vysv. k str. 188; *hrabě Hohenwart* — viz vysv. k str. 190; *s doktorem Pražákem* — viz vysv. k str. 188; *Trojan* — Alois Pravoslav T. (1815—93), doktor práv, mladočeský politik, v r. 1848 člen deputace k císaři (ve Vídni měl podíl na stylizaci kabinetního listu z 8. 4. 1848), člen prvního říšského sněmu; od r. 1867 říšský poslanec, 1878 zvolen místopředsedou společného klubu poslanců; *Rieger* — Fr. L. R. zažil počátek revoluce 1848 v Itálii; vrátil se do Vídně, tam se setkal s českou deputací svatováclavského výboru a účastnil se její činnosti; *Brauner* — František August B. (1810—80), advokát, staročeský politik. Od něho pochází první formulace českých požadavků na schůzi 11. března 1848, měl podíl i na přípravě zákona o zrušení roboty (7. 9. 1848). Po vydání Říjnového diplomu r. 1860 zemský i říšský poslanec; v l. 1868—79 hájil pasívní opozici Čechů, v r. 1879 hlasoval proti vstupu do říšské rady; *barón Haymerle* — viz vysv. k str. 188; *Hübner* — Alexander H. (1811—92), rak. diplomat. V prosinci 1848 působil v Olomouci při nastoupení cfs. Františka Josefa I., 1848 až 1859 vyslanec v Paříži, 1859 min. policie, 1866—68 velvyslanec v Římě, 1879 konzervativní člen panské sněmovny; *Negrelli* — viz vysv. k str. 190; *dr. Fandrlík* — viz vysv. k str. 190;

196: *Giskra* — viz vysv. k str. 190; „*Dreschfliegelstyl*“ — viz vysv. k str. 193; *česká koruna* — dr. Giskra prohlásil v říšské radě 22. 7. 1861 při projednávání osnovy zákona o zrušení a vykoupení manských statků: „My jsme v jednotě rakouské, ... nepotřebujeme ... mystického vynálezu nového věku, takzvané koruny české, domnělé koruny sv. Václava, jako on by byl někdy nosil korunu královskou ... My

nechceme žádné koruny české, a dokud mi v žilách proudí kapka krve, koruna česká nebude onou, na kterou přísahám... a dáme na titul krále českého tak málo jako na titul krále jeruzalémského.“; Berger — Johann von B. (1816—70), rak. státník, zemský a říšský poslanec, r. 1867 ministr; „belcretinismus“ — narážka na Richarda hr. Belcrediho (1823—1902), rak. státníka, od 1848 v politické službě, 1864 místopředseda v Čechách, 1865—67 min. předsedu; byl federalista, nakloněný státoprávnímu vyrovnání s Čechy; *Primus Sobotka* (1841—1925), překladatel, redaktor, kulturně historický sběratel. R. 1879 vydal spis *Rostlinstvo a jeho význam v národních písních*;

- 197: kniha *Genesis* — viz vysv. k str. 127;
- 198: „*Vůdcové lidu z roku 1848*“ — viz vysv. k str. 195; Bach — dr. Alexander B. (1813—93), rak. státník, strůjce absolutismu v l. 1851 až 1859, oprávcího se o dynastii, vojsko a katolickou hierarchii; po abdikaci jmenován vyslancem v Římě; *Coronini* — hr. Rudolf C. Cronberg (1731—91), rak. politik, spisovatel, člen strany ústavo-
věrné;
- 199: *historii té „třicetileté války“* — narážka na Schillerovu dramatickou trilogii z třicetileté války *Wallenstein (Valdštýn)*; *Thiers* — Louis Adolphe T. (1797—1877), franc. konzervativní státník a dějepisec; dr. Grégy — JUDr. Julius G. (1831—96), politik, spoluzakladatel strany svobodomyšlné, zakladatel *Národních listů*, deklarant. R. 1879 přijal mandát do Vídně, ale r. 1880 se ho vzdal; *páter Greuter* — Josef G. (1817—88), tyrolský kněz, politik, historik; *Kuranda* — viz vysv. k str. 188. Jeho truchlohra *Die letzte weiße Rose (Poslední bílá růže)* se setkala s úspěchem. V l. 1841—48 vydával v Lipsku *Grenzböten*. R. 1848 pracoval o vytvoření Velkého Německa, byl vyslán do Prahy, aby přiměl Čechy k obeslání frankfurtského sněmu, ale setkal se s odporem. R. 1871 zvolen do dolnorakouského sněmu a odtud do říšské rady; dr. Kuzý — Wolfgang K. (1842—86), mor. politik, advokát v Brně, zemský a říšský poslanec; *Liebig* — Franz Ritter v. L., továrník v Liberci; od 1866 člen čes. zem. sněmu, od 1869 říšský poslanec; *Liechtenstein Alfred* (1842 až 1907), rak. politik, od 1879 říšský poslanec, v l. 1881—86 předseda klubu něm. poslanců křesťanskosociálních; *Liechtenstein Alois* (1846 až 1920), rak. politik; do r. 1889 stál v čele Klubu středu; *Lienbacher* — Georg L. (1822—96), rak. politik a publicista, 1868—70 v min. spravedlnosti, 1880—87 dvorní rada při nejvyšším soudu ve Vídni. Od 1873 říšský poslanec, nejdříve za katol. stranu práva, pak člen Klubu středu, nakonec něm. centralista; zastávce němčiny jako státního jazyka; *Lobkovic* — Jirí Kristián z L. (1835—1908), stoupenec státního práva českého, zemský poslanec, člen panské sněmovny; r. 1879 podepsal s českými poslanci ohrazení při jejich vstupu do říšské rady, obhájce rovnoprávnosti obou jazyků v Čechách, po 24 let nejvyšší maršálek Království českého; *Klíč* — Karel K. (1841—1926),

malíř, karikaturista a grafik, od 1889 ve Vídni, výtvarný spolupracovník humoristického časopisu *Der Floh*, vyd. vlastní *Die Humoristischen Blätter*; dr. František Smolka (1810—99), advokát ve Lvově, odsouzený k smrti pro velezradu, pak amnestován; r. 1848 v čele haličského autonomistického hnutí, od 1861 haličský zemský a říšský poslanec, 1881—93 předseda poslanecké sněmovny; zastánce federalismu, autonomie Haliče;

- 200: *Gödel-Lannoy* — baron G.-L., slovinický poslanec;
- 201: *Lha! bych, kdybych řekl, ...* — Ve schůzi poslanecké sněmovny 14. října 1879 došlo při volbě předsednictva k prvnímu měření sil politických stran. Strany autonomistické, třebaže měly většinu, prokázaly snášenlivost, ale liberálové při volbě místopředsedů navrhli své kandidáty, byli však poraženi. Při volbě členů komise, které byly přikázány adresní návrhy, volily strany autonomistické i ústavověrná podle dohody po 10 členech, o šest zbývajících členů šveden zápas, v němž byli ústavověrní poslanci poraženi. Octli se tak poprvé v rakouské poslanecké sněmovně v menšině. Do adresní komise zvoleni z českých poslanců: hr. Clam-Martinič, dr. Rieger, dr. Šrom, prof. Zeithammer. V panské sněmovně byli autonomisté v menšině, měli také menšinu v adresním výboru; „*Einlauf*“ — došlé dopisy, pošta;
- 202: *přítel Skřejšovský* — viz vysv. k str. 145. Brzy po procesu s arch. Tierhierem přesídlil do Vídně. Ve svých listech *Époche*, *Parlamentär*, *Tribune* a *Věstník* agitoval pro aktivní politiku českých poslanců (byl obviněn z přijetí vládních peněz) a pro podporu slovanských národů; *dle urozenosti své* — nářáka na Libušin soud z RZ; *Skéne* — Alfred Skene (1815—87), rak. politik skotského původu, moravský zemský a říšský poslanec, předák německých liberálů, v l. 1864—65 brněnský purkmistr, průmyslník ve Vídni; *Skopalík* — František S. (1822—91), moravský národohospodářský pracovník, zemský a říšský poslanec, autor vlasteneckých básní a tendenčních povídek; dr. *Pražák* — viz vysv. k str. 188; *Stremayer* — viz vysv. k str. 192; *hrabě Taaffe* — viz vysv. k str. 188; baron *Haymerle* — viz vysv. k str. 188;
- 203: *Blondin* — Charles B., vl. Gravelot (1824—97), franc. akrobat, pověstný svými přechody Niagary po provaze; „*Wieder um zwanzig Stimmen! Da können wir ...*“ — „Zase o dvacet hlasů! Na to vskutku nestačíme!“ Nářáka na většinu autonomistické strany o dvacet hlasů v adresní komisi (viz vysv. k str. 201); „*Wir haben die Pflicht der Abwehr!*“ — „Máme povinnost se bránit!“;
- 204: *Sirach* — Jesus Sirach, viz vysv. k str. 49; *jablko Parisovo* — Paris, syn trojského krále Priama; rozhodl o kráse tří bohyň podáním jablka; únosem Heleny, ženy spartského krále Menelaia, vyvolal trojskou válku; *jablko Tellovo* — Vilém Tell, švýcarský národní hrdina; na příkaz habsburského místodržitele ve Švýcarsku musil sestřelit jablko s hlavy svého syna. V. T. zastřelil místodržitele a tím

- dal podnět k vítěznému boji Švýcarů za svobodu; srov. Schillerovo drama; *jablko Newtonovo* — Isaac N. (1643—1727), angl. fyzik a matematik; zákon o rychlosti pádu těles prý objevil při pádu jablka se stromu; *Jean Paul* — viz vysv. k str. 153;
- 205: *Hamering* — Robert H. (1830—89), něm.-rak. básník; *galonovaný* — přemovaný;
- 206: „*Pluslajtanie*“ — podle Cislajtanie a Translajtanie. O okupaci Bosny a Hercegoviny srov. úvodní vysv. k str. 157; *O alianci mezi Rakouskem a Německem* — kancléř Bismarck sledoval dlouhou dobu sblížení s Rakouskem, proto již na berlínském kongrese Německo podporovalo rakouské požadavky. První podmínky smlouvy mezi Německem a Rakousko-Uherskem, která zajišťovala vzájemnou pomoc obou říší při napadení Ruskem, byly dohodnuty mezi Bismarckem a Andrássem v Gastýně koncem srpna, přesně formulovány Bismarckem 21. září za osobní přítomnosti císaře Františka Josefa I. Smlouva byla uzavřena 7. října 1879, když byl pro ni získán i císař Vilém I., který se zpočátku stavěl proti ní pro sympatie k petrohradskému dvoru. Rakousko-uherský spolek byl posílen v r. 1883, kdy se přistoupením Itálie rozšířil na trojspolek;
- 207: *Bůh ví, nejsem neskromný, ...* — Adresní debata se konala ve dnech 29. až 31. října. Probíhala na ní diskuse o stanovisku autonomistické většiny a ústavověrné (něm. liberální) menšiny k trůnní řeči, kterou bylo zahájeno nové parlamentární období. Menšina vystoupila s názorem ostře namířeným proti autonomistům; „*Zvěstuju vám pověst ...*“ — začátek básně Jaroslav z RK; *trochu šelestění podzimního listí* — viz str. 107; *ří bibličtí v peci* — podle biblického vyprávění o zázračném zachránění tří Židů, které dal babylónský král Nabuchodonozor uvrhnout do ohně pro náboženskou přesvědčení; „*chvalné*“, „*nechvalné*“ — z Libušina soudu RZ; *leta šedesátá, kdy tu také seděli „naši“* — říšská rada se sešla poprvé 29. dubna 1861; bez zastoupení zůstaly Uhersko, Charvátsko, Sedmihrady a Benátsko. Četři poslanci, vedení F. L. Riegrem, protestovali proti stanovisku Schmerlingovy vlády, která zastávala výhradně německé zájmy. Jejich protesty byly umlčovány procedurálně předsedou sněmovny, kdežto němečtí liberálové měli volnost slova (viz vysv. k str. 188 a 196);
- 208: „*dluhým tahem tahu*“ — z básně Beneš Heřmanův aneb O pobití Sasíkův z RK; „*die Lust zu reden kommt ...*“ — „*Chuf k mluvení přichází v pravý čas*“; *dr. Eduard Süß* (1831—1914), prof. geologie na universitě ve Vídni; vydal knihu *Der Boden der Stadt Wien*; 1863—73 člen obecní víd. rady a referent v komisi pro vodní otázku; od r. 1873 říšský poslanec; „*Almanach říšské rady*“ — viz vysv. k str. 190; *v tom ohledu ... také Praze* — viz vysv. k str. 230; *David Kuh* (1818—78), něm. redaktor *Tagesbote aus Böhmen*, od r. 1862 člen zemského sněmu, poslanec něm. liberální strany. O jeho nepřátelství k čes. národu a urážkách na českém sněmu v r. 1863 srov.

Spol. I, 180—218; Raupach — Ernst R. (Benj. Salomo, 1784—1854), něm. dramatický spisovatel, u nás známý hlavně hrou *Mlýnář a jeho dítě*;

- 209: Kowalski — Vasil K., vrch. zem. soudní rada ve Lvově, člen haličského zemského sněmu, říšský poslanec; *uzvěk té nesvornosti, která ... dělíla nás ... Čechy i od Moravanů* — např. v otázce trpného odporu: čeští poslanci odešli z říšské rady r. 1863, moravští až r. 1864, moravští se vrátili do zemského sněmu r. 1873, mladočeši 1874, staročeši 1878, poslanci moravští vstoupili znovu do říšské rady 1874, čeští až r. 1879; Schar Schmid — Maximilian Sch. von Adlertrou (1831—1905), rak. politik, něm. liberál, 1871—97 říšský poslanec. Navrhl úpravu jazykové otázky v Rakousku. Němčina by měla být řečí státní; mimoněmecké řeči by se mělo užívat jen v těch okresech, v nichž jí mluví víc než polovina obyvatelstva; *Lustkandl* — prof. rakouského práva; *František Dedě* — viz vysv. k str. 9; *Dunajewski* — Julian rytíř D. (1822—1907), polský státník, prof. politické vědy a statistiky, od r. 1864 zemský haličský poslanec, od r. 1873 říšský poslanec, v l. 1880—91 ministr financí; *Clam-Martinić* — hr. Jindřich C.-M. (1826—87), český politik, vůdce tzv. historické šlechty, klerikál, 1879 vstoupil do říšské rady (byl rozpočtovým zpravodajem a členem výkonného výboru pravice); *kníže Adolf Liechtenstein* — Nerudův omyl; projev pronesl kníže Alfred L. (NL 30. 10. 1879); viz vysv. k str. 199;
- 210: *Ne, příjemno zde čloučku není.* — Při adresní debatě (viz vysv. k str. 207) útočil Plener (viz vysv. k str. 193) proti českým poslancům; v polemice o reformu volebního řádu a pravomoci zemských sněmů se střetli Rieger a konzervativci s něm. liberály. Zpravodaj hr. Hohenwart (viz vysv. k str. 190) obhajoval autonomistické požadavky osnovy konzervativní většiny. Návrh většiny byl přijat 176 hlasy proti 162; *lůže pražská* — v českém sněmu na Pětikostelním nám. v tzv. Zemském domě; „*Není potřeba, abych šel...*“ — obměněný výrok římského vojevůdce a státníka Pompeje, když vstupoval za bouře na loď, aby opatřil Římu postiženému hladomorem obilí: „Je nutno, abych šel, ale není nutno, abych žil!“; srov. Shakespeare, Coriolanus; „*sádné děvy*“ — z RZ; *Bareuther* — Ernst B. (1838—1905), něm. liberální, pak vñeněmecký politik, advokát ve Vídni, 1871—99 zemský poslanec v Praze, od 1873 říšský poslanec;
- 211: *Friedmann* — Alexander F. (nar. 1838), technická studia absolvoval ve Vídni a v Karlsruhe, byl ve službě státní dráhy, člen víd. obecní rady, od r. 1879 říšský poslanec; *kmetové ustávali a hladli ruce* — z Jobovy knihy v Starém zákoně; *zvolal s Jobem: „Kéž jsem zase...!“* — obměněná slova Starého zákona; *Herbst* — viz vysv. k str. 193; narodil se ve Vídni;
- 212: *Martinić* — hrabě Clam-Martinić, viz vysv. k str. 209; *řterý* — druhý;
- 214: *Útulna poustala...* — byla založena 19. listopadu 1879 v den jmenin císa. Alžběty baronkou Webrovou z Ebenhofu;

- 217: *ušichní umřem hladý* — viz zprávu v NL 14. 12. 1879 „Nouze na celém světě“. Příčinou byla neúroda v r. 1879 a narůstání agrární krize. Nejhorší zprávy byly hlášeny z Horního Slezska, kde hlad byl provázen nemocemi. Nepříznivé zprávy docházely i z Paříže, Berlína, Itálie; *syllabus* — viz vysv. k str. 9; *na školství* — viz vysv. k str. 95;
- 218: *Šafařík* — Vojtěch Š. (1829—1902), prof. chemie na české technice a universitě v Praze; *Štolba* — František Š. (1839—1910), prof. chemie na české technice v Praze;
- 219: *Münchhausen* — Karl Friedrich Hieronymus M. (1720—97), něm. důstojník z Hannoveru, 1740—41 v ruské armádě, autor vyhlaných, chvástavých historek; *M. americký* — Artemus Ward (vl. jm. Charles Farrar Browne, 1836—67), humor. spisovatel;
- 221: *Abych vám řekl, milí kolegové redakční, ...* — Dne 17. listopadu 1879 podalo předsednictvo Českého klubu na říšské radě — dr. Rieger, kn. Lobkovic a dr. Šrom — císaři obšírná memoranda, v nichž se žádala rovnoprávnost češtiny v úřadech, na pražské universitě, na státních školách a na vzdělávacích ústavech živnostenských. Vládní průtahy projednání memoranda vyvolávaly v Čechách roztrpčenost a vedly i k rozporům mezi poslanci českými (vedenými dr. Riegrem) a moravskými (vůdce byl dr. Šrom). Němečtí poslanci podali proti českým požadavkům svůj pamětní spis. Po delší době se objevila v novinách zpráva, že memoranda byla předložena k prozkoumání zvláštní komisi pod předsednictvím ministra Pražáka (viz vysv. k str. 188). V NL 17. 1. 1880 psal G. Eim o pochování českých memorand. Naproti tomu Pokrok (20. 1.) tvrdil, že se věci obrací k lepšímu; *doktor Robin* — postava stejnojmenné veselohry franc. dramatika J. Prémaraie (Jules Régault, 1818—68), upravená Jakubem Počáteckým (vl. j. Jakubem Škodou, 1835—85), řed. gymnasia a organizátorem národního života v Přerově;
- 222: „*numera exhib.*“ — čísla v jednactm protokole;
- 224: *Čech* — v literatuře: Leander Č. (1845—1911), lit. kritik a estetik, Svatopluk Č. (1846—1908); ve světě divadelním: Adolf Č. (1842 až 1903), kapelník Prozatímního, pak Národního divadla, Karel Č. (1844—1913), zpěvák; v časopisectví: Vladimír Č. (1848—1905), vydával se svým bratrem Svatoplukem měsíčník *Květy*;
- 225: „*Svatá Agda...*“ — 5. února; „*Svatý Petr...*“ — 22. února;
- 226: *o české nemůže být přec ani řeči* — narážka na dlouholetý boj českého národa za českou universitu; viz též vysv. k str. 221 a vysv. k str. 261 ve Spol. III;
- 227: *2. února 880 byli Němci od Normanů bití* — za Karla Tlustého, který neuměl zemi uhájit proti loupežným útokům Normanů, napadajících západní Francii a severozáp. Německo po celé 9. stol. Teprve nástupce K. T. Arnulf porazil Normany v bitvě na řece Dyle r. 891; *17. února 1855 byli Rusové u Eupatorie bití* — u Eupatorie (Jevpatorie) na jihoz. břehu Krymu se vylodila vojska anglo-franc. a turecká

- v krymské válce (1853—56). V lednu 1855 byla E. obsazena Turky; zůstala v jejich moci až do pařížského míru (1856); *nějaké miliardy peněz a nějakého miliónu mladých lidí* — narážka na prodloužení militaristického branného zákona, stanovícího sílu armády na 800 000 mužů na dalších deset let. O osnově zákona se debatovalo v poslanecké sněmovně od 1. do 20. prosince 1879; čeští poslanci hlasovali pro předlohu, odmítali však tvrzení německé strany, že by tím chtěli získat ústupky v ohledu národním; *Weckenstedt* — Weckenstedtova sbírka dolnolužických bají a pověstí; *Žižkova smrt* — hist. tragédie od Josefa Jiřího Kolára (1812—96) ve prospěch Karla Šimanovského 30. 1. 1880 v Král. zemském českém divadle;
- 228: *nějaký Němec z Chomátova* — dr. Russ (viz NL z 12. 6. 1883), něm. ústavověrný politik; srov. i str. 182;
- 230: *dánský doktor Hansen ... zajímavé experimenty* — 31. ledna 1880 vystoupil ve vídeňském Ringtheatru poprvé magnetizér prof. H. Při vystoupeních docházelo i k četným výtržnostem. O Hansenových pokusech jednala 13. 2. 1880 vědecká komise; rozhodla, že jsou zdraví a životu pokusných osob nebezpečné, jsou-li vyvolávány umělým působením strnutí; *magnetizér Mesmer* — Friedrich Anton M. (1734—1815), něm. lékař, předpokládal, že celý svět je vyplněn fluidem, jímž je možno působit na zdraví lidí. V r. 1877 musil opustit své působiště Vídeň, později i Paříž; „starší“ v Praze hrajou si ... s vodou — po několik let se zabývali obecní starší zásobováním Prahy dobrou vodou. Vodární komise byla pro vodu z pramenů vrutických. Prof. Jan Krejčí však tvrdil, že nejsou dost vydatné; doporučoval upravit staré pražské vodárny a zachycovat dobrou pramenitou vodu, která prýští v samém řečišti Vltavy. Dr. F. Vejdovský navrhoval využít pražských studní. Návrh na vedení vody od ústí Jizery byl zatím pomlčen;
- 231: *hrabě Clam-Martinič do Vídně...* — parlamentu říšské rady byla v polovině ledna 1880 dána k projednání vládní předloha o dotacích katolickému duchovenstvu. Hr. Clam-Martinič vystoupil při rokování v rozpočtovém výboru 5. února 1880. Pokroková česká veřejnost byla pobouřena nejen stanoviskem hr. Clam-Martiniče, ale zejména memorandem českých biskupů z 1. 2. 1880, v němž žádali vládu o poskytnutí vlivu katolické církvi na školách. Proti biskupskému memorandu se vyslovily NL 6. února; *Také já jsem byl na Svatej Hoře* — viz MC, 377;
- 235: *nebožtík Strauch* — Antonín Š. (1831—77), čes. spisovatel a novinář, za absolutismu vězněný jako redaktor *Humoristických listů*. Od r. 1854 vydával *Rachejtle*, 1855 satirického *Diblíka*, pak byl redaktorem NL; *nebožtík Slavík* — Jan Nep. S. (1810—58), mlynář a měšťan pražský, podporovatel vlasteneckých snah; *nebožtík Lapil* — Jan L., vl. Roštlapil (1816—67), od r. 1842 člen Stavovského divadla, později působil v Prozatímním divadle; *sokolské šibřinky* — v tělocvičně Sokola pražského 7. 2. 1880; „říšská nemluvíata“ — poslanci

na říšské radě; jak Národnímu divadlu pomoci — na výroční schůzi Sboru pro zřízení Národního divadla 25. ledna 1880 bylo zjištěno, že k dobudování ND je ještě třeba 200 000 zl; zlatková sbírka — „starý, poctivý vlastenec“ poslal Nár. listům návrh, aby každý vlastenec dal na dobudování ND do konce roku poslední obět, zlatku. Podle NL z 8. 6. 1880 sešlo se za čtyři měsíce na dobrovolných přispěvcích na ND 150 000 zl; reorganizování „sboru...“ — 22. 2. 1880 se usnesl Sbor pro zřízení Národního divadla na změně stanov: Počet členů bude napříště neomezen. Přispívající člen složí ročně 10 zl, činný 20 zl, skutečný jednou provždy nejméně 100 zl, zakládající jednou provždy 500 zl. Na základě změněných stanov se sešlo na přispěvcích od 25. ledna do 6. června přes 87 000 zl; Vrchlického Panteon — výtěžek básně Panteon k oslavě ND činil 8. června 1880 přes 1600 zl; byla tištěna zdarma, knihkupci se zřekli provize; časopis *à la Paris-Murcia* — *Národ sobě*, vydaný ve prospěch ND pět Umělecké besedy 16. 5. 1880; redaktořem literární části byl Jan Neruda; viz Dop. I a III; *Pygmalión* — krétský sochař; podle pověsti se zamiloval do krásné sochy, kterou sám vytvořil; bohyně Afrodité ji k jeho prosbě oživila;

- 237: *Napsal jsem před osmi dny ...* — Aby českou akci zmařili nebo aspoň poškodili, usnesli se něm. zemští a říšští poslanci 9. února 1880 na memorandu (viz vysv. k str. 221), v němž se rozhodně stavěli proti českým požadavkům rovnoprávnosti obou zemských jazyků u soudů a úřadů, proti rozdělení university a proti jazykové rovnoprávnosti na středních školách a vzdělávacích ústavech živnostenských. Císaři bylo německé memorandum odevzdáno hr. Mansfeldem, Wolfrumem a dr. Schmejkalem 9. února 1880. Hr. Mansfeld v oslovení panovníka zdůraznil rakouskou státní myšlenku. Císař slíbil, že memorandu bude věnována velká pozornost při zkoumání memoranda českého. Obě memoranda způsobila v Čechách velký rozruch. Ve prospěch českého memoranda byla v různých krajích podávána osvědčení, k německému „vzdormemorandu“ se přihlašovala německá města (Liberec, Česká Kamenice aj.); „O, du Medium, du!“ — „Ó ty médium!“ Narážka na Hansenovy pokusy, viz vysv. k str. 230. Hansen připomněl, že ne všechny osoby jsou jeho vlivu podrobeny, ale podařilo se mu předvést úplné strnutí mužského média;
- 238: *Teď tedy se vrátí naši zas z Vídně* — viz vysv. k str. 221; *Jiveček* — Josef J. (1825—88), právník, dějepisec a filolog, novinář a politik; 1871 v kabinetě Hohenwartově ministrem kultu a vyučování; zemský poslanec, od r. 1879 říšský poslanec;
- 240: *Sladkovský* — zemřel 4. března 1880. Na počátku revoluce r. 1848 se Sladkovský vrátil z Vídeňského Nového Města, kde působil v soudní službě, do Prahy. Účastnil se Slovanského sjezdu, svato-dušních bouří, spisoval různé revoluční proklamace. Po porážce revoluce odjel do Vídně, psal do vídeňských novin, kritizoval postup

českých poslanců vedených dr. Riegrem. 12. října se vrátil do Prahy, vymohl zastavení trestního řízení, jež bylo proti němu zavedeno pro pobuřování. V r. 1849 byl získán pro Bakuninovo povstání organizované bratry Strakovými. Po prozrazení spiknutí byl 9. 5. 1849 zatčen a pak vyšetřován u vojenského soudu na Hradčanech. 20. srpna 1850 byl odsouzen pro zločin velezrady k smrti provazem; trest změněn cestou milosti v těžký žalář 20 let. Byl převezen na olomouckou pevnost, kde pobýval šest let v kasematách u brány sv. Kateřiny. Dne 13. května 1857 byl po amnestii propuštěn na svobodu;

- 242: *po husinecké slavnosti* — slavnost 500. výročí Husova narození 6. 9. 1869 v Husinci, viz MC, 261; *roku 1861* — viz Spol. I, 7—12; *korunní klenoty svatováclavské* — převezení korunovačních klenotů svatováclavských z Vídně do Prahy se stalo demonstrací státoprávního stanoviska české politiky. Zemský výbor vyslal své členy, dr. Sladkovského a dr. Kopce, do Vídně; dne 28. srpna 1867 byly jim klenoty vydány. 29. srpna 1867 dojel vlak provázený nadšenými ovacemi do Prahy, kde byla uspořádána velká manifestace; viz též Spol. II, 305; *u společného nám redakčního stolku* — Neruda byl od r. 1861 se Sladkovským v redakci Hlasu; r. 1865 přešli s redakcí do Nár. listů. Sladkovský psal do NL do r. 1877 úvodníky;
- 244: *Vídenské časopisy ... psaly hymny* — Presse i Neue freie Presse vyzdvihly zesnulého především jako představitele politického liberalismu proti klerikálně feudální reakci. Ve vídeňské sněmovně požádalo 38 německých poslanců dr. Schmeykala v Praze, aby jejich jménem položil na rakev zesnulého Sladkovského vavříňový věnec; *Ohlásili se Němci, ... přátelé do roku 1848* — na studentská léta ve Vídni vzpomínal např. ve fejetonu v Presse O. B. Friedmann;
- 245: *Hartmann* — Moritz H. (1821—72), něm. básník svobody, přítel Meißnerův, Heinův, Havlíčkův; r. 1848 zvolen za Litoměřice do frankfurtského sněmu, od r. 1850 žil v Paříži, později v Ženevě, od r. 1868 ve Vídni jako redaktor listu Neue freie Presse. Prvá sbírka básní *Kelch und Schwert* (Kalich a meč, vyd. v Lipsku 1845) oslavovala husitské hrdiny; *Meißner* — Alfred M. (1822—85), něm. básník z Čech; v mládí se stavěl k českému vlasteneckému hnutí příznivě (epos *Žižka*, 1846), později zaujal k Čechům postoj něm. nacionalisty (viz Spol. III, 313—316);
- 246: *příspěvky příjí* — viz vysv. k str. 235; na zlatkové sbírce jen v administraci Nár. listů sebráno od 3. 2. do 13. 3. 1880 takřka 25 tisíc zl, nových členů Sboru pro zřízení Národního divadla přibývalo do 12. 3. 1880 537 s úhrnným příspěvkem na 30 tisíc zl; *základní baňvany* — o slavnosti k položení základního kamene k Národnímu divadlu 16. května 1868 viz Nerudův fejeton z 20. 5. 1868 (Div. II, 336);
- 247: *Muž, který jej psal* — Boleslav Jablonský, vl. jm. Eugen Tupý (1813 až 1881), básník a spisovatel; jeho *Tři zlaté vlasy* vyšly v Květech 1835; r. 1847 odešel jako farář do Zvěřince u Krakova a tam r. 1881

- zemřel. Jablonský hrával jako ochotník pod ředitelstvím Tylovým v Kajetánském domě a později za Štěpánka v českých představeních ve Stavovském divadle; *Smrt Sladkovského* — viz str. 240—246 a vysv. k str. 240;
- 248: *do holomúckých kazamat* — viz vysv. k str. 240;
- 249: *Přijel přítel* — bratři Strakovi: dr. Adolf Vilém S. (1825—1872) a Gustav S. (1824—1909). Za studií evangelického bohosloví v Lipsku se seznámili s Bakuninem, v Praze založili r. 1849 revoluční výbor, který připravoval květnové povstání. Po jeho prozrazení a po vyhlášení stavu obležení uprchl Adolf do Lipska, byl odsouzen k smrti in cont., žil v Londýně. Gustav byl zatčen, odsouzen k smrti, trest přeměněn v žalář; v r. 1857 byl amnestován;
- 250: *ameublement* — nábytek;
- 252: *národ... přestoupil k pravoslavi* — Sladkovský přestoupil na pravoslavi v době růstu rusofilských tendencí za války rusko-turecké. Pohřeb Sladkovského se konal z pravoslavného chrámu sv. Mikuláše;
- 253: *Už starý Ovid* — báseň *Ars amandi* (Umění milovat), *Remedia amoris* (Jak léčit lásku), *Amorum libri III* (Knihy lásek, III) od římského básníka Publia Ovidia Nasona (43 před n. l.—17 n. l.);
- 255: *Dotzauer* — Richard D., pražský velkoobchodník, dlouholetý funkcionář Jednoty pro povznesení průmyslu; *J. S. Skřejšovský* — viz vysv. k str. 145 a 202; *probošt Štule* — Václav Svatopluk Š. (1814 až 1887), kanovník na Vyšehradě, zpátečnický katolický spisovatel;
- 256: *přivíddí... slavné hosty do českého divadla?* — v Král. zemském českém divadle měl 6. dubna 1880 první pohostinské vystoupení Jindřich Polák z městského divadla v Augsburgu, 11. dubna Raverta z divadla Scala v Miláně, 20. dubna první pohostinské vystoupení Eugenie Pappenheimová, primadona z divadla Her-Majesty's v Londýně; teprve 24. dubna byla návštěva větší než v předchozích pohostinských představeních;
- 257: *standrle* — zastaveníčko; *A pozvi si ... říšské rady* — viz vysv. k str. 221; *sbírký na Národní* — viz vysv. k str. 235;
- 258: *boj 108 ženichů „o Penelopu“* — Penelopa, věrná manželka Odysseova, vytrvale odmítající četné nápadníky; *Wuotan* — Wodan, nejvyšší pohanský bůh Germánů, bůh bouřky a hromu; „*puď*“ — chybný hod; „*ole-najne*“ — všech devět (kuželek sraženo);
- 259: *Hálek, jehož letos oslavíme* — 5. dubna 1880 k počtě 45. narozenin V. Hála v Král. zem. čes. divadle hráno jeho drama *Záviš z Falkenštejna*; 16. května na akademii českých žurnalistů v Novém českém divadle jako 5. bod pořadu „Živé obrazy k básnickým dílům Vítězslava Hála“;
- 260: *Alexej* — Carevič Alexej, v Proz. divadle poprvé 11. 3. 1860; viz Div. I, 70; *honér* — druh hry v kuželky;
- 261: *Dotzauer* — viz vysv. k str. 255; *policejně zapovězených „špačků“ a „hdc“* — podle zprávy NL z 28. 4. 1880; *nauřžená nyní taxa za ušetřenou daň z krve!* — koncem dubna 1880 se projednávala v posla-

necké sněmovně říšské rady osnova zákona o vojenské taxy, povinné pro neodvedené brance od 20. do 32. roku ve výši od 1 do 100 zl podle zařazení do 10 tříd. Už v branném zákoně z 5. 12. 1868 bylo ustanovení, podle něhož měly osoby nepostižené všeobecnou brannou povinností odvádět zvláštní poplatek k podporování zmrazčených branců a jejich rodin. Poněvadž „fond vojenských zástupců“ měl přes 20 miliónů z doby, kdy se bylo možno z vojny vykoupit, nevyužívalo se po 12 let zmíněného předpisu. Fond byl úplně vyčerpán za bosenské okupace. Z výnosu nové vojenské taxy měly asi tři čtvrtiny tvořit zvláštní zálohu pro případ mobilizace, bylo to tedy opatření posilující militarizaci Rakouska. V průběhu jednání o návrhu se 27. dubna podařilo liberálům, zejména dr. Herbstovi, pozdržet schválení; osnova byla přijata teprve 11. května;

- 262: *Falstaff* — sir John F., chlubitý tlachal v Shakespearových dramatech Jindřich IV. a Veselé windsorské paničky. Citát je z Jindřicha IV., IV/2;
- 263: *Seume* — viz vysv. k str. 22;
- 264: *asentýrka* — vojenský odvod; *Marie Stuartka* — Marie Stuartovna, drama Friedricha Schillera;
- 265: *fekl jsem...*, *že tě nemám rád* — viz str. 256;
- 267: *svatojanská akademie* — akademie pořádaná Spolkem českých žurnalistů, jehož předsedou byl Neruda, 16. května (na svátek Jana Nepomuckého) 1880 v Novém českém divadle; „*Národ sobě*“ — almanach k dokončení výstavby ND, viz vysv. k str. 235; *dle „iure primae noctis“* — podle „práva první noci“;
- 269: *Byla by z toho celá „malostranská povídka“* — Po vydání Stremayerových jazykových nařízení, zrovnoprávňujících částečně češtinu v úředním styku v českých zemích, vyvolali něm. liberálové hysterickou nacionalistickou kampaň mezi Němci v Čechách, v jejímž čele stál dr. Herbst; mladočeši v odpověď vybědli české spolky a zastupitelstva k manifestační protiakci; *o sv. Jiffi* — 24. dubna; viz vysv. k str. 105; *Renthauz* — dům čp. 250 na Malé Straně v Nerudově ul.; jméno má od cís. rentmistra Tomáše Volfa ze Zwingendorfu, který jej koupil r. 1580;
- 271: *na říšské radě nedobudou praničeho* — viz vysv. k str. 221; *na blížícím se sněmě* — po téměř dvouleté přestávce se český sněm opět sešel 8. června 1880; *zvýšení říšského budžetu* — rakouské státní výlohy na r. 1880 byly podle generální zprávy rozpočtového výboru o 4¹/₂ miliónu zl větší než předešlého roku (i po odečtení mimořádných výdajů na bosenskou okupaci); příjem se snížil naproti tomu téměř o 6 miliónů; *nové pronásledování křesťanů... na Balkáně* — poněvadž Turecko neprovedlo usnesení berlínského kongresu (viz vysv. k str. 147) a poněvadž ani velmoci nesledovaly stejné cíle, trval nadále na Balkáně neklid. Otázku měla definitivně vyřešit mezinárodní konference, svolaná z podnětu Anglie na počátek července r. 1880 do Berlína. Ve sporu černohorsko-albánském nastal koncem

května 1880 příznivý obrat, když se Černá Hora dohodla se Srbskem na spolku proti Albáncům, kterých využívalo Turecko k hájení svých pozic proti Černohorcům. Noviny v té době přinášely zprávy o pronásledování křesťanů; viz NL z 27. 5. (vraždění křesťanů v jižním a severním Bulharsku) a 16. 5. 1880 (o náboženských represáliích v Srbsku); půl... „izraelity“ — o Nerudově poměru k židům viz vysv. k str. 138;

- 272: *Povzdech v letním parnu...* — 5. června 1880 konala Pražská advokátní komora mimořádnou valnou schůzi, v níž se jednalo o dobrozdání ministerstvu o návrzích dolnorakouské advokátské komory týkajících se reformy advokacie v Rakousku, spočívající ve stanovení nepřekročitelného počtu; pro každé soudní místo měl být pevně stanoven počet místních advokátů podle stavu z r. 1879. Výbor advokátní komory v Království českém se naproti tomu usnesl, aby se počet advokátů neomezoval. Pražští kandidáti advokacie projevíli souhlas s výborem. Na mimořádné valné hromadě advokátní komory 11. června byla však zásada „numeru clausu“ přijata. Mladočeši se ve schůzi stranického klubu vyslovili proti této zásadě. Dne 17. července byl ve valné hromadě advokátní komory podán návrh na odvolání usnesení předešlé valné hromady zavádějící omezený počet kandidátů, ale propadl 59:60;
- 273: *Karel Grün... ve svém Leitfaden für Reisende* — Karl G. (1817—1887), něm. spisovatel, v Rukověti pro cestující; *někam ven z Prahy* — Neruda odjel na Šumavu. Na zpáteční cestě onemocněl ve Vlachově Březi u příbuzných Tichých zánětem žil (srov. Dop. I, 483n.);
- 274: *na uvedení rovnoprávných korespondenčních listů* — Neruda německé korespondenční listky několikrát kritizoval, viz Spol. III, 90—92; *Vočadlo* — Jan V. (1814—1885), právník, od 1849 docent francouzštiny na universitě, autor spisu *Český sekretář* (1849);
- 275: *novinka Napoleonův svitek* — dramatický žert v jednom jednání; podle něm. vzdělal Emanuel Züngel; v Novém českém divadle poprvé 3. 7. 1880;
- 276: *Nesmějte se mi, že chodím...* — týká se polemik NL (8. 7., 9. 7., 11. 7. a 14. 7.) s advokátem Hauerem, obecním starším, kterého NL obvinily z promeškání rekursu proti stavbě chemické továrny na Zlíchově, znečišťující vltavskou vodu; *Sirach* — viz vysv. k str. 49;
- 277: *po zboření bašt* — s bořením pražských bašt bylo započato r. 1874; *věčně vytýkaná „úmrtnost“* — viz vysv. k str. 70; *požehnal Sémovi* — Noe měl tři syny: Séma, Cháma a Jafeta; *doktor Thomayer* — Josef T. (1853—1927), prof. lékařské fakulty university v Praze, spisovatel (pseud. R. E. Jamot); *teorie medicínské* — Neruda trpěl v té době očním katarzem;
- 278: *Chám... Chus... Nemrod* — synové Chámovi: Chus, Mizraim, Put a Kanán; jedním ze synů Chusových byl Nimrod, „silný lovec před

- Hospodinem“; na *Betlémském náměstí* provolali mladí lidé slávu Husovi — 6. 7. 1880 po půlnoci provolávalo asi 40 akademiků slávu památce J. Husa za zpěvu hymny Hej Slované; policie zástup rozehnala a zatkla šest osob;
- 279: u soudu podat si záležitost svou po česku — některé soudy v Čechách odmítaly plnit Štremayerova jazyková nařízení (viz vysv. k str. 269); tak krajský soud v Chebu nechtěl koncem května 1880 přijmout české podání, až byl k tomu přinucen rozhodnutím vrch. zemského soudu; rovněž krajský soud v České Lípě odmítl přijímat české žaloby (NL 9. 7. 1880);
- 280: *Prosím, nemlujte mně už proti diurnistům* — Městská rada zvýšila na podzim 1879 některým diurnistům plat, ale řed. Aulehle jim přídavek zadržel. Spolek písařů Koldín konal 16. října 1880 schůzi, na níž se mj. jednalo o oficiálních akcích na podporu diurnistů; o „nutné“ opozici proti *Taaffemu* — Neruda vychází z úvodníku NL z 22. 10. 1880 „Jak se postaví česká delegace k vládě?“, vyzývajícího české poslance na říšské radě k ultimativnímu stanovisku vůči vládě *Taaffových*; o *německých razítkách českých poštovních* — NL zvláště v říjnu 1880 upozorňovaly na poštovní úřady v ryze českých městech, které užívají jen německého razítka (Jistebnice, Netolice, Soběslav, Sedlec u Písku, Rokycany, Písek, Terezn. atd.); *Zádejte... na telegrafu... správným českým pravopisem* — srov. noticku NL z 23. 10. 1880 stěžující si na špatný pravopis telegramů; *úvodní článek: „Zachraňme Slezsko!“* — v NL 21. 10. 1880, reagující na zprávu některých vídeňských listů, že parlamentární pravice bude požadovat na vládě znárodnění Slezska, což v ústavácké mluvě znamená potlačení německého občanstva na území slovanském. Úvodník zdůrazňuje, že znárodnění je opakem odnárodnění, a vyzdvihuje význam Slezska jako hradby proti pruskému pangermanismu; „*telefon*“ — amer. vynálezce Alexander Graham Bell (1847—1922) přihlásil telefonní přístroj k patentování r. 1876; „*mikrofon*“ — objeven r. 1878 angl. elektrotechnikem a profesorem fyziky Davidem Edwinem Hughesem (1831 až 1900); „*fotofon*“ — přístroj Bellův a Taintorův;
- 281: *J. S. Skrejšouský* — viz vysv. k str. 145 a 202; *V Písničkách kosmických* — báseň 32, B. II; „*Eigenari*“ — zvláštnost, svéráznost; *Ugolino* — truchlohra něm. básníka, kritika a dramatika Heinricha Wilhelma von Gerstenberg (1737—1823); *Société d'autopsie* — Spolek k pitevnímu ohledání mrtvol;
- 282: „*200 zlatých odměny*“ — viz NL 22. 10. 1880; „*500 zl. tomu...*“ — viz NL 16. 10. 1880, nabízeno 600 zl; vodička na zuby a na ústa od lékárníka Grimburga; *byl jsem několikráte ve vlášských Benátkách* — v r. 1868 a 1870; *všechny operní Alfonsy* — Němá z Portici, historická opera od E. Scriba a A. Delavigne, hudbu složil franc. skladatel Daniel François Esprit Auber (1782—1871); *Alfons v Zampě* — syn neapolského mistokrále v opeře Zampa čili Mramorová nevěsta od Duveyriera-Melesvilla a franc. skladatele Louise Hérolda (1791 až

- 1833); Alfons v Lukrecii Borgii — sicilský důstojník v opeře Lucrezia Borgia od it. skladatele Gaetana Donizettiho (1797—1848); Alfonso d'Este, manžel L. B., vévoda z Ferrary;
- 284: *až teď zase přijdem na říšskou radu!* — viz vysv. k str. 221; na podzim začala zasedat od 30. 11. 1880; „pan ministr bohdá se přesvědčí“... — vztahuje se k úvodníku NL z 10. 11. 1880 „Starý dvojit loket“, v němž byl kritizován postup min. vyučování bar. Conrada, který zakročil proti účastníkům sjezdu čes. učitelů v Praze 4.—6. srpna 1880, ale ponechal bez povšimnutí nacionalistické výroky na sjezdu něm. učitelů v Litoměřicích; *Jireček* — viz vysv. k str. 238;
- 285: *Sbíráme na Husův domek* — ve valné hromadě Českého klubu 17. 10. 1880 bylo přijato usnesení, aby rodný dům M. Jana Husa v Husinci byl zakoupen a učiněn majetkem národa. Zvolen výbor ke koupi Husova domku (za 3800 zl) a k jeho opravě. Podle NL z 13. 11. 1880 sebráno k 10. 11. 1880 teprve 154 zl; *Ženský výrobní spolek* — zal. r. 1871 K. Světlou; jeho úkolem bylo pomoci nemajetným dívkám ke vzdělání a k samostatné obživě; měl zpočátku dvě školy, obchodní a průmyslovou; *petitovou zprávu... v časopisech* — v NL 12. 11. 1880 pod názvem „Pomáhej, kdo můžeš“;
- 286: *jakmile se začaly hýbatí... sbírky na Národní divadlo* — viz vysv. k str. 235; *poznámky o Dušičkách* — v Nerudově fejletonu ze 7. 11. 1880 (DK IV); *Le Sage* — Alain René Le Sage (1668—1747), franc. spisovatel; *páter Boyer* — l'abbé Claude (1618—1698), franc. dramatik; truchlohra *Judith* byla složena pro Saint-Cyr r. 1695;
- 287: *Dva sirotci... stará Frochardová* — viz vysv. k str. 34;
- 288: *k Melantrichově slavnosti* — Jiří Melantrich Rožďalovský z Aventina (1511—19. 11. 1580), čes. knihtiskař, nakladatel a vydavatel. Výstava Typografické besedy zahájena 21. 11. 1880 byla čteně navštívena (3000 návštěvníků za den). Na počest J. M. byla uspořádána 21. 11. na Zofině akademie. J. Malý napsal slavnostní brožuru. 21. 11. 1880 byla též J. M. odhalena na domě U červeného srdce v Širkové (nyn. Melantrichově) ul. č. 471-10 pamětní deska; *Samuel Richardson* (1689—1761), angl. romanopisec, tiskař v Londýně; jeho nejlepší román *Clarissa Harlowová* (1747—48) je psán v dopisech; *Didot* — François Ambroise D. (1730—1804), člen rodiny franc. knihtiskařů, vynálezce výroby velínového (jemně hlazeného) papíru; *Brun* — Vilém Brune (1763—1815), studoval práva, byl před Revolučí spisovatelem, r. 1790 si zařídil tiskárnu, na něž prodával peníze; dobrovolník, nakonec maršálek franc. císařství; *Taylor* — Richard T. (1781 až 1858), angl. knihtiskař a spisovatel. R. 1803 si zřídil se svým otcem knihtiskárnu, z níž vycházela téměř všechna důležitější přírodovědná díla a spisy klasiků; sám se zabýval filologickým a biblickým badáním; *Horace Greeley* (1811—72), severoamer. publicista; učil se knihtiskařství, pak se stal žurnalistou; r. 1841 založil *New York Tribune*; *Howells* — William Dean H. (1837—1920), severoamer. romanopisec a dramatik; po 12 let byl sazečem v otcově dílně; *Bret*

- Harte* — Francis B. H. (1839—1902), amer. básník a spisovatel románů ze života kalifornských zlatokopů;
- 289: *Manutius* — ital. též Manucci, jméno slavné ital. rodiny knihtiskařské. Aldus M. st. (1450—1515) zal. 1489 v Benátkách tiskárnu řeckých a latinských klasiků; nahradil frakturu latinkou (antikvou a kurzívou). Jeho syn Paolo M. řídil tiskárnu od 1533 do 1574, dočasně i tiskárnu v Římě. Jeho syn Aldus ml. vedl tiskárnu dor. 1585, kdy zanikla; *Elzevírové* — hol. knihtiskařská rodina v Leydenu a Amsterodamu. Zakladatelem byl Ludvík E., největšího rozkvětu dosaženo za Bonaventury (zemřel 1583). Tisky (elzevirky) nejstarších klasiků, historické spisy a tzv. republiky proslavily tiskárnu po celém světě;
- 292: *starý Plinius* — C. Plinius Caecilius Secundus Maior (asi 23—79), římský přírodopisec a odborný spisovatel, autor díla *Naturalis historia* v 37 knihách; *My jsme teď mužové činu* — viz vysv. k str. 188; *do Kaufmannova zvěřince* — v prostranství za býv. Koňskou branou (v místech Nár. muzea) od počátku října 1880. Praha tehdy ještě neměla zoologickou zahradu; *Mám... zvolit nových 31 otců města!* — doplňovací volby do obecního zastupitelstva pražského 29. 11. 1880 za malé účasti voličů. Všechny 31 navržených kandidátů zvoleno;
- 293: *o prdův odbytých volbách v Novém Yorku* — 2. listopadu 1880; prezidentem zvolen James Abraham Garfield, jeho náměstkem Arthur, kandidáti republikánské strany; rovněž v obou sněmovnách kongresu získali republikáni většinu; *postava Zelinkova* — Karel Z. (1835 až 1865), pražský žurnalista, Nerudův redakční druh z *Hlasu*; srov. Nerudův nekrolog z 25. a 26. 5. 1865, Lit. I, 490—495, a článek v Švandův dudákově 1886, str. 688 (Lit. III); *Francesconi listonoše škrtil...* — viz DK III, 134;
- 294: *Barbey* — Jules Amadée Barbey d'Aurévilly (1808—89), franc. romanopisec a kritik; spis Goethe et Diderot vyšel r. 1880; *Izaidš* — starozákonní prorok, jenž podle bibl. podání vystupoval v 2. pol. 8. stol. před n. l. v Jeruzalémě proti politice judských králů;
- 296: *Ne, nezačnu zase s biblí!* — NL přinesly 4. 12. 1880 úvodník „Jak se vyřádily rezoluce parlamentu o českém školství“, v němž je napadána germanizační školská politika min. Conrada a kritizována smířlivost a ústupnost českých poslanců; *říšská rada bude už mít férias* — císařským rozhodnutím z 26. 12. 1880 byla říšská rada odročena do 17. ledna 1881; *říšským radám rozdáno už státní rozpočet... o české universitě zase ani muk* — 30. listopadu 1880 se sešla poslanecká sněmovna říšské rady po sedmiměsíčním odmlčení. Nově jmenovaný ministr financí Dunajewski předložil osnovu rozpočtu a finančního zákona na r. 1881. Na uhrazení předpokládaného schodku byly vypsané nové daně (z petroleje, z plynu, daň burzovní, z budov, opravená daň živnostenská a z příjmu). Opozice kritizovala, že státní správa nebyla zjednodušena a že loňské sliby o rovnováze ve státním hospodářství nebyly splněny. Česká politická veřejnost byla novým rozpočtem zklamána hlavně proto, že náklad na střední školy byl

zvýšen jen nepatrně, kdežto o české universitě nebylo v novém rozpočtu ani zmínky, třebaže vláda byla k tomu vázána přijatými rezolucemi. Z těch byl vzat zřetel jen na několik německých škol a na vídeňské a technologické muzeum. Někteří liberální čeští politikové navrhovali, aby Český klub, nesplní-li se požadavky, při schválení rozpočtu hlasoval proti vládě;

- 297: *Či mám psát... o reformách nového našeho policejního ředitele?* — z podnětu polic. řed. rytíře Stejskala se konaly na místodržitelství porady, aby z kolportáže byly vyňaty spisy a časopisy odsouzené veřejným míněním, uveřejněné ve zvláštním seznamu pro knihkupce a kolportéry. K stížnostem, že pražští průvodci nemají potřebné vzdělání a vyžadují od cizinců velkou odměnu, zavedl polic. řed. Stejskal autorizované průvodce po Praze (se zkouškou z místopisu a dějepisu); byla stanovena i výše odměny;
- 298: *Na trestnici svatováclavské* — poblíž kostela sv. Václava na Zderaze. Byla vystavěna r. 1822 z býv. augustiniánského kláštera, r. 1889 zbořena, když byla postavena trestnice na Pankráci; *novoměstská radnice* — na Karlově nám.; po sjednocení pražských měst byl v novoměstské radnici umístěn kriminální soud a věznice; byli v ní vězněni čeští vlastenci v r. 1848 i v letech pozdějších; *Fišpanka* — býv. městská věznice v Trojické ul. na Novém Městě; „*Trojka*“ — separace pražských věznic, viz Stud. I, 91 n.; *nám, kteří jsme v... „nejlepších“ letech* — Nerudovi bylo 46 let;
- 300: *Věru jsem se už doopravdy bál o naše ministerstvo* — 3. prosince 1880 došlo v Českém klubu na říšské radě v přítomnosti ministra Pražáka k bouřlivé debatě o dalším postupu českých poslanců proti vládnímu bojkotu požadavku jazykové rovnoprávnosti a zřízení české university. Jul. Grégr doporučoval přechod do opozice, nebude-li vláda k českým požadavkům přihlížet. Debata však vyústila v návrh dr. Riegra, jenž prosadil do zřízených komisí, soudcovské a školské, konzervativní poslance, Clam-Martince, Jiřího Lobkovice, Riegra, Jirečka aj.; *naši hlasují pro celý budžet* — viz vysv. k str. 296;
- 301: „*Já jsem Čech!*“ — „*Já jsem Čech a kdo je víc*“, vlastenecká báseň z Deklamovánek, které vydával v l. 1837—44 František Jaromír Rubeš (1814—53); *Ale teď, co dostal p. Steffek čtyřnedělní úpověď...* — rytíř Karl Steffek, velitel pražských ostrostřelců, který se přičinil o zamítnutí návrhu na české velení, byl koncem listopadu 1880 ze sboru ostrostřelců vyloučen, protože sesadil purkmistra měst pražských z důstojenství „skutečného“ plukovníka a protože zavínil různé nepořádky v účetnictví ostrostřelců. Pro formální nedostatky bylo vyloučení ryt. Steffka o čtyři neděle oddáleno;
- 303: *vůli dát se jednou o Štědrý večer národem obdarovat* — NL 19. II. 1878, DK III, 63;
- 305: „*des roses, qui chantent*“ — „*růže, které zpívají*“; *Hájkovo elektrické slunce* — elektrické osvětlení Zofina obstarával universitní mechanik Hájek; *zpěvačka Schneiderova* — Catherine Jeanne Hortense Schnei-

derová (1838—1920), franc. herečka a zpěvačka; proslavila se zejména v Offenbachových operetách; *Boschetti* — Amina B., it. tanečnice, nar. 1836 v Miláně; *proti „Skvostné novele“* — fejeton v NL 21. 1. 1881 od ABCD; *Alma-Tadema* — Laurence A.-T. (1836—1912), angl. malíř nizozemského původu, proslul obrazy z antického života; *deholté živůtká ...* — ze zprávy o plese Akademického čtenářského spolku v NL 21. 1. 1881; *Mainteson* — pův. Françoise d'Aubigné (1639—1719), tajná manželka Ludvíka XIV., franc. spisovatelka, přísná moralistka;

- 306: *při módě „makartovské“* — Hans Makart (1840—84), něm. malíř žijící ve Vídni, autor obrovských pláten dekorativního účinku, tvůrce společenského salónu-ateliéru; podle něho Makartova kytice; „*poličinelské*“ — Policinell n. Pulcinella, veselá mužská postava it. commedie dell'arte;
- 307: *Ženské dle Goethových...* *Mignonek, Markétek, Klárek* — Mignon — postava it. dívky z románu Viléma Meistra učednická léta; Markétka — postava svedené dívky v tragédii Faúst; Klárka — milenká hr. Egmonta v tragédii Egmont;
- 308: *portréty našich říšských radů* — viz vysv. k str. 188; *roku 1852 přišel ten nesmysl z Ameriky* — spiritismus vznikl v Americe r. 1848 v Hydesville v státě New York. Do Evropy přišel 1851, v Čechách se knižně začal šířit kolem 1880 z Čes. Budějovic a praktickými seancemi z Trutnova;
- 309: *Fox* — viz vysv. k str. 65; *Davenport* — John D. (1597—1670), amer. puritánský kněz, zakladatel biblického „státu“ v tehdejších britských koloniích v Americe, v okolí New Haven; *Fay* — Theodore Sedgwick F. (1807—98), amer. spisovatel, diplomat, v Berlíně 1837 až 1853, v Bernu 1853—61; *Hume* — David H. (1711—76), angl. filosof, historik a státník, ideolog třídního kompromisu šlechty a buržoazie; *Owen* — Robert O. (1771—1858), angl. továrník a národohospodář, propagátor družstevnictví, utop. socialista; *anachoret* — poustevník;
- 310: *Taglionka* — Marie Taglioni ml. (1833—91), it. tanečnice; na motivy z jejich baletů složil Strauss T. polku; *Kapetovci* — třetí francouzská dynastie (987—1328); *jak to s tou českou universitou tedy tento* — viz vysv. k str. 300 a 330;
- 311: *Bydlím... poblíž tanečního... sálu* — Neruda bydlil v Konviktské ul. 28 poblíž Konviktského sálu (viz vysv. k str. 54);
- 312: *s Faeackými, jimž se sám Odysseus... obdivoval* — Faiakové, u Homéra obyvatelé ostrova Scherie, žijící v blahobytu a rozmařilosti; Odysseus byl hostem u jejich krále Alkina; *Pindaros* (522—442), řecký lyrický básník; *Korinna* — K. z Tanagry, řecká básnířka kolem r. 500 před n. l., psala písně; byla prý učitelkou a úspěšnou sokyní Pindarovou; *český jinoch... výtečníkem* — o pojmu výtečník viz DK II, 29; *Už musím počkat na Národní divadlo* — viz vysv. k str. 458; *ta historie s universitou* — viz vysv. k str. 300;

- 313: *Otto Girndt* (1835—1911), něm. spisovatel novel, lehkých veseloher a humoristických povídek; *Umfel Kadeřavek*. — inž. Václav K. (1835—2. 2. 1881); do němčiny přeložil Hálkovy Večerní písně a mnoho básní Heydukových, Čechových aj.;
- 315: *Ženský výrobní spolek* — viz vysv. k str. 285;
- 317: *Siegerfest* — Oslava vítězství;
- 319: „*Kdo hlásá neštěstí...*“ — *Macbeth*, IV/3; *rusko-turecká válka s 300 000 mrtvých* — viz vysv. k str. 68, 104, 110; *stran... „zostřeňého“ zákazu... proti chytání zpěvného a užitečného ptactva* — polic. nařízení z 11. 3. 1881;
- 320: *Jenny Lind* (1820—87), švéd. zpěvačka a pianistka;
- 321: *mdm... radost z té zahrady zoologické* — s návrhem vystoupil hr. Špork: pozemky měla darovat obec, ostatní náklady by uhradily akcie a loterie; *Tobiáš* — podle bibl. vyprávění zbožný žid, který oslepl a po letech nabyl zázračně zraku. Kniha *Tobiášova* je považována za apokryfní knihu Starého zákona; *dle Storma* — Theodor S. (1817—88), něm. lyrik a novelista; *Benda* — Karel B. (1838—97), hud. skladatel, v l. 1865—77 sbormistr Hlaholu v Praze;
- 323: „*Epsom*“, „*Longchamps*“, „*Rákošovo pole*“ — angl., franc. a maď. střediska dostihového sportu; „*groom*“ — čeledín; *Dattel* — Ferdinand D. (1842—82), knihkupec a nakladatel; r. 1869 založil s Ed. Grégrem firmu Gréger a Dattel na býv. Ferdinandově, dnešní Národní tř. 365/43; *Nerudovy spisy* vycházely v tomto nakladatelství; *Pulda* — Antonín P. (1848—94), herec a režisér Proz. a Nár. divadla; *Šamberk* — František Ferdinand Š. (1839—1904), herec a dramatik;
- 324: „*mail-coach*“ — poštovní kočár; „*pedigree*“ — rodokmen, starobylý původ; „*studbook*“ — stájová kniha (čistokrevných koní a jejich rodokmenů); „*Triennial-Stakes*“ — dostihy tříletků; „*racing-points*“ — závodní vlastnosti kladně bodované;
- 325: „*rogue*“ — kůň, který vyběhl z trati;
- 326: „*performance*“ — výkon;
- 327: *Jean Paul* — viz vysv. k str. 153; *Akademie českých žurnalistů se svým imponantním programem* — program akademie Spolku čes. žurnalistů 15. května 1881: 1. *Tragická ouvertura*. Op. 1. — Antonín Dvořák. 2. *Fantazie dle Máchova Máje*. F. Z. Skuherský. 3. *Valdštyňův tábor* — B. Smetana. 4. *Lumír* — J. R. Rozkošný. 5. *Tarantella* — Karel Bendl. 6. *Drama a opera vstupují do Národního divadla*. Velký živý obraz pořád. Frant. Kolárem. Hudba: Zd. Fibich; *Zvonaf* — Josef Leopold Z. (1824—65), hud. skladatel a teoretik, spřátelený s Němcovou, Barákem, Hálkem, Nerudou aj.; měl účast při založení pražského Hlaholu, Sokola, Umělecké besedy, byl hudebním referentem Pražských novin, NL a Nerudových *Obrazů života*, spoluredaktorem hudebních časopisů *Slavoj* a *Dalibor*; *Hlahol s velkou, uzornou produkcí svou* — Oslava dvacátiletého trvání Hlaholu se konala ve dnech 14.—16. května 1881; koncert spojených jednot

pěveckých byl pořádán 16. 5. 1881 v Novém českém divadle. Proslav od Ad. Heyduka (přednesen Otýlím Sklenářovou-Malou), skladby Smetany, Bendla, Dvořáka, Tovačovského, Pally, Knittla. Mimoto přednesl Hlahol sám velkou skladbu *Noc duchů* od Ambr. Thomase; *Praha bude samý fábůr a samý věnec* — k slavnostnímu uvítání novomanželů prince Rudolfa a korunní princezny Stefanie, dcery belgického krále; mělo se stát manifestací sympatií k následníku trůnu, do něhož čes. burž. politika vkládala naděje na realizaci státoprávních požadavků. Z obavy před demonstracemi byla návštěva odvolána — „pro nemoc“ princezny Stefanie;

- 328: „*cour-rozen*“ — dvorní šaty; „*tabliéry*“ — ozdobné zástěrky; „*manteau de cour*“ — dvorní plášť; *Zárovení bude tedy odeřveno to naše Národní!* — počítalo se s prozatímním otevřením 28. května při vjezdu korunního prince Rudolfa do Prahy, definitivně na sv. Václava (28. září). Na 28. květen stanovena slavnostní valná hromada v Nár. divadle se slavnostní řečí předsedy Sboru pro zřízení Národního divadla, banket pro 300 osob v žofinském sále; spolkům a korporacím se ponechalo na vůli, chtějí-li 28. 5. uspořádat slavnostní průvod; *cena lóže* — na první tři představení stanoveny zvýšené ceny;
- 329: *rytíř Doubek dal velkomyslný základ* — ve schůzi sboru obecních starších 20. 4. 1881 byl čten příspěvek o daru 1000 zl od Ferdinanda D., velkostatkáře a majitele domu Platýzu. Na památku návštěvy korunního prince Rudolfa pojmenována útulna „Azyl korunní princezny Stefanie“; *paní Pešková* — Eliška P., provd. Švandová ze Semčic (1833—95), herečka a spisovatelka; *urozená zahradatelka pražské útulny* — viz vysv. k str. 214;
- 330: *Je dovoleno ohlédnout se...* — Dlouholetý boj o samostatnou českou universitu v Praze pokračoval po vstupu českých poslanců na říšskou radu r. 1879. Rozpočet na rok 1881 musil být doplněn dodatečným úvěrem pro ministerstvo vyučování, aby byly splněny požadavky českého národa o zřízení pražské university. Boj českých poslanců, profesorů a studentů probíhal za živého zájmu veřejnosti. Universitní otázka se přiblížila ke konečnému řešení 11. dubna 1881, kdy vyšlo císařské rozhodnutí, že „universita Karlo-Ferdinandova má být zařizena tak, aby budoucně byly v Praze dvě university, jedna s vyučovací řečí německou, druhá s vyučovací řečí českou“. Němci se snažili, aby německá universita zdědila po společné universitě takřka všechno universitní zařízení. Předloha, zachovávací společenství jmění i nadání oběma universitám, byla v poslanecké sněmovně přijata. V panské sněmovně přišla na pořad až v únoru 1882. Česká universita měla při otevření jen dvě fakulty, právnickou a filosofickou; lékařská fakulta byla zřízena po roce, teologická až po deseti letech;
- 331: *Bois de Boulogne* — Bouloňský lesík; *sochu Niobinu* — Nioba, v řeckém bájesloví pyšná matka, potrestaná smrtí sedmi synů a sedmi dcer; *bolestí zkameněla*; *slavnost Hlaholu* — viz vysv. k str. 327; první veřejné vystoupení Hlaholu bylo 16. 2. 1862 na zábavě v žofin-

- ském sále; slavnost Sokolu — svěcení praporu Sokola pražského 1. června 1862 (viz Spol. I, 136—139);
- 332: slavnost borovská — viz vysv. k str. 155; chrám umění... již stojí — Národní divadlo, viz vysv. k str. 328; národní loterie — ve prospěch Zdeňky Havlíčkové, osiřelé dcery K. Havlíčka Borovského, 17. května 1862; Bazar ve prospěch divadla — r. 1866; Neruda byl ve výboru (viz Div. III, 221); slavnost základního kamene — viz vysv. k str. 246; hudební a plastická akademie Umělecké besedy — viz Umění, 146;
- 333: výstavy hospodářské — viz např. DK III, 221; výstava časopisů — viz vysv. k str. 141 a Lit. II, 263; slavnost Jungmannova — oslava stého výročí narozenin v červenci 1873 (Spol. III, 324—326); viz i vysv. k str. 47; slavnostní časopis *Národ sobě* — viz vysv. k str. 235;
- 334: velké „bezejmenné“ slavnosti — slavnostní uvítání královských novomanželů, viz vysv. k str. 327;
- 335: velký plakát, oznamující... „jízdni řád“ — polic. vyhláška o úpravě provozu mezi dnešním Hlavním nádražím a nádražím Praha-střed; venkovský strýc — Al. Tichý z Vlachova Březí (viz Dop. I, 567); se žalujícím Jobem — viz vysv. k str. 211; Job — symbol křesťanského fatalismu;
- 336: polychromní — mnohobarevný; Myslček — Josef Václav M. (1848 až 1922); sochy Dramatu a Opery na západním průčelí Národního divadla; Seeling — Bernard Otto S. (1850—95), čes. sochař; straně školské otázky — viz vysv. k str. 330;
- 337: Zdalipak... jediný náš program... letos... mohl být dodržen? — viz vysv. k str. 327 a 328; Písařovic — Julius P. (1811—81), čes. hudební umělec, člen Stavovského divadla, profesor na konzervatoři v Praze; zemřel na Zbraslavi po delší nemoci;
- 338: po exempláři tištěné Historie českého divadla — NL oznámily 26. 5. 1881 několik slavnostních spisů (vydaných naklad. J. Otto) k otevření ND: první sešit „slavnostního a pamětního spisu Národní divadlo v Praze, dějiny jeho i stavba dokončená“ od F. A. Šuberta. (Vyd. výbor Sboru pro vystavění Nár. divadla v Praze. Redaktor obrazové části prof. S. Pinkas.) — „Almanach Matice divadelní. Red. Turnovský a Jos. Frič.“ (Vyd. Matice divadelní.) — „Upomínka na slavnostní otevření Nár. divadla v Praze. Menší slavnostní spis. Sepsal Ad. Srb.“; Rückertův občan — Friedrich R. (1788—1866), něm. básník a novinář, překladatel z orientálních jazyků; sto let, co chodil po německých leněhkupcích mladík — Schiller dokončil drama Loupežníci r. 1780, vydal je r. 1781 anonymně vlastním nákladem; na scéně dvorního divadla mannheimského 13. ledna 1782 měla hra skvělý úspěch;
- 341: To nebyl jen požár — ND vyhořelo 12. 8. 1881; vysoko na horách — Neruda byl v době požáru ND na Špičáku na Šumavě (viz MC, 459). O neštěstí ho uvědomil telegraficky Jakub Arbes; má-li nemá-li se... podniknout to dlo obrovité — česká politická veřejnost se v otázce ND rozdělila na dva tábory: konzervativci v čele s F. L. Riegrem se chtěli

spokojit s divadlem prozatímním, mladí pokrokoví umělci (Neruda, Hálek, Smetana aj.) se obávali, aby provizóriem nebyla pohřbena idea reprezentativního divadla národního; *po bledé tváři Sladkovského* — srov. Spol. III, 381; *lesk a zvuk přepamätného velkého průvodu* — položení základního kamene, viz vysv. k str. 246;

- 342: *pouhou jen formalitou bylo provolání kvůli novým sbírkám* — výbor Sboru pro zřízení Národního divadla se obrátil na Čechy, aby obětavými sbírkami pomohli k novému životu ND. Provolání je datováno „V Praze po velkém požáru Národního divadla“ a bylo otištěno v NL 14. 8. 1881; už 13. 8. 1881 však přinesly NL zprávu o prvních darech;
- 343: *stavět bezstarostnou Resinu nad lávou* — Resina, it. město částečně postavené nad římským městem Herkuláneem, zničeným r. 79 n. l. výbuchem Vesuvu;
- 345: *Sbohem, brčdlový Špicberku, ...* — viz vysv. k str. 341. V NL 14. 8. 1881 byla otištěna zpráva: Ze Špicberku na Šumavě. „Upisujeme pro Národní divadlo: Paní Růžena Fričová 100 zl, slč. Josefina Švagrovská 100 zl, Jan Neruda 100 zl, dr. Vejdovský 20 zl. Mimoto sebráno v hostinci p. Prokopa na Špicberku ihned hotově 81 zl.“; „*Johan jde a víc se ... nenavrdí!*“ — obměněný citát ze Schillerovy Panny orleánské, jejíž hrdinkou je Jeanne d'Arc, s narázkou na Nerudovo křestní jméno; „*jednokolejová tramvaj*“ — v lokálce NL z 2. 9. 1881 se žádala volná dráha pro tramvaj, aby se zrychlila doprava; „*otázka vodní*“ — viz vysv. k str. 230; „*otravování vody pražskými toudrny*“ — v NL z 3. a 4. 9. 1881 zpráva o činnosti komise, která prohlížela závody, z nichž se vypouštějí jedovaté a znečišťující výkaly do ramene Vltavy mezi Židovským ostrovem a smíchovským nábřežím, kde byla městská vodárna zásobující vodou Malou Stranu a Hradčany. Šlo hlavně o plynárnu, závod Kintzelbergrův a zejm. o smíchovskou továrnu na výrobu kartounů, dř. Porgesovu; „*ústřední jatky*“ — noticka NL z 3. 9. 1881 se zabývala plánem pražské obce na zřízení ústředních jatek místo soukromých, roztroušených po celé Praze. Jako vzor se doporučovaly právě dokončené jatky mnichovské; „*aleje na Václavském náměstí*“ — stromové výsadbě na Václavském nám. se nedažilo. Za příčinu se považovala špatná kvalita pražské půdy prosáklé chemikáliemi;
- 346: *k „Dondovi“* — ve Spálené ul. 53 na Novém Městě; *Člověk žurnalista je dnes například redaktorem v Kolíně* — sbor obecních starších v Kolíně vypověděl z obce redaktora Kolínských novin Baláka pro „směr a působení tohoto listu“ (NL 15. 7. 1881); *blížící se sněmování české* — zahájeno 24. září 1881;
- 347: *Byl jsem... letošních studentských sjezdů vzdálen* — v srpnu 1881 konáno několik sjezdů studentstva (např. v Hořovicích, ve Vodňanech, v Chrudimi). Nejvýznamnější sjezd československého studentstva ohlášen na dny 4.—6. září 1881 do Brna; *odhalení pomníku u Lipan* — 4. září 1881 se konalo na Lipanech slavnostní odhalení mohyly

- Prokopa Velikého. Dr. Ed. Grégr nemohl slavnostní řeč pro zákrok okresního hejtmana dokončit; *jak Vocel pje* — Jan Erazim V. (1803—71), básník, archeolog a kult. dějepisec (v básnické skladbě *Meč a kalich*, v básních „Boj a láska“ a „Lipany“);
- 349: *gratulační listek „paní Terezii...“* — svátek Terezie je 15. října; *Ze prý jste měli tento týden fejeton* — Nár. listy z 28. 9. 1881 byly na rozkaz státního zastupitelstva zabaveny pro úvodní článek „Škraboška padla“. V zabaveném čísle byl fejeton „Přispěvky k studii svatováclavské“; „Wenzelskinder“ — Václavovy děti;
- 350: *národní slavnost zděřijoud* — ND mělo být definitivně otevřeno 28. 9. 1881 (viz vysv. k str. 328); *Hudba dramatická* — Smetana; *drama historické* — Bohumil Adámek, Saloména; *drama sociální* — František Venceslav Jeřábek, Služebník svého pána;
- 351: *brány české university* — ve skutečnosti bylo vyučování na české universitě zahájeno až od stud. roku 1882 — 83, a to na fakultě filosofické a právnické (viz vysv. k str. 330), když zákonem z 28. února 1882 byla dosavadní pražská universita „přeměněna“ na německou a českou universitu Karlo-Ferdinandovu; viz NL z 10. 2. 1882. Němci kladli provozu české university četné překážky. Napomáhala jim v tom ústupnost českých konzervativců, např. i prvního rektora V. V. Tomka. Německá universita např. odmítla zapůjčit insignie; došlo proto k instalaci rektora až 19. 12. 1882, když si česká universita opatřila insignie nové; *Z divadla zní ostré svištění píle* — viz vysv. k str. 341;
- 353: *kolikže už Herodiasek* — podle bibl. vyprávění navedla Herodias, žena galilejského vládce Heroda Antipy (4 před n. l. — 40 n. l.), svou dceru Salome, aby si tancem vyžádala od otce hlavu Jana Křtitele, který káral Heroda pro cizoložství;
- 354: *Sirach* — viz vysv. k str. 49; *David uskutku tančil* — podle bibl. vyprávění tančil izraelský král David před archou po vítězství nad Filištíncy;
- 355: *Múhe* — Ernst M. (1831—1901), něm. teologický spisovatel; *Jeftovna* — podle bibl. vyprávění dcera izraelského soudce Jefta; byla podle otcova slibu obětována Hospodinu za vítězství nad Ammonitskými; *Až se budou naši poslancové vracet* — viz vysv. k str. 365;
- 356: *mám já sám v časopise tom čin a oučást* — Neruda byl redaktorem NL od r. 1865 do konce svého života;
- 357: *máme na Pětikostelním náměstí celý „němý sbor“* — zasedání pražského sněmu od 24. 9. do 25. 10. 1881 dosvědčilo upadající politický význam této přežitě instituce a přitom výsledky byly ještě méně uspokojivé než jindy pro ústupkové, pasivní stanovisko českých poslanců. Na sněmě byly projednávány namnoze takové otázky, jež by byla mohla vyříditi okresní zastupitelstva. Z důležitějších předmětů se jednalo o zemském rozpočtu, o zákonu o okresních záložnách hospodářských. Zato nebyly projednány takové důležité otázky jako oprava volebního řádu, oprava veřejné správy, reorganizace zemské

- školní rady. Viz úvodník NL z 26. 10. 1881 „Po sněmu“; *valná hromada výboru divadelního* — na valné schůzi Sboru pro zřízení Nár. divadla 31. 10. 1881 se mj. projednávaly příčiny požáru 12. srpna. Při volbách bylo zvoleno — kromě předsedy dr. F. L. Riegra, místopředsedy dr. Jakuba Škardy a dvou revizorů — dvanáct členů a čtyři náhradníci; v *karlínském cirku*... — 27. a 29. 10. 1881 se konaly v Karlíně v cirkuse Ed. Wulffa z Bruselu zápasy franc. atleta Christola s Karlem Vaňkem; skončily nerozhodně;
- 358: *Konviktský sál* — viz vysv. k str. 54;
- 359: *roku 1790 soudruhovité jejich pafžšťi* — za Velké revoluce francouzské; *Dávné satiry české* — Satiry o řemeslnících v Hradeckém rukopise (2. pol. 14. stol.); *Aubrey* — John A. (1626—1700), angl. starožitník, folklorista; *kněhkupectví Grégra a Dattla* — viz vysv. k str. 323; *ředitel Maýr* — Jan Nepomuk Maier, viz vysv. k str. 17; r. 1881 odešel na odpočinek; *ústřední jatky* — viz vysv. k str. 345; „*macella*“ — tržnice na maso;
- 360: *o valné hromadě Národního divadla* — viz vysv. k str. 357; *Františkovské náměstí* — viz vysv. k str. 48;
- 361: *Päumann* — pražský polic. president (viz Spol. III, 20—23); *voltižér* — pěšák;
- 362: *das Wettrennen* — dostihy; *das Kampfspiel* — válečná hra; *Würfelspiel* — hra v kostky; *Hammer und Glocke* — kladivo a zvon;
- 363: „*Ringelspiel*“ — kolotoč;
- 364: *Nějaká kapela... v Čechách odpírá zahrát české písně* — český kapelník kapely 74. pěšího pluku Komzák byl pokárán generálem Binde-rem za to, že hrál píseň „Kdybys měla, má panenko, sto ovec“. V Tůmově kavárně voj. kapelník Šmíd odmítl hrát národní písně a odvolával se na zákaz. Když se kavárník Tůma rozhodl, že najme kapelu civilní, byl zákaz zrušen;
- 365: *Jeremidě* — starozákonní prorok; věstil zkázu Jeruzaléma; *Naši se ve Vídni usnesli* — zasedání říšské rady bylo opětně zahájeno 14. listopadu 1881. Čeští poslanci viděli hned při projednávání rozpočtu na r. 1882, že se nic nezměnilo na nepřízni vlády k českému národu. Nepostavili se však proti ní; poslali deputaci k ministru Conradovi se žádostí o nápravu, ten slíbil, že učiní vše „dle možnosti“; *Triumf Vereščaginova slovanského umění* — ve výkladní skříni knihkupce Ehrlicha na Malém náměstí upoutávaly v té době velkou pozornost fotografie obrazů Vasilije Vasiljeviče Vereščagina (1842—1904) s protiválečnou tematikou;
- 366: *dodláždění Prahy* — viz str. 360; *zelený Nebovidék* — ve schůzi obecních starších král. města Prahy 14. 11. 1881 byla podána zpráva, že byl zakoupen „Nebozízek čili správně řečeno Nebovidy“ k zřízení veřejného sadu (NL 15. a 16. 11. 1881); *už se naš učinilo útoků několik* — r. 1873 pomýšleli někteří spekulanti na parcelování části Petřína a postavení soukromých domů. Finanční krize r. 1873 tomu zabránila. R. 1881 vyjednávala pražská obec s rodinou Koesovou

o koupi petřfinských pozemků; aby tramvaj šla z Malé Strany do Stromovky — ve schůzi obecních starších města Prahy 14. 11. 1881 se projednávala zpráva o další výstavbě tramvajových linek. Podnikatelé odmítali výstavbu nevýnosných tratí; *vrutické prameny* — viz vysv. k str. 230; k situaci pražské vody se nově vyjádřil ve Spolku architektů a inženýrů Království českého prof. Ant. Bělohoubek (NL 17. 11. 1881);

- 367: *Alfons Karr* — Alphonse K. (1808—90), franc. spisovatel, hlavní redaktor *Figara*;
- 368: *Jókai* — J. Mór (1825—1904), maď. romanopisec, básník a dramatik, poslanec a žurnalista vládní liberální strany;
- 369: *Eman Chocholoušek* — Emanuel Ch. (nar. 1834 v Sedlci u Tábora), Nerudův spolužák na malostr. gymnasiu; *Tollmann* — Antonín T., Nerudův spolužák a přítel; předčasně zemřel před r. 1857; *Hartmann* — Antonín H., Nerudův spolužák na Akad. gymnasiu v Praze, hosp. ředitel; zemřel před r. 1873; *první ... naše hodina česká* — prof. malostr. něm. gymnasia Fr. Mühlwenzel upozornil r. 1847 Nerudu na klementinské přednášky českého básníka Jana Pravoslava Koubka o českém jazyce a literatuře;
- 370: *dr. Květ* — František Boleslav K. (1825—64), český filolog, hist., pedagog a filosof. spisovatel, prof. české řeči a literatury ve Varšavě, básník (*Nauka prostonárodní o vychování*, něm. Leibnitz a Komenský, verše *Slzy*, *Žití básnické*); *dellurion*, *centurion*, *kohorta* — názvy hodností a útvarů akad. legie v r. 1848; *škola normální* — v býv. rakouském školství byla od 1770 do 1869 v hlavním městě každé země zřizována škola obecná jako škola normální n. vzorná; *Svoboda-Navarovský* — Václav Alois S.-N. (1791—1849), od 1821 prof. na malostr. gymnasiu, v mládí nadšený vlastenec a okázalý Slovan, později klerikál; překladatel, přítel V. Hanky;
- 371: *Mühlwenzel* — Franz M. (1793—1858), matematik a přírodovědec, viz i vysv. k str. 369; „*Mamutknochen*“ — mamutí kosti; „*Hrom a pehlo, ...*“ — z hymny *Hej Slované* od Samuela Tomášíka (1813—87), slovenského básníka a povídkáře; *Procházka* — JUDr. Ludevít P. (1837—88), skladatel, autor četných vlasteneckých sborů, organizátor českého hudebního života spolkového, spoluzakl. Umělecké besedy a Hlaholu, zakl. Hudební matice, přítel B. Smetany;
- 372: na „*Zdvěrc*“ — zájezdní hostinec na býv. vinici břevnovského kláštera; *syntax ... gramatika* — čtvrtá a třetí třída starého gymnasia; *teď se musilo rozdělit pražské studium universitní* — viz úvodní vysv. k str. 330; *spolky* — Akademický čtenářský spolek v Praze, viz vysv. k str. 108;
- 374: *Spolek českých žurnalistů* — viz vysv. k str. 267; z *tiskárny Národních listů* — tiskárna NL byla v Mariánské (nyní Opletalově) ul. č. 3;
- 375: *bosket* — skupina stromů, keřů; *ažiotáž* — spekulace s cenami; *Nedoma* — Václav N. (1836—1917), politik a publicista, od 1862 red. *Politik*, prchl před perzekucí do ciziny, 1880—86 zemský

- poslanec; *H. M.* — J. V. (Her Majesty — Její Veličenstvo); *Turnouský* — Josef Ladislav T. (1837—1901), spisovatel, herec a novinář, 1872—76 red. *Slovana*, od 1880 *Pokroku*; *Eugenie* (1826—1920), manželka franc. císaře Napoleona III., 1870 ujela do Anglie, kde žila pod tit. hraběnka Pierrefond; *rynější císař francouzský (dřívější princ Plon-Plon)* — Francie byla od 4. 9. 1870 republikou. Plon-Plon, přezdívkou prince Napoleona (Joseph Charles Paul Bonaparte, 1822 až 1891), syna vestfálského krále Jerome Bonaparta; byl vyhlédnut za dědice Napoleona III., kdyby neměl syny; *Cetewayo* — Cečwajo (zemř. 1884), poslední král Zulú (vládl 1858—79), svržený Angličany; *Sardou* — viz vysv. k str. 53; *hrabě Chambord* — Henri Bourbon, comte de Ch. (1820—83), vnuk franc. krále Karla X., pretendents franc. trůnu, kandidát legitimistů pod jm. Jindřich V.; od r. 1830 žil u Vidně, v l. 1832—39 vychováván v Praze; *Menotti Garibaldi* (1840—1903), nejstarší syn Giuseppa G., it. generál, účastník bojů za sjednocení Itálie, od r. 1876 poslanec; *Kropotkin* — kníže Petr Aleksejevič K. (1842—1921), rus. teoretik anarchismu; 1874—76 vězněn pro podvratnou propagandu, uprchl do ciziny, kde po celý život organizoval anarchistické hnutí; r. 1917 se vrátil do Ruska; *Grévy* — François Jules Paul G. (1807—91), franc. politik, advokát, v l. 1885—87 president franc. republiky, nebo Albert G. (1824—99), franc. politik, advokát, v l. 1879—81 gen. guvernér Alžírsko, od 1881 senátor; *Carducci* — Giosuè C. (1836—1907), it. básník, autor Ód barbarských; *Tamberlík* — Enrico Tamberlick (1820—89), it. divadelní zpěvák;
- 376: *Bret Harte* — viz vysv. k str. 288; *Rossi* — Ernesto R. (1829—96), it. herec, představitel tragických postav shakespeareovských; hrál v hlavních městech evropských, též v Praze; *Rubinstein* — Anton R. (1829—94), ruský pianista, dirigent a skladatel; *kadrila* — čtverylka; *hrabě Andrássy* — viz vysv. k str. 29; *lord Dudley* — William Humble Ward earl of Dudley (1817—85); *Mluvílo se ... německy, z úcty k ... Riegrovi* — Na protest Akademického čtenářského spolku a spolku Všehrd proti nařízení o státních zkouškách na právnické fakultě v němčině F. L. Rieger přiznal, že je to porušení rovnoprávnosti, ale prohlásil, že vláda má na to právo a že znalost němčiny je nutná pro každého vzdělance;
- 377: *jakožto intendant* — viz vysv. k str. 21; *Augier* — Emile A. (1820 až 1889), franc. dramatik; *Svatý otec ... by se „také rád otočil“* — papež Lev XIII. poslal v té době několik vlastnoručních listů do Berlína, v nichž vyslovil přání o náboženský smír s Německem (NL 11. 2., 13. 2., 16. 2. 1883); „*Pracuj každý ...*“ — verš ze Slávy dcery;
- 378: *Gladstone* — William Ewart G. (1809—98), angl. státník, vynikající řečník, 1865—66 ministr, 1880—85 min. předseda;
- 379: *Johann Burchard Mencke* — J. Burkhard M. (1675—1732), něm. historik a básník (pod jm. Philander von der Linda); *Ich lasse ...* — Nemám rád vodu v botách, natož v těle;

- 380: jako ... nynější čeští profesori universitní... — jde nejspíše o Masarykův spis o sebevraždě, který vyšel německy r. 1881 (*Der Selbstmord als soziale Massenerscheinung der modernen Zivilisation*); Lavater — Johann Kaspar L. (1741—1801), něm. básník, spisovatel a filosof, od r. 1769 kněz v Curychu, zaklad. fyziognomiky; Moore — Thomas M. (1779—1852), irský básník, přítel lorda Byrona, autor Irských melodií; Turinský — František T. (1797—1852), čes. básník a dramatik; Pygmalión — viz vysv. k str. 235; po březích Malče — Malše, narážka na F. L. Riegra, jenž měl statek v Malči;
- 381: Bininger — Praha-Staré Město, Betlémské nám. 12; *Vždyť jsem já ani nebyl z „lepšího domu“* — Nerudův otec měl kantýnu, pak hokynářství, od r. 1841 trafikou, matka posluhovala;
- 382: Schöbel — Emanuel Jan Sch. (1824—1909), profesor teologie na pražské universitě, 1879 velmistr řádu křížovnického, 1862 litoměřický biskup;
- 383: „in der Staatssprache“ — „ve státní řeči“; narážka na požadavek Němců v Čechách, aby němčina byla povýšena na jazyk státní, viz vysv. k str. 269; *Hoďte kum'ch sun!*... — Přicházím dnes na Zelený čtvrtek, nemáte-li zelené, máte červené, dejte mi třeba domácí chléb (náf.); „magna tripudia“ — u starých Římanů trojkrokový válečný tanec, jímž patricijští kněží saliové oslavovali v březnu boha války Marta;
- 384: z *Rochechouardu* — Hugues Chapellain d'Aymeric, vicomte z R., viz DK II, 174; Flögel — Karl Friedrich F. (1729—88), něm. literární historik a estetik; *žurnalističtí a jiní šidé* — mínění němečtí žurnalisté v Čechách a ve Vídni; o Nerudově poměru k židům viz vysv. k str. 138; *slavnost Oslí* — ve Francii v 9. stol. na památku útěku P. Marie do Egypta, srov. Stud. I, Osel;
- 385: *A my Češi jsme teď „při vládě“* — viz vysv. k str. 300;
- 386: *ploratus paschalis* — velikonoční pláč, nářek; *vajíčka ... dragantová* — z jedlé klovatiny;
- 387: *jeden zlatý třicet křejcarů* — předplatné na NL bylo 1 zl 30 kr měsíčně, s dvojnásobkem 1 zl 50 kr;
- 388: *řekne nám doktor Rieger* — viz vysv. k str. 376; *Dnešní Humory mají obraz* — od Františka Kolára (1829—95), herce Stavovského, Proz. a Nár. divadla, který se uplatňoval i jako malíř; zvláště byly populární jeho polit. karikatury v Humor. listech; *Lea d'Asco* (vl. jm. Emilie Giraud, 1849—1906), franc. herečka. Po návratu z Afriky, kde se svým pozd. mužem hr. Lagrandem zbohatla, zahájila v Paříži opět činnost divadelní, ale produkovala se i jako větroplavkyně, krotitelka lvů a spiritistka;
- 389: *Colombierova* — Marie C. (nar. 1842), franc. herečka a spisovatelka; *Nové české je už najisto štací poslední do ráje Národního* — 14. 4. 1883 poslední představení v Král. zem. čes. divadle v Praze (v Proz. divadle) — Prodaná nevěsta; první představení v Novém českém divadle bylo 15. 4. 1883, poslední 13. 11. 1883; *Haase* — Friedrich

- H. (1825—1911), něm. herec, režisér a div. ředitel; v l. 1849—51 působil v Praze; *Geistingrová* — Marie G. (1836—1903), vídeňská subreta; proslula jako interpretka titulních rolí v Offenbachových operetách *Krásná Helena* a *Velkovévodkyně z Gerolsteinu*; *Bianca Bianchi* (Blanche Schwarz, nar. 1858), něm. operní zpěvačka; zpívala též v ND; *Sára Bernhardtová* — vl. jm. Rosina Bernard (1844 až 1923), franc. herečka; byla i majitelkou divadla, psala divadelní hry. V ND hostovala v r. 1888 a 1892; *Sardou* — viz vysv. k str. 53;
- 390: *zandšet se životou krejčovinou* — Jan Kaška-Zbraslavský (1810—69), herec a spisovatel, vyučený krejčel, člen Ces. zem. divadla; také Eliška Peřková (viz vysv. k str. 329) vydržovala mladou domácnost hlavně šitím pro lidi, často do půlnoci (srov. její *Zápisky české herečky*, 1886, str. 28); *vyrběť výtečné uzenky* — Jan Lopil, viz vysv. k str. 235; *hotovit ... stoly* — Karel Šimanovský (vl. jm. Šíma, 1826—1904), vyučený truhlář, člen Proz. a Nár. divadla; v l. 1845—48 hrál v Růžové ul., přitom se zabýval truhlářstvím a řezbářstvím. Truhlářem byl vyučen i Josef Frankovský (vl. jm. Franěk, 1840—1901), člen Proz. a Nár. divadla; *Stöger* — Johann August S., vl. Althaller (1791—1861), něm. operní pěvec, v l. 1834—46 ředitel Stavovského divadla; vystavěl samostatné české divadlo v Růžové ul. (1842—43);
- 391: *V době, kdy nebe je plno nejjasnějších úsměvů* — 17. května 1883 byl rozpuštěn český sněm a vypsány nové volby. V nich měla naději na vítězství ve skupině velkostatkářů konzervativní, autonomistická šlechta, s níž byla česká buržoazní politika spojena. Konzervativní velkostatkáři vydali 29. května bezbarvé volební prohlášení, kdežto němečtí liberálové ve svém prohlášení z 3. června vystoupili s útočnými nacionalistickými požadavky; jejich rostoucí šovinismus byl vyvoláván ústupky Taaffeovy vlády českým požadavkům (soudní rovnoprávnost češtiny, universita atd.), jimiž si získávala podporu konzervativní pravice;
- 394: *„Starší zdsoby“ našich poslanců poněkud prořídly* — na Starém Městě nekandidovali dr. Klauďy a dr. Prachenský, na Hradčanech dr. Pollach, v Chrudimi dr. Čeněk Pacák, v Mělníce, Roudnici... dr. Adolf Skopec, v Hořicích a Nové Pace Dušek, r. 1880 zemřel dr. Šladkovský;
- 395: *Boj, nic než boj!...* — Na přednášku o německv v Praze, v níž MUDr. Filip Knoll, prof. lék. fakulty něm. univ. v Praze, štvál proti čes. národu a tupil české obyvatele Prahy, reagovaly NL 23. 3. 1883 úvodníkem „Na pošinuté stráži“. Podtrhly i Knollovo zdůrazňování, že „bratři v rajchu“ mnoho očekávají od „bratří v Praze“. Heřman Dominicus měl knihkupectví a obchod s uměl. výrobky a hudebninami na Starém Městě, Malé nám. 1; *mír mezi českým a německým lidem v Čechách* — po vítězných volbách do českého sněmu v srpnu 1870 chtěli se čeští poslanci narovnat s Němci v Čechách. Klub českých poslanců utvořil s Klubem německých poslanců „smířlivou komisi“, v níž měly oba kluby po pěti delegá-

- tech; mezi českými byl dr. K. Sladkovský. Práce komise nebyla úspěšná;
- 396: v páté čtvrti pražské při volbách sněmovních — v dubnu 1872 v době tzv. chabrusu (viz Spol. III, 228—233) při Kollerových policejních opatřeních zvítězila v židovské čtvrti Josefově něm. ústavověrná strana. V r. 1883 zvoleni čeští kandidáti;
- 397: *Gemüthlichkeit* — dobrosrdečnost, bodrost; *Matice česká* — vědecko-literární spolek k vydávání českých naukových knih; byla založena r. 1831 z podnětu Fr. Palackého; *Hartmann* — viz vysv. k str. 245; *Meissner* — viz vysv. k str. 245;
- 398: *Rieger ... zavadil o stavbu vídenského svatoštěpánského chrámu* — zmínil se patrně o účasti čes. architekta Mockera na dostavbě svatoštěpánského chrámu; *Škoda* — Josef Š. (1805—81), rodák z Plzně, prof. lékařské fakulty ve Vídni, zakladatel metody poklepu a poslechu; *Rokytaňský* — Karel R. (1804—78), rodem z Hradce Králové, prof. patologické anatomie na universitě ve Vídni, doživotní člen panské sněmovny; *Po válce roku 1871 napsali Němci celou řadu spisů ...* — viz Spol. III, 255—262; *Jahn ... Deutsches Volkstum* — viz vysv. k str. 139;
- 401: *Očekdual, ano prorokoval jsem...* — Státoprávní klub vydal 19. června 1883 provolání k nadcházejícím volbám do českého sněmu. Proti německé útočnosti (viz úvodní vysv. k str. 391) byla v něm zdůrazněna zásada smířlivosti na základě rovnoprávnosti; *dr. Trojan* — viz vysv. k str. 195; *Zeithammer* — viz vysv. k str. 161; *dr. Jeřábek* — dr. Jan J. (1831—94), právník a staročeský politik, novinář, zemský poslanec, předsedci zemského výboru, intendant Národního divadla a předseda Jednoty pro zvelebení průmyslu v Čechách; *dr. Mattuš* — JUDr. Karel M. (1836—1919), politik strany staročeské, 1870—89 purkmistr v Ml. Boleslavi, 1866—70, 1873—93 zemský, 1879—90 říšský poslanec, od 1899 člen panské sněmovny; *dr. Milde a dr. Zák* — Nerudův omyl, v provolání je dr. Milde a dr. Šolc; JUDr. Josef M. (1839—1900), advokát v Praze, staročeský politik; JUDr. Jan Ž. (1829—96), notář, později advokát a starosta v Pardubicích, staroček, od 1861 zemský, v l. 1879—85 říšský poslanec; JUDr. Jindřich Š. (1841—1916), advokát, staročeský politik a redaktor, šéfredaktor deníku *Politik*, 1876—95 zemský poslanec, 1887—93 primátor m. Prahy a náměstek nejvyššího maršálka Království českého, 1895—96 předsedci zemského výboru a intendant ND; *dr. Kaizl* — JUDr. Edmund Břetislav K. (1836—1900), advokát v Karlíně a spisovatel; *dr. Čelakovský* — JUDr. Jaromír Č. (1846—1914), prof. čes. práv. dějin na universitě v Praze, mladoček, 1878—90 zemský poslanec, 1879—81 a 1907—11 říšský poslanec; *Josef Jireček* (1825—88), viz vysv. k str. 238; 1878 zvolen zemským poslancem, 1879 do říšské rady; *ulehneme tedy Čech Němec* — obměna Schillerových veršů, viz str. 367;
- 402: *Ve Vídni je teď ... rámus kvůli české škole* — 20. června 1883 bylo

projednáváno v dolnorakouském sněmu zřízení české soukromé školy ve Vídni na žádost spolku Komenský. Oprávněnost této školy pro děti Čechů ve Vídni obhajoval rektor university poslanec dr. Maassen. Jeho návrh vyvolal útoky dolnorakouských poslanců; byly též pobídkou vídeňským studentům k novým nacionalistickým demonstracím. Liberál Weitlof nazval vídeňské Čechy cizáky, kteří porušují domácí práva. Všemi hlasy byl přijat návrh výboru proti dr. Maassenovi (NL 23. 6. 1883);

- 403: „vodní otázkou“ — viz vysv. k str. 230; *že to s „ústředními jatkami“ nejde ... kupředu?* — viz vysv. k str. 345; v NL 12. 6. 1883 článek proti zamýšlenému zřízení ústředních jatek a tržiště v Rajske zahradě mezi Vinohrady a Žižkovem (pozemek ohraničený nyn. ulicemi Italskou, Vozovou a ul. U Rajske zahrady). Jako výhodné místo pro stavbu doporučována shodně s vyjádřením odborných znalců holešovická pláň; *Řetězový most* — v l. 1846—97 na místě dnešního mostu i. máje;
- 404: *tramvaj pražská nepřijde do Stromovky až někdy za pár let* — viz vysv. k str. 366; 15. 6. 1883 ve schůzi městské rady předneseny stížnosti na stálé odklady se zřizováním tratí; pan Staněk — V. S., obchod s čajem, rumem a ozdobným japonským a čínským zbožím na Novém Městě, Ferdinandova (nyn. Národní) tř. 32; v adresáři na r. 1884 má zkratku křestního jména V., na r. 1896 W.;
- 406: „staročesky“ a „novostaročesky“ — rozpory mezi oběma křídly české burž. politiky, které se od poloviny šedesátých let vyhrotily až k rozštěpení na dvě samostatné strany v r. 1874, trvaly i po společném vstupu čes. poslanců na říšskou radu. Mladočeští poslanci byli v Čes. klubu v menšině proti staročechům, kteří zůstali přes krach pasivní politiky v sedmdesátých letech nadále u moci;
- 407: *doktor Rieger ... záležitost německých zkoušek* — viz vysv. k str. 376; *doktor Rieger ... v Semilech* — dr. Rieger ve volební řeči v Semilech dokazoval, že jedině rodičům přísluší právo rozhodovat o tom, zda jejich dítě navštěvuje českou nebo německou školu. 29. dubna 1883 v říšské radě přijata školní novela, která mj. ustanovovala, že na neněmeckých měšťanských školách má být žákům poskytnuta příležitost, aby se naučili německy. Novela vzbudila v české veřejnosti rozhořčení; mladočeští poslanci, kteří pro ni hlasovali, se setkali při voličských schůzích s odporem a musili dokonce složit mandáty; *Česká ústřední matice školská* — zal. 1880 na obranu proti německému Schulverein, chránila ve vlastních i podporovaných opatrovních a školách děti českých hraničářů před poněmčením;
- 408: *České feriální osady pražské* — spolek založen v Praze r. 1882; předsedou komitétu byl knihkupec Fr. A. Urbánek;
- 411: *Kdo si teď naučí ustávat v deset hodin...* — Při zahájení sněmu 5. 7. 1883 zdůraznil nejvyšší maršálek kn. Jiří Lobkovic smířlivost a ústupnost českých poslanců, třebaže měli dvojnásobnou většinu. Prakticky se to projevilo při volbě členů zemského výboru. Němečtí

liberální poslanci nepřistoupili na smířlivé stanovisko. Ve volebních skupinách, kde měli většinu, byli zvoleni jen němečtí kandidáti (dr. Schmeykal a dr. Volkert). Při volbě dvou poslanců z celého sněmu nabídlí čeští poslanci kompromis. Třebaže Němci kandidovali dva poslance a třebaže mohli Češi při své většině zvolit dva české kandidáty, postoupili jedno místo Němcům. — Ve sněmovně se sešlo pět petic o divadle: nevyřízená loňská zpráva o žádaných 800 000 zl na druhé německé divadlo; žádost o dalších 100 000 zl k loňským 364 000 zl na opravu dosavadního německého divadla, nová žádost auerspergovského spolku pro zbudování druhého německého divadla, žádost ND, aby ventilace, topení a osvětlování se opatřovalo zemským nákladem, a žádost o 800 000 zl na stavbu českého letního divadla; v *lednici Šárovské* — hostinec a pivovar Na Slovanech sládky Jana Michala Šáryho (1825—81); *Ohnivá pec* — viz vysv. k str. 207;

- 412: „*satynl*“ — druh lehké látky;
- 413: *Spolek pro české feridní osady pražské* — viz vysv. k str. 408; *obavám před cholery* — v r. 1883 se objevila v Egyptě. Ve schůzi městské rady 3. 7. 1883 bylo jednáno o návrzích, jež pro případ vypuknutí epidemických nemocí v Praze vypracoval městský fyzik MUDr. Pelc; „*opatřování Prahy dobrou pitnou vodou*“ — viz vysv. k str. 230;
- 414: *komise ... o zřízení „zdravotních stanic“* — 4. 7. 1883 ve schůzi městské zdravotní rady byla na programu zpráva komise o zařízení zkušebních stanic k prozkoumání potravin. Zvolena zvláštní komise (prof. Bělohoubek, dr. Smoler, dr. Popper a dr. Pelc). Dr. Smoler informoval, že vypracování velmi obsáhlého elaborátu bylo odloženo, poněvadž dr. Pelc, vyslaný na hygienickou výstavu do Berlína, bude tam mít příležitost prostudovat otázku zařízení podobných stanic; *mlékařce na Oujezdě vylita putna špatného mléka* — podle lokálky NL 6. 7. 1883;
- 416: *to teď patří našim poslancům. Ať smířijou* — viz vysv. k str. 411; *Ať jim dají půl miliónu ... na německé divadlo* — viz vysv. k str. 411;
- 417: *literatura zná ... Rozmluvy Čecha s Němcem* — Jungmannovo dvojité rozmlouvání O jazyku českém; v prvním dialogu (z r. 1803) vystupují tři osoby: Veleslavín, odrodilý Čech a moderní Němec;
- 418: *s tím českým velením* — i po odstranění ryt. Steffka (viz vysv. k str. 301) nový velitel sboru, rodem Čech, zachoval německý ráz sboru. Byly rozšiřovány pověsti, že českému velení nepřeje ministr války nebo místodržitel v Čechách; *800 000 na letní české divadlo* — viz vysv. k str. 411;
- 419: *my bychom potřebovali ... muzeum* — Národní muzeum bylo umístěno nevhodně v býv. paláci Voračických z Paběnic, později Nostickém (na místě Investiční banky). O postavení budovy českého muzea jednáno na sněmě od r. 1864. R. 1876 darovala pražská obec z býv. hradebních pozemků na konci Václavského náměstí staveniště. 24. 10. 1881 zamítli Němci návrh přednesený dr. F. L. Riegrem.

V r. 1882 neměl sněm o nejasném návrhu už příležitost jednat. Teprve r. 1884 bylo počato s plány na muzejní budovu; otevřena byla r. 1891; *Herbst* — viz vysv. k str. 193; *Plener* — viz vysv. k str. 193; *Taaffe* — viz vysv. k str. 188; *Ani ty německé zkoušky* — viz vysv. k str. 376; *slavná italská zpěvačka* — Emma Turolla, primadona milánské Scaly; hostovala v Novém českém divadle od 6. 6. do 2. 7. 1883;

- 421: „*Schlacht bei Austerlitz*“ — bitva u Slavkova („bitva tří císařů“ 2. 12. 1805); „*Erdbeben in Lissabon*“ — zemětřesení v Lisabonu (r. 1755); *Jistý berlínský kolega („Naso“ se jmenuje)* — patrně v *Berliner Tagblattu*, který Neruda odebíral a z něhož často čerpal materiál (srov. Dop. I, koresp. s J. Grégrem);
- 422: *Otto* — Jan O. (1841—1916), knihkupec, nakladatel a nár. hospodář; *Valečka* — Eduard V. (1841—1905), spisovatel, nakladatel a knihkupec; *Kober* — Ignác Leopold K. (1825—66), nakladatel v Praze, jeho syn Karel Bohuš K. (1849—90), spolumajitel nakladatelství a knihtiskárny; *Urbánek* — František Augustin U. (1842—1919), nakladatel a bibliograf, od r. 1871 majitel knihkupectví a nakladatelství, v němž vydávány pedagogické spisy a hlavně hudební skladby českých skladatelů; *facalík* — kapesník; *zavedení němčiny ... do našich škol středních* — hr. Clam-Martinić podal návrh na zavedení druhého zemského jazyka jako povinného předmětu na středních školách. Rodiče gymnasiů a realistů se měli vyjádřit, zda si přejí, aby se jejich syn učil druhému zemskému jazyku; v praxi to znamenalo zavedení němčiny do českých středních škol;
- 423: „*Johannis-*“ nebo „*Wacholderbeere*“ — die Johannisbeere — rybíz, die Wacholderbeere — jalovcová bobulka, angrešt — die Stachelbeere; „*Gesehen und richtig...*“ — „Viděl a správným shledal. Školní inspektor Clam-Martinić“;
- 424: *svatoduclauská trestnice* — viz vysv. k str. 298; *boucharon* — křikloun, srov. Spol. III, 381; *místo o práva českého lidu starají se zase už... o němčinu* — v úvodníku NL z 15. 7. 1883 „Pravý úkol nynějšího sněmu!“ byl vysloven nesouhlas s politikou českých konzervativních velkostatkářů; viz vysv. k str. 411;
- 426: *To musel být v české sněmovně okamžik velebný!* — Ve schůzi českého sněmu 2. 8. 1883 si stěžoval člen správní rady vídeňské banky hypotekární a důchodkové a „národní hospodář“ dr. Viktor Russ na nesrozumitelnost jednání, když čeští poslanci při rokování (o otázkách domovského práva) mluvili česky. Poukázal na Belgii, kde se Flámové podrobují francouzské menšině. Zpravodaj dr. Albín Bráf odpověděl německy: „Jestli v té příčině... promluvíme chci srozumitelně, činím to z dvornosti, kterou naše strana vždycky osvědčovala, a ohražuji se proti tomu, co tvrdil předešlý pan řečník o srozumitelnosti.“ Po několika dalších slovech pokračoval česky. (NL 4. 8. 1883);
- 427: *neokřikujme ji ... skutečně mladé hnutí* — na studentském sjezdě Jizerana v Ml. Boleslavi 28. a 29. července 1883 zaútočil adjunkt

zemského archivu Dvorský na mladočechy; zástupce studentů promluvil o postavení a úkolech českého studentstva ve veřejném životě, nabádal ke svorné práci pro národ, k účtějšímu přesvědčení a k snášlivosti a odmítl národní štvánice;

- 428: *ten jeho sarkasmus* — báseň Tannhäuser (Nové básně); H. žádá pro Němce „národní káznici a společný bič“;
- 431: *Co dělat — když už jsme se jednou do smířování dali...* — Z usnesení státoprávního klubu poslal F. L. Rieger předsedovi Klubu německých poslanců Schmeykalovi přepis, v němž navrhoval, aby z obou stran byli zvoleni důvěrníci k vypracování zákona na provedení rovnoprávnosti v naší vlasti. Schmeykal ve své odpovědi z 8. srpna 1883 návrh odmítl a hrozil požadavkem administrativního rozdělení Čech podle národnosti; „*holblajvantový*“ — z Halbleinwand, polo-plátno; *do německého kasina* — Klub německých poslanců měl sídlo v kasinu, tehdejším středisku pražské německé buržoazie, v Široké (nyn. Jungmannově) ul. č. 27; *Ovocnou ulicí* — ulicí 28. října; „*Miserere!*“ — „*Smiluj se!*“;
- 432: „*Man muß politisch sein*“ — „*Člověk musí být politik*“; „*Kommen Sie her!*“ — „*Pojďte sem!*“;
- 433: *koprněl jsem ... nad debatou divadelní* — viz vysv. k str. 411. 7. 8. 1883 se na zemském sněmu projednávala zpráva rozpočtového výboru o petici německého divadelního spolku na 500 000 zl na stavbu německého letního divadla. Zpravodaj hr. Fr. Thun upozorňoval na velké zatížení zem. financí, bude-li dodržena zásada rovnoprávnosti podpory i pro české letní divadlo. Přes vystoupení něm. poslanců, kteří hrozili rozdělením Čech, byla petice zamítnuta. Rieger se pak zřekl i požadavku na české divadlo;
- 435: „*od Primasů*“ — na Václavském nám. čp. 796; „*od Štajgrů*“ — na Novém Městě ve Vodičkově ul. 34; *Pasířská ulice* — Palackého ulice na Novém Městě; *Strhovat maďarské nápisy!* — podle vyrovnání rakousko-uherského byla stanovena v Chorvatsku jako jedině úřední řeč chorvatština. Maďarónský ředitel finančních úřadů v Záhřebě David dal v noci 12. 8. 1883 odstranit na budovách finančních úřadů tabulky s chorvatskými nápisy a nahradit je maďarskými. Došlo k výtržnostem, štíty s maďarskými nápisy byly strhány a pošlapány; bylo povoláno vojsko. Konference většiny zemského sněmu se usnesla, že nebude podporovat vládu, která by trpěla porušení národnostní rovnoprávnosti; *Nemají odhodlaného „přirozeného vůdce“* — míněn F. L. Rieger; o jeho výroku o znalosti němčiny viz vysv. k str. 376;
- 436: *Nemají žádného Clama-Martinitze* — viz vysv. k str. 422; *slavnost havlíčkovskou* — odhalení pomníku K. Havlíčka Borovského v Kutné Hoře 26. 8. 1883 na býv. Rybném trhu, nyn. Havlíčkově nám. Politickou a národní manifestací se snažilo narušit vedení severozápadní dráhy. „*Zábavní vlaky*“ měly málo vozů, velké zpoždění, stanice vyvolávány jen německy. Účastníci se rozhodli žádat navrá-

cení peněz ve prospěch Ústřední matice školské; o poslední parádě měšťanských sborů — při slavnosti k 50. výročí vysvěcení kardinála Schwarzenberga 15. srpna;

- 437: *Montjoy pečeti na jevišti list* — Montjoye, činohra od Octava Feuilleta (1821—90), franc. romanopisec a dramatik, přel. S. Zelenka; jako Raoul Montjoye vystoupil Kolár ml.; *Fernanda osušuje sobě slzíci oči* — Fernanda, činohra od V. Sardoua (viz vysv. k str. 53), překl. Em. Bozděcha; v titulní roli vystoupila Otýlie Sklenářová-Malá (viz vysv. k str. 33); *Bittner* — Jiří B. (1846—1903), herec, 1866—77 člen Proz. divadla, 1878—80 divadla vévody meiningského, 1881—99 Nár. divadla; *Berlínský Ulk* — polit. humoristická příloha deníku Berliner Tagblatt, založ. 1872;
- 438: *Sarah Bernhardt* — viz vysv. k str. 389; *Prager Zeitung* — ofic. vládní orgán, vycházející od r. 1744;
- 439: *Pomník bratří Veverkových* — slavnostní odhalení pomníku v Pardubicích 8. 9. 1883; hlavním řečníkem byl F. L. Rieger. Neruda považuje omylem Františka a Václava V., vynálezce ruchadla, za bratry, byli to bratřenci. Vlastním vynálezcem byl František V., nar. 1799 v Rybitví (zemř. 1849). Podle jeho návodu sestrojil Václav V. (1790 v Rybitví — 1849) ruchadlo; „Raději se chci...“ — z první české veršované kroniky, takřčené Dalimilovy, ze zač. 14. stol.;
- 440: *drahým „chaloupkám českým“* — z básně Chaloupky naše od Václava Šolce (1838—71);
- 441: „*matrem dolorosam*“ — „matku bolestnou“; s *vysoce trefným výrokem* — úvodní článek NL z 6. 9. 1883; *jak nám je životopis líčí* — prof. Fr. Vr. Sova v článku „Ze života vynálezcův ruchadla, bratřenců Veverků“, v knížce „Vynálezci ruchadla“, kterou vydal hospodářský spolek pro okresy pardubický, holický a přeloučský k odhalení pomníku bratřenců Veverků v Pardubicích;
- 443: *byl bych blázen, abych vyjímal snad sebe* — srov. Spol. III, 159; *handl s obnošenými hesly, historickými právy, deklaracemi, fundamentálkami* — viz vysv. k str. 7 a 165 Spol. III; *heslo ... „Vařme kaši!“* — Spol. III, 316;
- 444: *myšlenkový blesk ... v Pardubicích* — Rieger v řeči při odhalení pomníku bratřencům Veverkovým v Pardubicích odmítl názory, že naši poslanci nemají dost odvahy, ale varoval před „zbytečnou smělostí“. Vyzdvihl jako vzor vlastence Karla ze Žerotína proti „bojovnému“ „cizinci Matyáši z Thurnu, který zavedl národ na jatky“; *Štulc* — viz vysv. k str. 255;
- 445: „*zur weiteren Amtshandlung*“ — „k dalšímu úřednímu jednání“; *je-li zapotřebí češtiny ... , když „už je existence zabezpečena“* — F. L. Rieger v Pardubicích: „Když jednalo se pouze o to, zachrániti existenci, mohlo býti heslem našim: Nedejme se! Ale nyní, když v politice důležitější nastal úkol, třeba, aby na místo hesla toho nastoupila politická moudrost a rozvaha.“ (NL 9. 9. 1883); s *pomníkem Jungmannovým* — viz vysv. k str. 47; *aerugo nobilis* — vznešený,

- ušlechtilý rez, měděnka; životopis — Jungmannovy „Zápisky“, vedené od r. 1845 a uveřejněné teprve r. 1871;
- 446: profesor Sattler — Hubert S. (1844—1928), něm. lékař, prof. očního lékařství na něm. universitě v Praze, od r. 1891 v Lipsku; Piperger — vídeňský kat;
- 447: vše, co v Čechách dobrého, učinili Němci — viz úvodní vysv. str. 395; K. Bernth — Karl B. (1802—79), soudní adjunkt, žijící od r. 1858 na odpočinku v Mostě. Jeho sbírka Gedichte (Básně) vyšla r. 1883 ve 4. vyd. (1. vyd. 1863); „Sieh, das Gute liegt so nah,“ ... à la Rieger — „Na dosah je dobro, hled“; narážka na Riegrův výrok o němčině, viz vysv. k str. 376; dílo české: Skopové s marjánkou — Nerudovy verše; skopová s marjánkou bylo N. oblíbené jídlo; B. II, 236;
- 448: Husí krev — Nerudovy verše; B. II, 236;
- 449: profesor doktor Randa — v svolání, které výbor Akademického čtenářského spolku předložil k cenzuře rektoru prof. dr. Randovi (1834—1914), prof. občanského, obchodního a směnečného práva, od 1882 na české universitě; od 1881 členu panské sněmovny, v l. 1904—06 ministr krajan;
- 450: ty nové české strachy — týká se agitace něm. poslanců pro administrativní rozdělení Čech podle národnostních poměrů; Jan Václav Myslbek — spr. Josef V. M. (1848—1922); r. 1880 vytvořil skici k alegorickým postavám Oddanosti, Stálosti v smýšlení, Pilnosti a Spořivosti; první dvě byly provedeny r. 1884 v mramoru pro atiku vídeňského parlamentu; česká fakulta medicínská — česká klinika pro choroby kojenců žádala, aby byla umístěna v zemském nalezinci. Komise, složená většinou z něm. profesorů, žádost zamítla; něm. primář dr. Epstein chtěl kvůli hmotným výhodám zůstat v nalezinci sám; „sich strecken nach der Decken“ — žiti přiměřeně poměrům; à la Rieger — viz vysv. k str. 376; schulvereinské školy — viz vysv. k str. 407;
- 451: Theophrastus — Theophrastos (372—287), řecký filosof, žák a nástupce Aristotelův v Lykeiu; Rýmovní knížka — „Knižka rýmovní jest tato...“, v Litomyšli, r. 1626;
- 453: dar Barrandův — Joachim B. (1799—5. 10. 1883), franc. geolog. Podal přehled geologické stavby středočeského siluru a popis českých trilobitů. Své cenné vědecké sbírky, rukopisy, knihovnu a 10 000 zl na dokončení díla věnoval Českému muzeu; Znal jsem ho od nejútlejšího mládí svého — Nerudova matka Barrandovi posluhovala; Vesmír — „obrázkový časopis pro šíření vědy přírodní, země- a národopisné“, vyd. od r. 1871; Šafarík — Pavel Josef Š. (1795 až 1861) byl od r. 1842 kustodem, od r. 1848 bibliotékářem pražské Universitní knihovny;
- 455: první svou sbírku básní — Hřbitovní kvítí; vyšlo na sklonku r. 1857 s vročením 1858; Němečtí profesori medicínskí chtějí mít mrtvolu ze Všeobecné nemocnice — 17. 10. 1883 zemský výbor rozhodl, aby mrtvolu z porodnice, nalezince a blázince byly přenechávány k pit-

- vám českému a německému patologickému ústavu stejným dílem;
- 456: *Až... bude také bohoslovecká fakulta rozdělena* — třebaže většina posluchačů teologické fakulty byla národnosti české, zůstala tato fakulta podřízena rektorátu německé university. Po četných stížnostech ministerstvo vyučování ustanovilo za obcovací jazyk na teologické fakultě latinu; nařízením ministerstva zrušeno označení teologické fakulty jako „německé“. Akademický senát německé university podal proti těmto opatřením protest;
- 457: *slavnost našeho Národního odhlášení* — Neruda se nemohl slavnostního otevření Národního divadla pro nemoc zúčastnit; *z lyr Lumíra a Zboje* — v nikách po stranách lodžie sousoší od čes. sochaře Antonína Pavla Wagnera (1834—95);
- 458: *Libuše ... Saloména ... Zkouška státníkova* — ND bylo slavnostně otevřeno v neděli 18. listopadu 1883 o 12. hod. akademií, večer v 7 hod. prvním slavnostním představením Smetanovy opery *Libuše*, v pondělí 19. listopadu druhým slavnostním představením, historickým dramatem *Saloména* od Bohumila Adámka (1849—1915). Jako třetí slavnostní představení dávána 20. listopadu opera *Dimitrij* od Antonína Dvořáka (1841—1904); veselohra *Zkouška státníkova* od Emanuela Bozděcha (1841—89) byla hrána až ve středu 21. 11. 1883; *jako před dvaceti lety* — viz vysv. k str. 11; *staročeské časopisy* — rozpory mezi staročechy a mladočechy se projevovaly zvláště při doplňovacích volbách do říšské rady. Mladočeského kandidáta za Podřipsko označovaly staročeské listy *Pokrok*, *Politik* a *Česká politika* jako politika nejvýš výstředního a nespolehlivého. *Pokrok* (20. 10. 1883) psal o straně svobodomyšlné jako o straně, jejíž stoupenci jsou lidé přemrštěně bezectnosti, nepřátelé vůl kázně. Naproti tomu vytýkaly NL (např. 11. a 13. 11. 1883) staročeské straně nepokrokovost, konzervativnost, spojenectví s klerikály a šlechtou a přísluhování vládě i na újmu jmění a ducha národa; *Veslavín* — Daniel Adam z Veleslavína (1546—99), knihtiskař, vydavatel a překladatel;
- 459: *dr. Jäger* — Gustav J. (1832—1916), něm. lékař a zoolog, prof. na polytechnice ve Stuttgartě, darwinista; *Trovatore* — *Trubadúr*, opera it. skladatele Giuseppe Verdiho (1813—1901); *Inez* (soprán), *Azucena* (alt), postavy z *Trubadúra*;
- 460: *Freiligrath* — Ferdinand F. (1810—76), něm. revoluční básník.